

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra společenských věd

Bakalářská práce

Proces zrovnoprávňování neheterosexuálních
osob v České republice

The process of settlement of equal rights for non-
heterosexual people in Czechia

Autor bakalářské práce: Martin Jindra

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Salim Murad, Ph.D.

České Budějovice
2021

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci na téma Proces zrovnoprávňování neheterosexuálních osob v České republice jsem vypracoval(a) samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 19. 4. 2021

.....

Poděkování

Rád bych v první řadě poděkoval vedoucímu mé bakalářské práce PhDr. Salimu Muradovi, Ph.D. za to, že mi pokaždé vyšel vstříc a nabídl odbornou radu. Znatelný podíl na konečné podobě textu má také konzultace s RNDr. Michalem Pitoňákem, Ph.D., kterému tímto také děkuji.

Chtěl bych dále poděkovat své rodině, jelikož mě velmi podporovala a tolerovala moje ponocování, když jsem psal či pročítal zdroje dlouho do noci. V neposlední řadě patří velký dík mému partnerovi, bez kterého bych se k psaní této práce nikdy nedostal.

Obsah

Úvod	5
Metodika práce	6
1 Názvosloví	7
1.1 Medicínské a akademické pojmy	7
1.2 Pojmy týkající se minority	8
1.3 Celospolečenské pojmy	9
2 Dějinný kontext neheterosexuality	11
2.1 Pojetí neheterosexuality ve starověku	11
2.2 Pojetí neheterosexuality ve středověku	13
2.3 Pojetí neheterosexuality v Evropě od roku 1353	14
3 Sexuální menšiny Českých zemí v „krátkém 20. století“	17
3.1 Sexuální menšiny v Českých zemích od roku 1918 do 1938	17
3.2 Sexuální menšiny v Českých zemích během let 1938 až 1945	20
3.3 Sexuální menšiny v Českých zemích během let 1945 až 1990	22
4 Proměna celospolečenského diskurzu	28
4.1 Vznik aktivistické organizace v zemi bývalého Východního bloku	28
4.2 Emancipované lesbické hnutí	32
4.3 Činnost organizace SOHO	34
4.4 Uzákonění registrovaného partnerství	37
5 Dokončování procesu a zákon o stejnopohlavních manželstvích	43
5.1 Činnost ministerstva pro lidská práva a jiných vládních orgánů	43
5.2 Nová aktivistická struktura neheterosexuálních osob	46
5.3 Organizace za pojetí manželství	48
5.4 Návrhy zákona o pojetí manželství	50
5.5 Jiné cesty zrovnoprávnění neheterosexuálních osob	54
Závěr	56
Seznam použitých zdrojů	59
Tištěné publikace	59
Diplomové práce	59
Internetové zdroje	60
Abstrakt	66
Abstract	67

Úvod

Motivací, která mě přivedla k tomuto tématu a poháněla mě během jeho tvoření, byla touha po poznání a také pocit nedostatku nabízených informací na dané téma ve veřejném prostoru. Jakožto budoucí pedagog, vyučující obor občanská výchova a zároveň současný aktivista, zasazující se za práva svá i ostatních osob, považuji za stěžejní, aby tato práce byla napsána. Z tohoto hlediska vnímám tvoření této práce, pro mě samotného, jako potenciálně vysoce rozvíjející, čímž je myšleno nejen její samotné psaní, ale převážně studium literatury a dalších rozličných zdrojů.

Přál jsem si, aby bylo možné najít relativně stručný, ale celistvý zdroj informací, který by byl přístupný pro kohokoliv, kdo má zájem získat povědomí o průběhu dosahování rovných práv. Ústřední myšlenkou, která stála za strukturou celé práce, bylo vzít historické údaje, které jsou již dobře analyzovány a doplnit je skutečnostmi, jež ještě nebylo pro svou aktuálnost možno zdokumentovat. Z těchto důvodů je práce z velké části shrnujícím a plně teoretickým dílem, které dosahuje poměrně rozsáhlého formátu pro bakalářskou práci. Jeho cílem je nabídnout komplexní a přehledný nástin událostí vedoucích ke stavu lidskoprávní legislativy, týkající se neheterosexuálních jedinců (a párů) v České republice, jaký je dnes.

Celá bakalářská práce má 5 kapitol, přičemž první je odlišná – jde o stručný přehled termínů s definicemi, který je pro jasnost následujících skutečností nezbytný. Jeho účelem není, v žádném případě, pokusit se o vyčerpávající výklad všech termínů spojených s neheterosexualitou, taková snaha by totiž dala minimálně na samostatnou kvalifikační práci a zároveň jde o pole výzkumu, které je dnes aktivně zkoumáno a diskutováno.

Druhá kapitola je již samotnou statí, ovšem stále ještě nezkoumá přímo téma práce, nýbrž před něj vkládá nutné historické souvislosti. Následuje kapitola třetí, jež objevuje složitě vznikající zárodky moderních aktivistických hnutí za práva neheterosexuálních osob a jejich následný tragický rozpad, ovšem také obrodu počínající koncem osmdesátých let dvacátého století. Čtvrtá kapitola přímo navazuje na kapitolu předchozí, sleduje zmíněná hnutí při dosahování registrovaného partnerství. Poslední kapitola statí, číslo pět, je aktivismem nové generace aktivistů za manželství, pro stejnopohlavní páry a jejich oponentů, hájících tradiční rodinu s otevřeným koncem.

Při svépomocném průzkumu jsem neobjevil bakalářkou či jinou kvalifikační práci, která by se tímto tématem v České republice zabývala a nebyla by dnes již zastaralá. Na druhou stranu existují práce, které se zabývají dílčími tématy v rámci toho mého z jiné perspektivy, například právně komparativní diplomová práce „Manželství osob stejného pohlaví“ Davida Wodeckého z roku 2019 či empirická diplomová práce „Homosexualita a LGBT diskurz v 90. letech v ČR, Diskurzivní analýza časopisu Promluv“ Nikoly Viktorinové z minulého roku.

Metodika práce

Jelikož je tato kvalifikační práce teoretickým textem, nejvíce používanou metodou pro jeho vznik se stalo srovnávání informací z primární i sekundární literatury a jejich následná interpretace.

V první kapitole bylo pro objasnění využívaných pojmů pracováno s literaturou z psychologického, sexuologického a sociologického vědního oboru tak, aby vznikl text výkladového charakteru. Mezi těmito publikacemi vystupuje dominantně „Dospívání, rodičovství a (homo)sexualita“ (2016) od Zdeňka Slobody, dále je také použit zahraniční etymologický online slovník pro výraz „queer“.

Co se týče následujících kapitol, pro jejich vytvoření byla nutná díla historiografická se zaměřením na dějiny z pohledu neheterosexuálního jedince. Taková literatura u nás již byla napsána, ovšem téměř vůbec se neobjevuje v knihovnách, i z tohoto důvodu jsem si některé tituly přímo zakoupil. Prvním z nich je populárně naučná „Gay historie“ (2000) od Jiřího Fanela, která se tímto tématem zabývá jak u nás, tak ve světovém kontextu. Na ni bylo navázáno od roku 1867 do roku 2011 obsáhlou a analyticky laděnou publikací „Od žaláře k oltáři“ (2012) od Jan Seidla, která se zabývá téměř výhradně oblastní českých zemí (potažmo Slovenska), z níž vycházím nejhojněji.

Tuto literaturu jsem doplňoval dalšími pracemi domácími i zahraničními. Bylo tomu tak například v kapitole o lesbickém aktivismu s publikací „České lesby: daleko k hnutí, daleko k feminizmu“ (2006 ve sborníku „Mnohohlasem: vyjednávání ženských prostorů po roce 1989“) od autorek Miluš Kotíškové a Věry Vamplové. Ze zahraničních děl bych zmínil diplomovou práci Pauliny S Mposo „Alternative Sexualities in India“ z roku 2017 o velmi specifické kulturní tradici Indie vzhledem k neheterosexuálním menšinám.

Dále zde byly použity i prameny primární, mezi nimi autobiografický text „Deset let hnutí za rovnoprávnost českých gayů a lesbiček“ od Jiřího Hromady, přední postavy Českého emancipačního hnutí po Sametové revoluci. U některých autorů nebyla hranice mezi primární a sekundární literaturou zcela jasná, jako například u výše zmíněného Zdeňka Slobody, který je odborným autorem a zároveň politickým aktivistou v rámci práv neheterosexuálních osob.

Ve více aktuálních částech bakalářské práce jsem vzhledem k tématu mohl vycházet převážně jen z primárních internetových zdrojů, kterých je proto také vysoké množství. Pro účely znázornění postojů většinové společnosti vzhledem k otázkám rovných práv neheterosexuálních osob bylo využito průzkumů veřejného mínění od agentury CVVM, k orientaci ve zněních zákonů a jejich legislativních změnách v průběhu času pomohla doména „Zákony pro lidi“ a přehled sněmovních tisků v digitálním repositáři Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. Nemálo jsem v textu vycházel také ze samotných webových stránek a výročních či tiskových zpráv jednotlivých neziskových organizací.

1 Názvosloví

Tato práce ze své podstaty vyžaduje, aby byly jako první definovány pojmy v ní figurující. Proto se samotná první kapitola věnuje názvosloví, kterého bude využíváno. Je pro lepší přehlednost rozdělena na podkapitoly.

V podkapitole 1.1 jsou osvětlovány pojmy označující občany s menšinovou příslušností, často medicínské podstaty či vzniklé nezaujatým zkoumáním těchto jinakostí, jakožto patologií, mezi ně lze zařadit výrazy „homosexualita“ a „transsexualita“. Kontrastně k nim se podkapitola 1.2 zabývá pojmy více společensky orientovanými, těmi jsou „gay“, „lesba“, či relativně kontroverzní označení „LGBT“ a jeho případné modifikace, tedy pojmy, které již vznikly přímo prostřednictvím neheterosexuálů. Podkapitola 1.3. referuje o termínech, které se sexuálními menšinami souvisí nepřímě. Zaměřuje se na aspekty společnosti ovlivňující všechny její členy (často nevědomě) a tím pádem i minoritu.

1.1 Medicínské a akademické pojmy

Jako první termín k vysvětlení se logicky nabízí homosexualita, avšak popsat vyčerpávajícím způsobem, jak různě může být definována homosexualita, je na dnešní úrovni sexuologického poznání extrémně obtížný úkol. Někteří autoři poukazují na dva aspekty homosexuality, a to, že se v nějaké podobně vyskytuje ve všech nám známých kulturách, v mnoha z nich ovšem v natolik odlišných podobách, že z dnešního obecného pohledu není jisté, zda všechny tyto fenomény můžeme označit za „jednu“ homosexualitu.¹ Některé aktuální publikace věnované sexualitě, dokonce homosexualitu vůbec nezařazují mezi témata, která by bylo nutné osvětlovat či definovat.²

Při diskusi o homosexualitě je nutné mít na paměti rozdíl mezi oblastí orientace a konkrétního sexuálního chování, v mnoha případech se může jednat o velmi důležité rozlišení (a to i z právního hlediska, jak je v kapitolách níže nahlíženo). „Homosexuální chování“ je název pro realizaci konkrétního sexuálního aktu (potenciálně možného u jakékoli osoby) a je výrazně kulturně formováno, zatímco homosexualita, jakožto orientace, je jev specifický pro určitý podíl jedinců ve společnosti. Pro účely této práce bude vhodné nabídnout alespoň jednu její možnou definici, a to moderní pojetí, jehož kořeny jsou v druhé polovině 19. století – „homosexualita“ označuje vrozenou sexuální, citovou a partnerskou preferenci osob stejného pohlaví či genderu. Z výše uvedeného se jako nutné také jeví definovat gender tak, jak bude v této práci pojímán – rozumíme jím kulturně ovlivněnou představu o tom, jak se osoba má chovat a cítit vzhledem ke svému pohlaví. Tím vznikají takzvané „genderové identity“ jako je mužská, ženská, obojí, žádná, odlišná atd.,³ pracuje se tedy s konstruktivistickým pojetím genderu.

V následujících kapitolách se nutně objevuje i téma „trans osob“, proto význam i tohoto označení – je použit jako zastřešující výraz pro veškeré osoby, jejichž genderová identita se neslučuje s biologickým pohlavím, čímž porušují genderové normy (jsou trans, nikoliv cis). Jde o transvestity, transgender osoby, transsexuály (také známé pod zkratkami MtF a FtM, tedy

¹ Srov. FAFEJTA, Martin. Sexualita a sexuální identita: sociální povaha přirozenosti. Praha: Portál, 2016, s. 18. až 24.

² viz. např. FIALA, Luděk a Jaroslav ZVĚŘINA, ed. Moderní postupy v sexuologii. Praha: Mladá fronta, 2019.

³ Srov. SLOBODA, Zdeněk. Dospívání, rodičovství a (homo)sexualita. Praha: Pasparta, 2016, s. 154. až 159.

trans osoby podstupující změnu pohlaví) či jinak genderově nekonformní jedince.⁴ Jako další trans identita, jež vyžaduje objasnění sama o sobě a objevuje se v této práci, je intersexualita – jsou to osoby, jež se narodily s biologickým pohlavím, které je nezařaditelné do binárních škatulek „muž“ či „žena“. Tito lidé mohou mít oba pohlavní orgány či nemít žádný, také to mohou být jedinci s odlišnou stavbou chromozomů XY.⁵

1.2 Pojmy týkající se minority

Pokud odhlédneme od tohoto akademického pojetí sexuálně a genderově odlišných osob, nabízí se jiná perspektiva, a to vycházející přímo od jedinců, kteří svou identitu nějak nazývají. Z dnešního pohledu není odlišnost v sexuální orientaci vnímána jako porucha či choroba (alespoň podle světové zdravotnické organizace), což je důležité pro pojmenování konkrétního společenského jevu bez nevhodných konotací. Pokud tedy vynecháme názvy náležící argotu či vulgarismy, takto kategorizujeme osoby odlišné sexuální orientace na gaye (homosexuální muže) a lesby (homosexuální ženy). Jiné sexuální orientace, kterých mohou nabývat aktéři v textu zkoumaných skutečností, jako je bisexualita, pansexualita atd., není potřeba zde blíže specifikovat, jelikož z lidskoprávního hlediska jde o irelevantní rozdíl.

V dnešní společnosti je již poměrně rozšířený pojem coming out, ale pro upřesnění, jde o proces, ve kterém si jedinec uvědomuje svoji jinakost a vyjde s ní ven, to znamená do interakce s jinými osobami. Určitá forma vnějšího coming outu (ať už záměrného nebo také nedobrovolného) je v naší společnosti záležitostí, v jisté míře nutnou, pro naprostou většinu neheterosexuálních osob, bez něho je od nich totiž vyžadováno splňování konkrétní společenské normy, v našem případě tedy heterosexuality a cis-identity (souznění genderu oné konkrétní osoby s jejím biologickým pohlavím⁶). Problematika coming outu je komplexní, nehovoříme například pouze o jediném finálním. Naopak jde o více procesů závislých na subjektu, kterému je předkládán⁷, to ovšem není předmětem této práce.

Následující, v textu využívané, termíny, mají více zahrnující charakter, označili bychom je jako více či méně efektivní zastřešující pojmy, tedy takové, které se snaží obsáhnout všechny osoby nespĺňující normu heterosexuality a většinově přijímané genderové identity. Každý z nich však pojímá své subjekty částečně odlišným způsobem a v textu nebylo možné, z historické podstaty zkoumaného tématu, použít pouze jeden z nich. Jako první se nabízí osvětlit pojem „minorita“, což je pouze synonymum pro menšinu. Důvod, proč se zde nachází, je, že právě tento výraz se zažil v rámci referování o sexuálních menšinách, u nás převážně v období devadesátých a nultých let dvacátého století (více v kapitole 4).

Existují však jiné a dnes více využívané termíny usilující o legitimitu zastřešujícího pojmu pro všechny menšiny související se sexualitou a genderovou identitou. Mezi ně patří rozličné modifikace výrazu „LGBT“ (GLBT, LGBTAIQ...), což jsou zkratky vytvořené z názvů jednotlivých menšin, do nich náležících. Na používání té či nové variace zastřešující zkratky v dnešní době není konsenzus, což dokazuje i tato práce samotná, jelikož jednotliví autoři v ní citovaní využívají jejich rozličné formy. Rozdíly v pojetí jsou však pouze formální a žádný z pojmů nemá vylučující charakter, proto se dají označit za zaměnitelné. I přesto jsem se v této

⁴ Srov. SLOBODA, Zdeněk. Dospívání, rodičovství a (homo)sexualita. Praha: Pasparta, 2016, s. 159. až 160.

⁵ Srov. FAFEJTA, Martin. Sexualita a sexuální identita: sociální povaha přirozenosti. Praha: Portál, 2016, s. 165. až 166.

⁶ Srov. SLOBODA, Zdeněk. Dospívání, rodičovství a (homo)sexualita. Praha: Pasparta, 2016, s. 153.

⁷ Srov. Tamtéž, s. 153.

práci uchýlil pro využívání verze „LGBT+“, kde ono plus vyjadřuje otevřenost pojmu pro zde explicitně nevyjádřené jedince (například intersexuální osoby).

Ono „Q“ ve výše uvedených zkratkách stojí za výrazem „queer“ (v angličtině dříve používáno s významem „divný“) vyjadřující jinakost blíže nespecifikovanou. Většinou jde o projev odmítnutí sexuálních a/nebo genderových stereotypů a v podstatě nemá žádnou pozitivní definici, v českém prostředí se někdy nesprávně používá jako alternativní zastřešující pojem. Toto „Q“ ve zkratkách jako LGBTQ však může také označovat výraz „questioning“, což jsou osoby stále hledající své individuální místo v rámci menšin.⁸

Kvůli stále probíhající a poměrně složité diskusi, která je ohledně těchto zastřešujících pojmů vedena, je v názvu práce a zároveň mnohokrát v textu použit jiný, z mého pohledu více přehledný termín, a to je „neheterosexualita“. Její definici bude vhodné předložit v přímé citaci, jelikož obsahuje i vymezení o ostatních termínech zde popisovaných:

„Neheterosexualita je termín, kterým označuji sexualitu lidí, jimž z nějakého důvodu nevyhovuje „škatulka“ heterosexuality. Tento termín bývá užíván k nahrazení často užívaného akronymu LGB(TI)(Q), který není dostatečně inkluzivní a směšuje rovinu sexuální a genderovou. Termín neheterosexuální problematizuje stále častěji kritizované redukcionistické rozlišování populace na „heterosexuály“ a „homosexuály“. (...) Tento termín může zahrnovat i osoby, jejichž genderová identita není v souladu s pohlavím, jež jim bylo určeno po porodu, trans a intersex lidí (...), kteří se neidentifikují heterosexuálně. Pojem neheterosexuální lidé má primárně za cíl upozornit na fakt, že všichni lidé nejsou heterosexuální, ale také zamezit používání dříve výlučně medicínského a dnes již překonaného pojmu „homosexuál“ a užívání pojmů založených pouze na sebeidentifikaci lidí (gay, lesba, queer apod.), které nedokážou v plnosti postihnout variabilitu subjektu (...).“⁹

Na tomto místě je také nutno dodat, že v následujícím textu je přecházeno od jednotlivých označení volně, je tím sledováno pojmenovávání se samotných aktérů a akterek aktivismu za dosažení rovných práv. Ti se u nás v meziválečném období První republiky označovali jako „sexuální menšiny“ či „menšináři“ (přesto, jak nevhodně to dnes může znít, jelikož zde naprosto chybí genderový princip). Po období cenzury přichází do veřejného povědomí pojem „homosexuál“ v druhé polovině 20. století, od něj se k výrazu „gay“ přechází masově kolem roku 1990 (jak je reflektováno). Historie medicínských termínů a minoritních názvů pro jednotlivé fenomény v rámci neheterosexuality je samozřejmě mnohem širší, pro účely této práce je však postačující nabídnuté názvosloví.

1.3 Celospolečenské pojmy

Některá naučená očekávání ve společnosti ve svém důsledku negativně ovlivňují vnímání minority, jelikož se jedinci k ní náležící nechovají podle předpokládaných vzorců. Tento jev se nazývá heteronormativita, tedy předpoklad heterosexuální orientace, či aktuálněji cisheteronormativita, což je předpoklad heterosexuální orientace a zároveň také „cis“ genderové identity (souznění genderu a pohlaví přiřazeného při narození). V obou případech jde o velmi široký pojem, který prostupuje mnoha aspekty každodenního života,

⁸ Srov. SLOBODA, Zdeněk. Dospívání, rodičovství a (homo)sexualita. Praha: Pasparta, 2016, s. 157. až 158.

⁹ PITOŇÁK, Michal. Strukturální základ menšinového stresu v Česku: vztah mezi diskriminací, stigmatizací a zdravím neheterosexuálních a genderově rozmanitých lidí. In. ŠMÍD, Martin, ed. Právo na rovné zacházení: deset let antidiskriminačního zákona. Praha: Wolters Kluwer, 2020. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR), s. 264.

kvůli čemuž se prohlubuje dojem, že neheterosexuální lidé jsou zvláštní či nenormální (běžné anglické označení pro heterosexuála je „straight“, tedy „rovný“, zatímco pro neheterosexuála je to mimo jiné i „queer“, původně nesoucí význam „zvláštní“¹⁰). Heterosexualita je poté institucionalizovaná, tedy samozřejmá pro všechny osoby, dokud neprokážou opak.¹¹

Negativním projevem heteronormativity vůči lidem, kteří se jí vymykají, je homofobie (u cisheteronormativity poté také transfobie). Jde obecně o nepřátelskost založenou na negativních postojích a předsudcích vůči homosexuálům či lidem, kteří jsou za ně považováni. Samotná orientace není zdrojem problému, tím je strach z jinakosti či problém v pojetí mužství (či ženství) nezaloženém na heterosexuální normě.¹² Opět se jedná o velmi rozmanitý jev a je možné ho rozčlenit na typy, tedy homofobie vnější a vnitřní (zaměřená k sobě, potažmo až v důsledku na ostatní), pro potřeby v práci zvoleného tématu je stěžejní ta vnější.

Konkrétně může být vnější homofobie otevřeným nenávisným projevem, který s sebou nese případně i vyzývání k násilí. Méně výrazná forma homofobie (či transfobii a dalších) je však společensky rozšířenější a mohou ji projevovat i samotní zástupci oné menšiny vůči jiným zástupcům. V této spojitosti se hovoří o „internalizované homofobii“, která vede homosexuální jedince ke skrývání své jinakosti na veřejnosti.¹³ Z ní vychází termín „homonormativita“ - stav, kdy reprezentanti menšin na veřejnosti kopírují heteronormativní chování (například partnerské vztahy) a tím vytvářejí prostředí ještě nepřátelštější pro odlišně se prezentující neheterosexuály, ti jsou poté vnímáni jako nepřizpůsobiví.¹⁴

Jelikož se tato práce věnuje neheterosexuálním menšinám ve společnosti, je vhodné objasnit ještě jeden pojem, jde o „stigmatizaci“. K jejímu definování bude opět vhodné přímo použít text doktora Michala Pitoňáka, který referuje o stigmatizaci přímo v rámci této práce u figurujících menšin:

„Společným rysem všech definic stigmatizace je skutečnost, že osoba nebo skupiny, které jsou stigmatizovány, mají nějaký rys, nějakou vlastnost, která je v rámci určitého sociálního kontextu znehodnocuje. V případě neheterosexuálních lidí jsou to tedy osoby, které jsou schopny navazovat trvalé erotické a citové vztahy s osobami stejného pohlaví, přičemž tento jejich rys je určitou částí společnosti (některými politiky, veřejností atd.) znehodnocován jako méněcenný např. tím, že se o nich veřejně vyjadřují jako o osobách nezpůsobilých uzavírat manželství či zakládat rodiny.“¹⁵

¹⁰ Srov. Queer, in. Online Etymology Dictionary, (online), 2021, (citováno dne: 14. 3. 2021), dostupné na: <https://www.etymonline.com/word/queer>

¹¹ Srov. SLOBODA, Zdeněk. Dospívání, rodičovství a (homo)sexualita. Praha: Pasparta, 2016, s. 155. až 157.

¹² Srov. Tamtéž, s. 156.

¹³ Srov. FAFEJTA, Martin. Sexualita a sexuální identita: sociální povaha přirozenosti. Praha: Portál, 2016, s. 127. až 128.

¹⁴ Srov. SLOBODA, Zdeněk. Dospívání, rodičovství a (homo)sexualita. Praha: Pasparta, 2016, s. 156.

¹⁵ PITOŇÁK, Michal. Strukturální základ menšinového stresu v Česku: vztah mezi diskriminací, stigmatizací a zdravím neheterosexuálních a genderově rozmanitých lidí. In. ŠMÍD, Martin, ed. Právo na rovné zacházení: deset let antidiskriminačního zákona. Praha: Wolters Kluwer, 2020. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR), s. 281.

2 Dějinný kontext neheterosexuality

V této kapitole je na příkladech ukázáno, že svůj specifický postoj k osobám, patřícím mezi sexuální menšiny, měla většinová společnost ve všech kulturách, o kterých máme dost dokladů, napříč tisíci lety lidské existence. Do samého konce kapitoly není referováno pouze o homosexuálech, ale o termínu homosexualitě nadřazenému, tedy neheterosexualitě. Je tomu tak z podstaty smýšlení většinové společnosti v mnoha ze sledovaných období, během níž jsou sexuální odlišnosti vnímány bez důrazu na vnitřní diferenciaci a v odlišném kontextu, než je ten dnešní. Smyslem této kapitoly ovšem není nabídnout komplexní vhled do historie ostrakizace, práv, či povinností osob, jež bychom dnes mohli nazvat LGBT+, jelikož na tak objemný úkol zde není prostor.

Pravým účelem kapitoly je nabídnout historický diskurz, ve kterém je pak možné pochopit následující vývoj v moderních dějinách v souvislostech s tímto tématem. Mezi starověkými kulturami jasně vyvstává ta antická, na niž je odkazováno v rámci hnutí za zrovnoprávnění LGBT+ během dvacátého i dvacátého prvního století, proto je nezbytné ji v této práci shrnout. Od průřezu světovými dějinami, bez akcentu pouze na jedno území, se zde navazuje na názorový diskurz ve střední Evropě z dob Rakouského císařství a Rakouska – Uherska, jehož nástupnickým státem se stává i Československo, předmět zkoumání kapitoly následující.

2.1 Pojetí neheterosexuality ve starověku

Jak už bylo zmíněno, informace o homosexuálním nebo bisexuálním chování, homoerotických vztazích a soužitích či dalších obdobných fenoménech jsou doložitelné z každé nám známé světové kultury, postoje oné konkrétní společnosti se však mnohdy silně liší. Zpravidla moderní zdání, že homosexualita je formou civilizační choroby, nabourává fakt, že u množství přírodních národů lze pozorovat homosexuální chování jako samozřejmou součást jejich kultury. U těch je primární smysl takového styku spojen s nějakou formou (nejčastěji iniciačního) rituálu, o snahu sexuálního uspokojení jde případně až sekundárně, přesto takovou praktiku lze uvést jako příklad, kdy je styk dvou mužů (o ženách v této souvislosti literatura nepojednává) vnímán za běžný, ač mimo rámec onoho rituálu může být v té konkrétní kultuře považován za nevhodný.¹⁶

Aby však bylo možné něco se dozvědět přímo o vztahu dávných kultur k osobám neheterosexuálně orientovaným, je nutné se posunout ke starověkým civilizacím a jejich společností. U těch lze rozpoznat navzájem diametrálně odlišné vnímání tématu odlišné sexuality či identity jako celku. V Babylonské říši byla, podle Chammurapiho zákoníku, vhodným trestem za homosexuální chování kastrace a obecně lze říct, že projevy homosexuality byly odsuzovány.¹⁷ Na dalekém Východě byla situace o poznání jiná, ve starověké Číně byla do pádu dynastie Chan (třetí století našeho letopočtu) homosexualita ve

¹⁶ Srov. FAFEJTA, Martin. *Sexualita a sexuální identita: sociální povaha přirozenosti*. 2016, s. 22

¹⁷ Srov. *Homosexualita v dějinách*, in. Experiment, Česká televize (online), 2016, (citováno dne: 9. 8. 2020), dostupné na: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10211487240-experiment/2814-homosexualita-v-dejinach/>

společnosti vnímána jako lhostejná.¹⁸ Jako lhostejnou lze označit i homosexualitu ve starověkém Egyptě, pokud nebyla násilná či nebyla praktikována s nezletilými chlapci.¹⁹

Mnohem významněji byla homosexualita vnímána ve starověké Indii, navíc s tím rozdílem, že artefakty často vyobrazují také ženskou homosexualitu. Text z Kámasútry (druhé století našeho letopočtu) referuje o homosexuálech (potažmo dalších osobách spadajících do LGBT) jakožto o subkultuře „třetího pohlaví“ (Tritiya Prakriti) a uvádí, že dvě ženy z této komunity běžně vstupovaly do manželství a vychovávaly společně děti.²⁰ Přestože aplikace dnešních měřítek na takto vzdálené kultury může být ošidná, je pravděpodobné, že soužití v rámci oné specifické subkultury „třetího pohlaví“ se netýká pouze gayů, leseb a bisexuálů, ale také trans osob, nebinárních osob a dalších menšin.²¹

V široké veřejnosti je často používaným příkladem kultury s velmi liberálním soužitím osob všech sexuálních preferencí a identit starověké Řecko (potažmo také Řím). Z tohoto období se dochovalo mnoho artefaktů s vyobrazenou homosexuální či homoerotickou tematikou, ta se navíc často objevuje v textech od myslitelů, umělců a státníků. Samotná tato tematika tedy nebyla společností vnímána jako problematická, nýbrž jako přirozená součást života a kultury. Co se týče pohledu vládnoucí vrstvy na homosexuální chování jejich poddaných, tak ve specifických případech bylo preferováno homosexuální oproti heterosexuálnímu. Příkladem může být citát z Aristotelova díla Politika, kde je popisován král Minos jakožto tvůrce zákonů na Krétě:

„Aby pak zákonodárce zavedl umírněnost v jídle a pití jako věc velmi prospěšnou, vymyslel mnoho moudrých zařízení, a aby způsobil odloučenost od žen, aby nerodily mnoho dětí, zařídil pohlavní obcování mezi muži, o jehož správnosti či nesprávnosti uvažovati bude vhodná příležitost jindy.“²² Lze argumentovat, že líčený čin může mít příčinu pouze v jisté vladařské pragmatičnosti, samotná možnost realizace takové „instituce“ je však vypovídající o poměrech ve společnosti.

Další příklad – kolem roku 800 před naším letopočtem žil ve Spartě, podle Xenophona, Platona a dalších, zákonodárce Lykurgos. Údajně právě on byl osobou, která dala Spartě ráz silně vojenský, jak je dnes obecně známa. Méně se ale ví, že mezi jeho zákony lze nalézt i tvrzení, že: *„Kdo nemá v posteli přítele, nemůže být řádným občanem.“²³* Projevovat minimálně příležitostně homosexuální chování bylo vnímáno jako řádné či jako projev prestiže vyšších vrstev obyvatelů Polis. Ve Spartě však nebylo možné mít otevřený homoerotický vztah (dnes bychom použili formulaci „být vyoutovaný gay a mít partnera“), jelikož striktní řízení státu přikazovalo, aby si mladíci bez výjimek našli ženu, vzali si ji a plodili děti. To Spartským mužům nebránilo v hledání si nápadníků, paradoxně měli často svoje první známosti právě stejnopohlavní, jelikož od sedmnácti let věku trávili svoje dospívání odděleně od dívek, ne však

¹⁸ Srov. Homosexualita v dějinách, in. Experiment, Česká televize (online), 2016, (citováno dne: 9. 8. 2020), dostupné na: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10211487240-experiment/2814-homosexualita-v-dejinach>

¹⁹ Srov. Tamtéž

²⁰ Srov. RAY, Sanjana. Indian Culture Does Recognise Homosexuality, Let Us Count the Ways, in. The quint, (online), 2018, (citováno dne: 9. 8. 2020), dostupné na: <https://www.thequint.com/voices/opinion/homosexuality-rss-ancient-indian-culture-section-377>

²¹ Srov. MATHUR, Tasha. Tritiya Prakriti: the hidden third gender in Hinduism, in. PinkNews, (online), 2018, (citováno dne: 25. 2. 2021), dostupné na: <https://www.pinknews.co.uk/2018/03/06/tritiya-prakriti-hinduism-hijras/>

²² ARISTOTELÉS. Politika. 2. vyd. Praha: Rezek, 1998. s. 98.

²³ Srov. FANEL, Jiří. Gay historie. Praha: Dauphin, 2000. s. 49.

od svých starších ctitelů. Ve Spartě byla běžnou a uznávanou praxí pro dospělé muže, kteří nestáli o heterosexuální chování se svojí manželkou skutečnost, že pro ni našli mladého, krásného a řekli bychom „eugenicky vhodného“ partnera, jenž měl na starosti plození potomků.²⁴

V Athénách byla situace poněkud jiná, jelikož zde měla vysokou hodnotu výchovná praktika, která se nazývá pederastie, doslova „láska k chlapcům“. Šlo v podstatě o instituci, která vytvářela úzký vztah mezi starším učitelem (řecky „eras“ – milovník) a jeho mladším žákem (řecky „eromen“ – milovaný), těm bylo na počátku vztahu okolo čtrnácti, na konci okolo pětadvaceti.²⁵ Smyslem jejich kooperace bylo, aby učitel aktivně vzdělával a vychovával svého svěřence ve všech ohledech, z podstaty věci tedy i co se týče „umění milovat“. Pro efektivitu oné výchovné činnosti bylo žádoucí, aby milovník zaujímal aktivní sexuální roli vůči milovanému, a to hned ze dvou důvodů. Tímto aktem bylo vzájemně prohlubováno citové pouto a důvěra mezi oběma aktéry, zároveň tím byl eromen učen sebekontroly. Samozřejmě zdaleka ne vždy mu takové chování působilo sexuální uspokojení, mít svého erase však bylo v rámci kultury považováno za poctu, zvláště pokud šlo o společensky činnou a významnou osobnost. Tento fenomén se prakticoval i jinde než pouze v Athénách, avšak Athéňané v něm byli nejvíce činní. Většina dospělých mužů přestala s výchovou tohoto druhu, když se oženili, někteří však pokračovali i ve starším věku, mezi takovými byl například Sokrates.²⁶

V souhrnu lze konstatovat, že z dochované historie Starověkého Řecka a Říma můžeme najít vícero osobních příběhů o vzájemné lásce mužů i žen, ale také vyprávění o pohlavně nevyhraněných orgiích a rozličných kulturních tradic souvisejících s homoerotikou. Přestože v různých obdobích a oblastech se přístup k osobám odlišné sexuální orientace a identity mohl lišit, obecně můžeme říct, že během stovek let nebyl nikdo z tohoto motivu institucionálně ostrakizovaný. Důvodem bylo, že neheterosexuální aktivity byly více či méně integrovány do běžného života jedinců nehledě na jejich sexualitu či genderovou identitu tak, jak tyto pojmy vnímáme dnes, stigmatizace zde proto nedává smysl.

Jak již bylo zmíněno výše, ideálem Řeckořímské tradice neheterosexuality se v přenesené podobě inspirovaly moderní hnutí na rovnoprávnost sexuálních menšin a hnutí na ně navazující tak, jak jsou chápány v moderní a současné době. Jak se lze přesvědčit v kapitolách 3 a 4, aktivisté velmi často čerpali právě zde, například při vytváření názvů organizací (Ganymedes, Lambda, Logos), šlo a jde však také o zdroj hlubší sounáležitosti, v rámci sebepojetí komunity jako takové. Na druhou stranu, koncept starověké pederastie byl v moderní historii nejednou využit jako nástroj přirovnávání homosexuálů k pedofilům, a tím k diskreditaci jak jejich požadavků, tak i svébytného pojetí odlišné identity.

2.2 Pojetí neheterosexuality ve středověku

Z aktuálního historiografického poznání vyvstává, že představa středověkých Evropských kultur odmítajících všechno neheterosexuální není zcela přesná. Raný středověk si zachovával veskrze antické vnímání sexuality. Křesťanský dogmatismus poukazující na části Bible, které

²⁴ Srov. FANEL, Jiří. *Gay historie*. Praha: Dauphin, 2000. s. 50.

²⁵ Srov. *Homosexualita v dějinách*, in. Experiment, Česká televize (online), 2016, (citováno dne: 9. 8. 2020), dostupné na: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10211487240-experiment/2814-homosexualita-v-dejinach/>

²⁶ Srov. FAFEJTA, Martin. *Sexualita a sexuální identita: sociální povaha přirozenosti*. Praha: Portál, 2016, s. 20.

podle specifického pojetí odsuzují homosexuální chování a masivní ostrakizace, přišli až později v historii středověké Evropy.²⁷

Takováto ortodoxně křesťanská heteronormativita výrazně zesílila ve dvanáctém století, kdy církev prakticky diktovala frigidní sexuální život běžného lidu. Vytvořila hluboké přesvědčení, že homosexuální styk je hřích, tedy něco nepatřičného. Důsledkem se stala teze, že šťastného života v heterosexuálním manželství je potencionálně schopen každý jedinec. Takové vnímání dalo za následek rozličným těžkým trestům, často mezi nimi figurovalo upálení. Skutečný vrchol systematické likvidace homosexuálů však přišel ve čtrnáctém století, kdy Karel IV. ve střední Evropě vydal roku 1353 pověstný „Karolínský trestní kodex“, jenž určil za pohlavní styk dvou osob stejného pohlaví závazný trest- smrt.

Již méně je však známo, že mimo oblast vlivu evropského křesťanského dogmatu se jinde ve světě nutně nestaly podmínky za středověku pro LGBT+ osoby náročnějšími. Například ve výše zmíněné Indii se v tomto období objevil Islám a stal se (hlavně v severní části země) dominantním náboženstvím. Z dnešního pohledu by mohlo být předpokládáno, že vliv Islámu měl na postoj společnosti v Indii silně negativní vliv, zdroje to však nepotvrzují. Dobová forma Islámu přinesla z dnešního pohledu do tehdejší indické společnosti více diversity – novým fenoménem se na tomto území stávají eunuchové (etickou stránku v této práci není třeba zkoumat) nebo institut mnohoženství a nezpůsobila ostrakizaci menšin.²⁸

2.3 Pojetí neheterosexuality v Evropě od roku 1353

Přestože výše zmíněný trest za homosexuální chování z Karolínského trestního kodexu měl platit několik dalších století, přeci jen nebyla společenská nálada vždy stejná. Svoji úlohu hrál pozvolný nástup renesance – ideový návrat k antickým hodnotám kulturních elit vytvořil uprostřed striktních pravidel dobové křesťanské etiky prostor, ve kterém se více méně svobodně projevovali dnes světově známé osobnosti jako Leonardo da Vinci, Sandro Botticelli, Donatello, Michelangelo Buonarroti, všichni údajně zástupci sexuální menšiny.²⁹ Realitou nejen tohoto období je zároveň to, že přes existující zákony aristokratické vrstvy, na rozdíl od prostého lidu, mohli projevit odlišnou sexuální náklonost, aniž by jim skutečně hrozil onen trest smrti.³⁰

Z tohoto období je k dispozici množství více či méně důvěryhodných záznamů o stejnopohlavních pletkách a láskách panovníků, výjimečným případem však byl Rudolf II Habsburský. Císař Svaté říše římské byl dvacet let ve stavu námluv s Isabelou, dcerou Španělského krále Filipa II. Sám král Filip II., strýc Rudolfa II., byl osobou s doloženým homoerotickým zaměřením³¹, na jehož dvoře Rudolf II. vyrůstal. Ani po tolika letech si Isabelu nevzal, zůstal po zbytek života bez manželky, namísto ní dával přednost svým komořím.³²

Mnohem později, za vlády Rudolfovy jediné ženské nástupkyně na českém trůně, Marie Terezie, došlo k vydání nového trestního zákoníku, jmenoval se Constitutio Criminalis

²⁷ Srov. FANEL, Jiří. Gay historie. Praha: Dauphin, 2000. s. 94.

²⁸ Srov. Paulina S. Mposo. Alternative Sexualities in India, diplomová práce, Leiden, University of Leiden, Faculty of Humanities, 2017, s. 40 až 41

²⁹ Srov. FANEL, Jiří. Gay historie. Praha: Dauphin, 2000, s. 141. až 151.

³⁰ Srov. Tamtéž, s. 391.

³¹ Srov. Roger of Hoveden: Philip II Augustus and Richard The Lionheart from Annals, in: Fordham University, (online), 2020, (citováno dne: 10. 8. 2020), dostupné na: <https://sourcebooks.fordham.edu/pwh/hoveden1.asp>

³² Srov. FANEL, Jiří. Gay historie. Praha: Dauphin, 2000. s. 389. až 390.

Theresiana a vyšel v platnost roku 1768. Obsahuje text o jakýchsi „hrdelních zločinech“ - zde se nachází pověstná fráze „smilstvo proti přírodě“, což bylo použito jakožto označení pro zoofilní, ale i homosexuální chování. Za obojí je trestem upálení obou aktérů, tedy i zneužitého zvířete v případě zoofilního chování.³³

Právní uvolnění přišlo až roku 1787 s jejím synem, císařem svaté říše Římské, králem českým a chorvatským, Josefem II. Mimochodem, i on poznal stejnopohlavní romanci z první ruky, jen o tom sám údajně nevěděl. Po Josefově manželce, Isabele Parmské, se dochovaly dopisy plné vroucích citů, jež psala Josefově mladší sestře, Marii Kristině. Ale zpět k právním změnám za vlády Josefa II. – jeho osvícenectví přineslo mimo jiné i zmírnění trestu za homosexuální chování, místo smrti to bylo „pouze“ vězení (také až v tomto roce byla na našem území dekriminalizována masturbace³⁴). Základní trestí sazbou bylo odnětí svobody na dobu od jednoho roku do pěti let, často se ale stávalo, že obžalovanému byly připsány i přitěžující okolnosti, v takovém případě se trest mohl vyšplhat až na deset let.³⁵

V roce 1803 vyšel nový rakouský trestní zákoník, který přinesl v této spojitosti termín „smilstvo proti přírodě“ a roku 1852 nový soubor trestních ustanovení, jenž nejenže staví mimo zákon iniciátora homosexuálního chování, ale i osobu styk pouze trpící. Takové jednání je zde postaveno vedle pohlavního styku se zvířaty (§ 129) a je zákoníkem přirovnáno k sexu s dítětem (§128) mladším čtrnácti let:

„§ 128
Zprznění

Kdo pro ukojení chlípných choutek svých hocha nebo děvčete, jimž není ještě čtrnácte let, anebo osoby nějaké, která jest bezbrannou nebo bez sebe pohlavně zneužije jiným způsobem, nežli tím, který uveden v § 127, dopustí se, ač není-li čin ten zločinem v § 129 lit. b) uvedeným, zločinu zprznění a potrestán buď těžkým žalářem od jednoho až do pěti let, jsou-li okolnosti velmi přitěžující, až do deseti let, a má-li to za následek zlo některé v § 126 naznačené, až do dvaceti let.

§ 129
Zločiny smilstva
I. Proti přírodě

Jako zločiny trestají se též další způsoby smilstva: I. smilstvo proti přírodě, to jest:

- a) se zvířaty;*
- b) s osobami téhož pohlaví.*

§ 130
Trest

Trestem toho jest těžký žalář od jednoho až do pěti let.

Bylo-li však v případě pod lit. b) užito některého z prostředků v § 125 naznačených, uložiti se má trest od pěti až do deseti let, a je-li tu některá z okolností v § 126 obsažených, i trest tam stanovený.³⁶

³³ Srov. PROCHÁZKA, Ivo. Historie právních postojů k homosexualitě. (online) Sexuologický ústav 1.LF UK, Praha. (citováno dne: 16. 8. 2020), dostupné na: <http://zpravodajstvi.ecn.cz/PRIVATE/logos/pravhist.htm>

³⁴ Srov. Tamtéž

³⁵ Srov. FANEL, Jiří. Gay historie. Praha: Dauphin, 2000, s. 390. až 391.

³⁶ Zákon 117/1852 ř.z., in. epravo.cz, (online), (citováno dne: 3. 3. 2021), dostupné na: <https://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=17&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>

Přesto, že se citovaný zákon z dnešního pohledu může zdát extrémní, realitou českých dějin je, že po rozpadu Rakouska-Uherska u nás tento doslovný paragraf platil i za První republiky a poté dále až do roku 1950.³⁷ Jak si lze povšimnout, zákon explicitně nestanovuje, co je v rámci interakce dvou osob stejného pohlaví oním „smilstvem“ – tuto funkci plnil vídeňský Nejvyšší soudní dvůr a po první světové válce Nejvyšší soud v Brně. Zajímavým rozhodnutím se jeví to z roku 1879, kdy jsou muž a intersexuální osoba úředně označená za muže (v textu „mužský obojenec“) vnímáni jako osoby stejného pohlaví a jejich případné sexuální chování náleží smilstvu.³⁸

V rámci onoho zákona byly zatýkány, vyslýchány a vězněny i ženy. Jinak tomu ale bylo na Slovenském území (a Podkarpatské Rusi), kde platil trestí zákoník Uherský z roku 1878, jenž stíhal pouze styky mezi muži a s nižší trestní taxou. To se nezměnilo ani za První republiky (kde byl tento stav nazýván „právním dualismem“) a působilo mimo jiné zmatky ve fungování soudního aparátu obecně.³⁹ Dalším neblahým fenoménem je, že i u nás a ve stejné době se u dvou právně totožných případů dostávalo odsouzeným významně odlišných trestů, což záviselo zpravidla na úrovni „shovívavosti“ jedinců příslušný orgán zastupujících. Jsou ovšem známy i případy, kdy se příslušný státní orgán zastal obžalovaného.⁴⁰

Nutno poznamenat, že nehledě na znění zákona, obecně není možné odsoudit osobu za homosexuální orientaci, nýbrž pouze za příslušné chování – to a stálá nejistota z rozhodnutí soudního aparátu byly některé ze společenských faktorů, které v oné době vytvářely specifickou dvojnásobnost vnímání homosexuality, což rozporuplně působilo jak na většinovou společnost, tak hlavně na tyto osoby samotné, nedobrovolně přebývajících na neviditelné hranici mezi rovným občanstvím a kriminálním životem.

³⁷ Srov. PROCHÁZKA, Ivo. Historie právních postojů k homosexualitě. (online) Sexuologický ústav 1.LF UK, Praha. (citováno dne: 17. 8. 2020), dostupné na: <http://zpravodajstvi.ecn.cz/PRIVATE/logos/pravhist.htm>

³⁸ Srov. SEIDL, Jan. Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti. Brno: Host, 2012, s. 25. až 26.

³⁹ Srov. HIML, Pavel, Jan SEIDL a Franz SCHINDLER, ed. "Miluji tvory svého pohlaví": homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí. Praha: Argo, 2013, s. 213.

⁴⁰ Srov. FANEL, Jiří. Gay historie. Praha: Dauphin, 2000, s. 431. až 432.

3 Sexuální menšiny Českých zemí v „krátkém 20. století“

Tato kapitola pojednává o Českých zemích z let takzvané První republiky (1918-1938), Protektorátu Čechy a Morava (1938-1945), pokračuje vzhledem do stavu za Československé republiky (1948-1960) a Československé socialistické republiky (1960-1990). Opět na ni přímo navazuje kapitola následující, zabývající se více detailně změnami po Sametové revoluci a obnovením svobodné činnosti spolků hájících práva sexuálních menšin. Relativně krátká období Druhé a Třetí republiky či České a Slovenské Federativní Republiky jsou pro svou relevanci vzhledem k sledovanému tématu zmíněna případně jen okrajově.

Koncept „krátkého 20. století“ je zde použit, jelikož se jeho hraničními milníky relativně dobře sledují popisované skutečnosti. Začíná tedy rokem 1918, vznikem samostatného českého státu, a končí rokem 1990, tedy transformací ČSSR v demokratický stát.

3.1 Sexuální menšiny v Českých zemích od roku 1918 do 1938

Ne v každém období byl platný zákon soudní praxí vnímán stejně. Například ještě v třicátých letech dvacátého století, tedy za První republiky, mohl být jako skutková podstata zločinu brán každý dotyk těla, a to i pokud byla druhá osoba oblečena.⁴¹ O tomto neblahém fenoménu referuje i soudobý advokát neheterosexuálních osob, Emanuel Chalupný, když píše: *„Myslím, že i po staletích bude jako odstrašující příklad soudnictví uváděno rozhodnutí nejvyššího soudu z roku 1921, jímž byl pro ‚smilstvo‘ odsouzen muž, jenž se ani nedotkl těla druhého muže, nýbrž jen jeho oděvu.“*⁴²

Na druhou stranu, roku 1934 psal advokát František Čeřovský, o kterém více referuji níže, že vnímá české soudce jako velmi liberální jedince, jenž se stavějí k rozsudkům podle § 129 prý takto: *„Nechceme léčiti kriminálem lidi vrozeně úchylné, ať nám znalci prohlásí, že je tu trestní neodpovědnost, a my obžalované zprostíme!“*⁴³ Obecně celá odborná diskuze ohledně vrozenosti kontra naučenosti homosexuality byla jedním z určujících faktorů v legislativě až do samotné dekriminace v roce 1961. Na druhou stranu, u rozličných rozhodnutí soudu v průběhu let lze vyzorovat pozvolné zmírňování udělovaných tax.

Pro hlubší vhléd do změn ve společenském klimatu je ale nutné vrátit se na přelom devatenáctého a dvacátého století. Právě v této době začala působit první generace českých kulturních elit, která si již mohla dovolit otevřeněji projevovat stejnopohlavní náklonost. Mezi osobnosti přelomu století, o kterých zde referuji, údajně patřil symbolistní básník Otokar Březina, ten se ale otázkám sexuálních menšin věnoval jen výjimečně. Zcela jinak tomu bylo u jeho přítele, jehož jsem již zmínil, sociologa Emanuela Chalupného, jehož práce na emancipační snaze neheterosexuálů má pro toto období velký význam.⁴⁴

Za příčinu popisované liberalizace je považován posun vnímání homosexuality jako celku – už nejde tolik o etickou otázku. Nově jde o objekt výzkumu psychiatrů, sociologů,

⁴¹ Srov. FANEL, Jiří. Gay historie. Praha: Dauphin, 2000, s. 392.

⁴² Tamtéž, s. 419

⁴³ SEIDL, Jan. Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti. Brno: Host, 2012, s. 31.

⁴⁴ Srov. FANEL, Jiří. Gay historie. Praha: Dauphin, 2000, s. 417. až 419.

právníků a dalších odvětví vědy, čímž stává se veskrze otázkou medicínskou.⁴⁵ První osobou, která svými odbornými pracemi i u nás (leč se znatelným zpožděním) zapříčinila tento posun ve vnímání, byl německý právník, spisovatel a homosexuál Karl Heinrich Ulrichs. Na německém území se v 70. letech 19. století (tedy v době, kdy ani neexistoval pojem „homosexuál“) stal středobodem aktivistických snah sexuálních menšin. Stvořil na základě své zkušenosti a zkušeností svých čtenářů komplexní sexuologický systém vnímání těchto menšin. Nazval je „třetím pohlavím“ a otevřeně požadoval nejen odtrestnění homosexuálního chování, ale také zavedení „uranického manželství“, tedy právního svazku osob se stejnopohlavní nákloností.⁴⁶

Výše uvedený koncept třetího pohlaví je možnou odpovědí na otázku, jak o své identitě mohli přemýšlet aktivisté i ostatní neheterosexuální občané v našem území i v první polovině dvacátého století. Z tohoto důvodu se zdá obtížné a v zásadě i nevhodné tyto jedince uměle rozřazovat do dnešních specifických kategorií v rámci LGBT+ terminologie. Na druhou stranu se některé osoby otevřeně prezentovaly jako odlišný gender než ten, který jim byl přiřazen při narození, a nechali se také oslovovat v opačném rodě, proto je možné (a v takovém případě i vhodné) konstatovat, že šlo o určitou formu trans osoby. Do této kategorie u nás patřil například avantgardní malíř Toyen.⁴⁷

Pokud se vrátíme v čase do přelomu devatenáctého a dvacátého století, v české literatuře této doby působil význačný autor, který se aktivismem za práva osob se stejnopohlavní orientací zabýval vskutku aktivně. Řeč je o dekadentně-symbolistickém prozaikovi a básníkovi, Jiřím Karáskovi ze Lvovic. Na rozdíl od Otokara Březiny se Karásek nejen netajil svými vnitřními touhami, ale z pozice fejetonisty a redaktora se také zastával dalších osob stejného cítění. Tato činnost začíná obhajobným vyjádřením v dekadentním časopise *Moderní revue* k londýnskému procesu Oscara Wilda, spisovatele a odsouzeného homosexuála. Tím se dostává do sporu s jinými novináři, mezi nimi i redaktorem časopisu *Naše doba*, Tomášem Garriguem Masarykem, který ve své reakci takzvanou „pederastii“ otevřeně označuje za „svinstvo“.⁴⁸ Lze si přibližně domyslet, jak na liberalizační návrhy reagoval v období První republiky jako tehdejší jediný prezident.

Pravidelně se novinářská činnost tohoto ražení u Jiřího Karáska projevuje až v třicátých letech dvacátého století, tehdy totiž vzniká časopis, který v Českých zemích nemá obdoby. Po vzoru berlínského „*Der Eigene*“ (volně přeloženo jako „majitel sebe sama“), světově prvního časopisu zaměřeného specificky na homosexuálně orientované čtenářstvo (první výtisk vychází již roku 1896⁴⁹), se v Praze z ruky Vojtěcha a Františka Černých roku 1931 rodí „*Hlas sexuální menšiny*“, kde Jiří Karásek ze Lvovic konečně dostává platformu pro své aktivistické potřeby. Texty zde otiskované mají rozličnou podobu – lyrická (často aktivizační) poezie, beletristická tvorba, fejetony, nejnovější vědecké poznatky na poli sexuologie, právnícké články, ale také inzeráty hledající partnera. Na vydávání *Hlasu* se podílely i ženy, mezi nimi

⁴⁵ Srov. HIML, Pavel, Jan SEIDL a Franz SCHINDLER, ed. "Miluji tvory svého pohlaví": homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí. Praha: Argo, 2013, s. 207. až 208.

⁴⁶ Srov. SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*. Brno: Host, 2012, s. 59. až 63.

⁴⁷ Srov. SEIFERT, Jaroslav. *Všecky krásy světa*, Praha: Československý spisovatel, 1981, str. 343

⁴⁸ Srov. SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*. Brno: Host, 2012, s. 79. až 82.

⁴⁹ Srov. U of T's Fisher Library acquires copies of *Der Eigene*, the world's first gay magazine. In. University of Toronto, (online), (citováno dne: 16. 8. 2020.), dostupné na: <https://www.utoronto.ca/news/u-t-s-fisher-library-acquires-copies-der-eigene-world-s-first-gay-magazine>

například Jana Mattuschová, první ženská absolventka Svobodné školy politických nauk v Praze.⁵⁰ Praha však není Berlínem, tento čtrnáctideník nemá mnoho pravidelných odběratelů, proto už za rok jeho vydávání končí. Je nicméně nahrazen navazujícím měsíčníkem s názvem „Nový hlas pro sexuální reformu“, vydávaným do roku 1934, ukončeným z obdobných důvodů.⁵¹ Vedle těchto periodik se objevily i jiné listy takzvaných „menšinářů“, za zmínku stojí brněnský „Kamarád“, z něhož se dodnes dochovalo jedno jediné číslo.⁵²

Hlas a Nový hlas jsou hlavním zdrojem informací o gay komunitě Českých zemí z období První republiky a samotný fakt, že počet prodaných výtisků nepokryl ani výrobní náklady, je nepřímou zprávou o tom, jak společensky nevhodné pro občana republiky bylo koupit si časopis tohoto ražení. A není divu, v této době byl totiž každý gay „podezřelý“ z porušení § 129 evidován v rubrice policejní kartotéky, a to pro zjednodušení soudního řízení. Zadržování však nebyli jen oni, policie se tímto „zločinem“ zabývala aktivně a nechávala si předvolat i osoby, na které neměla žádné usvědčující doklady. Byly jim kladeny extrémně intimní otázky, například jakou věkovou skupinu osob stejného pohlaví považují za nejatraktivnější, jakým způsobem dochází k jejich pohlavnímu styku a také kde se tak nejčastěji děje. Aby své podezřelé donutili vydat ony informace, jako účel těchto otázek uváděly vědecké důvody. Mělo jít o jakýsi výzkum k podepření novelizace právě § 129, o pravdivosti tohoto tvrzení lze silně pochybovat.⁵³

Pochopitelně se ne v každém regionu o tento „delikt“ policie zajímala stejnou měrou. Z dochovaných zdrojů víme, že největším případem se stalo vyšetřování z roku 1932 v Plzni, kdy bylo po výjimečně dlouhém vyšetřování a hromadných výsledcích oznámeno úřadům 36 osob.⁵⁴ Tento konkrétní případ se zabýval, ostatně jako valná většina, pouze mužským homosexuálním chováním, v širokém povědomí však byla i homosexualita ženská, leč byla pro úřady jaksi méně nápadná.

Svoje články ve výše popsaném časopise pro českou gay komunitu otiskoval i Březinův přítel, Emanuel Chalupný, v roce 1931 napsal do Hlasu sexuální menšiny mimo jiné: „Styky ty proti normálním mají jediné sociální minus, totiž populační sterilnost. Ale ta přece nemůže být důvodem k trestnosti, jinak by bylo nutno trestat i bezdětné manžely“.⁵⁵ Jistě v té době netušil, že argument s bezdětnými manžely (ač již pro obhájení jiného stanoviska, než je nesmyslnost protiprávnosti homosexuálního chování) budou opakovaně používat i jeho aktivističtí následovníci ve dvacátém prvním století.

Během celého období První republiky reálně nedošlo k žádné úpravě trestního zákona, snahy o něj ale proběhly. V roce 1920 vznikla na popud ministerstva spravedlnosti komise akademiků, jež během šesti let připravila návrh reformy trestního zákona. V oné době se některé části zdály značně kontroverzní, mezi takové patřilo i všeobecné zrušení trestnosti potratu a homosexuality. Ministerstvo spravedlnosti návrh reformy, údajně kvůli velkým

⁵⁰ Srov. SEIDL, Jan. Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti. Brno: Host, 2012, s. 59. až 63.

⁵¹ Srov. FANEL, Jiří. Gay historie. Praha: Dauphin, 2000, s. 392.

⁵² Srov. SEIDL, Jan. Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti. Brno: Host, 2012, s. 182.

⁵³ Srov. Tamtéž, s. 430.

⁵⁴ Srov. HIML, Pavel, Jan SEIDL a Franz SCHINDLER, ed. "Miluji tvory svého pohlaví": homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí. Praha: Argo, 2013, s. 109. až 114.

⁵⁵ FANEL, Jiří. Gay historie. Praha: Dauphin, 2000, s. 419.

nákladům, odmítlo a vytvořit nový se do zlomového roku 1938 nepodařilo. Mimo samotné ministerstvo se však o zrušení trestnosti diskutovalo, a to převážně ve dvou sociálních kruzích – odborně vědeckém a menšinářském, přičemž obě tyto víceméně spřízněné skupiny byly vnitřně institucionalizované. Právníci, sociologové, sexuologové, lékaři a další akademici založili roku 1932 Ligu pro sexuální reformu (ČLSR), jež byla českou odnoží celosvětové aliance obdobných lig s centrálou v Berlíně jménem World League for Sexual Reform (WLSR). V této organizaci však kvůli úřadům (a tlaku berlínské centrály) během pár měsíců participovali převážně aktivizovaní heterosexuálové, přestože ji zakládali z většiny samotní menšináři. Z toho důvodu ještě téhož roku vzniklo Osvětové a Společenské Sdružení Přátelství (OSSP), jehož předsedou se stal Jiří Karásek ze Lvovic. Účelem tohoto spolku bylo zkvalitňovat život jedinců ze sexuálních menšin a finančně podporovat aktivity ČLSR, obou těchto cílů mělo být dosaženo pořádáním společenských a kulturních akcí pro samotné menšináře.⁵⁶

Obě organizace i přes silnou podporu ve výše charakterizovaných časopisech Hlas a Nový hlas fungovaly jen krátce. Jedním z důvodů byl snižující se zájem samotné subkultury, fatálním se ale stal rozpad mateřské organizace WLSR kvůli nástupu nenávislné nacistické ideologie,⁵⁷ pátý a poslední světový kongres dceřiných organizací tohoto hnutí z rozličných zemí proběhl roku 1932 v Brně (původně mělo proběhnout v Moskvě, nastupující režim to ale nedovoloval⁵⁸ a následující kongres měl být pořádán v Chicagu⁵⁹). V květnu 1933 však byla nacisty spálena valná většina knih ze Sexuologického institutu (Institut für Sexualwissenschaft), který skýtal WLSR nutné zázemí. Šlo též o světově první instituci svého druhu.⁶⁰

3.2 Sexuální menšiny v Českých zemích během let 1938 až 1945

Třicátá léta znamenala nebezpečí nacismu i v Českých zemích. Na to vzpomíná František Čeřovský, pravděpodobně nejvýznamnější Český advokát hájící práva sexuálních menšin za První republiky ale i po únoru 1948, se slovy: „*Do tohoto slibného vývoje zasáhla neblaze, ba katastrofálně nacistická okupace a válka. (...) nelidský a šílený program nacismu, aby tvrdá a tzv. čistá rasa ovládla svět svou bludnou rasistickou teorií, nařídil také vyhubení nebo izolování všech homosexuálů.*“⁶¹ Po Noci dlouhých nožů v roce 1934 mnoho homosexuálů z Německa emigrovalo. Ti, co tak neučinili, byli zatčeni a společně s osobami židovského původu a dalšími skupinami posíláni do koncentračních táborů. S vězni odsouzenými za homosexualitu bylo zacházeno zpravidla nejhůře v rámci vnitřní hierarchie oněch táborů.⁶² Pro rozlišení od jiných vězňů měli vlastní označení, růžový trojúhelník. Tento symbol se od sedmdesátých let v gay (potažmo LGBT+) komunitě po Evropě a USA používá jako připomínka historie této sexuální menšiny. Celkový počet osob odvezených za homosexualitu do koncentračních táborů se odhaduje na 5 až 15 tisíc, přičemž skutečné číslo

⁵⁶ Srov. SEIDL, Jan. „Kde budeme velkou rodinou“, in, dějiny a současnost, (online), 2007, (citováno dne: 19. 8. 2020), dostupné na: <http://dejinyasoucasnost.cz/archiv/2007/12/-kde-budeme-velkou-rodinou/>

⁵⁷ Srov. Tamtéž.

⁵⁸ Srov. SEIDL, Jan. Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti. Brno: Host, 2012, s. 214.

⁵⁹ Srov. Tamtéž, s. 114.

⁶⁰ Srov. SEIDL, Jan. Úsilí o odrestnění homosexuality za první republiky, rigorózní práce. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, historický ústav, 2007, s. 150. až 158.

⁶¹ HIML, Pavel, Jan SEIDL a Franz SCHINDLER, ed. "Miluji tvory svého pohlaví": homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí. Praha: Argo, 2013. Každodenní život, s. 210.

⁶² Srov. Tamtéž, s. 210.

může být i vyšší, jelikož zatknuto za tento „delikt“ bylo okolo 100 tisíc osob. To se ale týká pouze mužů – pokud byla ze stejného důvodu odvezena do koncentračního tábora žena (německý trestní zákoník neznal ženskou homosexualitu), byla označena černým trojúhelníkem, který jinak náležel prostitutkám a dalším osobám, které byly nazývány jako „asociální“.⁶³

Stejný osud jako v Německu měl dle výroků říšských mocnářů čekat i na zatýkané jedince v Československu (a v dalších okupovaných, dobytých, či satelitních státech). Právní stránka tohoto stíhání byla náročná i pro samotné soudy v nově ustanoveném Protektorátu Čechy a Morava, jelikož u jednotlivých případů nebylo vždy zřejmé, zda se mají soudit podle stávajícího Československého (veskrze rakouského) zákoníku anebo podle Říšského zákoníku. Ten podle Himmlerova výnosu z roku 1940 říkal, že každý homosexuál, který „svedl“ víc jak jednoho partnera, má být po výkonu trestu poslán do koncentračního tábora. Přestože bylo tehdejší trestní právo u nás dost chaotické samo o sobě, rozsudek mohl dopadnout internací v koncentračním táboře nehledě na důkazní materiál, a to kvůli novým pravomocem Gestapa (tajná policie nacistického Německa) po roce 1939. Tyto agenti byli oprávněni v Protektorátu dosáhnout potrestání zatčeného bez soudního projednání.⁶⁴

Na druhou stranu, reálně se u nás Gestapo nezajímalo o tyto „delikty“, pokud neměly politický kontext. Narozdíl od Třetí říše, kde byla hluboká nenávist k homosexualitě živě podporována a využívána například k dehonestaci mocenských oponentů⁶⁵, v Protektorátu byli lidé sexuálních menšin v relativním klidu a do koncentračních táborů byli posíláni zcela výjimečně. Jako možný důvod se nabízí vliv samotné rasové ideologie, jež mohla v nacistech vytvořit dojem, že se o homosexualitu Slovanů, které tak jako tak plánují později odsunout či zlikvidovat, nemusejí starat. Podle dochovaných soudních případů se zdá, že být odsouzen v Protektorátu Čechy a Morava nutně neznamenal pro českého zástupce sexuální menšiny tvrdší trest než za První republiky (situace v Třetí říši a dalších Evropských zemích pod nacistickou nadvládou byla značně odlišná). Výjimkou byly situace, kdy odsouzený říšským soudem nedosáhl věku 18 let (respektive spáchal onen čin během 14-18 let věku), v tom případě totiž nemohl být podle říšského práva odsouzen „pouze“ podmíněně.⁶⁶

V úhrnu, mimo rozsáhlé těžkosti, které se týkaly všech občanů protektorátu, osoby náležící k sexuálním menšinám potkalo přinejmenším prohloubení nejistoty a strachu z fungování soudního aparátu a policie, což mělo za následek mimo jiné i vlnu sebevražd uvnitř emancipačního hnutí.⁶⁷ Pokud konkrétní osoby vykazovaly snahu ovlivnit emancipační proces, byly odsouzeny zpravidla jako političtí vězni. Jedinou sporně doloženou výjimkou odsouzeného Říšským právem (za mravnostní delikt ve věci homosexuality) byl Bohumil J.

⁶³ Srov. MULLEN, Mat. The Pink Triangle: From Nazi Label to Symbol of Gay Pride, in: History, (online), 2019, (citováno dne: 19. 8. 2020), dostupné na: <https://www.history.com/news/pink-triangle-nazi-concentration-camps>

⁶⁴ Srov. HIML, Pavel, Jan SEIDL a Franz SCHINDLER, ed. "Miluji tvory svého pohlaví": homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí. Praha: Argo, 2013. Každodenní život, s. 213. až 218.

⁶⁵ Srov. FRIEDMAN, R. Ina. The other victims: first-person stories of non-Jews persecuted by the Nazis. Boston: Houghton Mifflin Co., 1990, s. 25. až 28.

⁶⁶ Srov. HIML, Pavel, Jan SEIDL a Franz SCHINDLER, ed. "Miluji tvory svého pohlaví": homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí. Praha: Argo, 2013. Každodenní život, s. 250. až 252.

⁶⁷ Srov. SEIDL, Jan. Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti. Brno: Host, 2012, s. 250. až 251.

Kosovský, kterému byl uložen pobyt v kárném táboře.⁶⁸ Nicméně je možné, že Českoslovenští homosexuálové v koncentračních táborech svoje zastoupení měli, pouze o nich není známo, jelikož nacisté mnoho dokumentů o věznicích záměrně zničili.

3.3 Sexuální menšiny v Českých zemích během let 1945 až 1990

Svrchovanost československého trestního zákoníku navrátily dekrety prezidenta Beneše roku 1945 i s trestností homosexuálního chování v původním znění. V důsledku to způsobilo, že na rozdíl od židovských nebo romských obětí, u osob internovaných za homosexuální chování bylo běžné, že i po skončení druhé světové války nebyli vnímáni jako rovnoprávní občané a oběti nacistických zločinů. Mnoho evropských států si po skončení válečného konfliktu zachovalo trestnost homosexuality, přeživší tedy byli minimálně úřady vnímáni jako kriminálníci. Stávalo se, že po návratu z koncentračního tábora dostali ve svém domovském státě (například Československu) místo odškodnění další trestní sazbu v rámci zákonů oné konkrétní země.⁶⁹ U nás ovšem bylo v období Třetí republiky (1945 až 1948) prioritní náplní práce policejních a soudních složek vyhledávat a odsuzovat kolaboranty s nacismem, méně významné „delikty“ byly proto upozadovány. Dokonce někteří čeští zástupci KSČ stále deklamovali zájem o odrestnění homosexuality (na rozdíl od svých kolegů v SSSR v této době).⁷⁰

Menšinové hnutí z období První republiky, popsané v předchozí podkapitole, které ukončilo svoji aktivitu ještě před započítím války, nemohlo být za Protektorátu Čechy a Morava obnoveno, to však nenastalo ani po obnovení Československé republiky. Pod silným vlivem komunistické strany na fungování státního aparátu, se stalo trestní stíhání pro menšinového občana hrozbou, jelikož pouhá podpora emancipačního hnutí mohla velmi pravděpodobně vyvolat nepříjemnou pozornost policie. Až do poloviny 80. let dvacátého století homosexualita nepatřila během období vlády KSČ v ČSSR mezi povolená témata běžného rozhovoru, což pro drtivou většinu občanů republiky vytvořilo informační vakuum a tabuizaci, která ve společnosti podporovala heteronormativní vnímání lidských vztahů. V takovém prostředí bylo pro neheterosexuální osoby mimo jiné nemožné svobodně zakládat vlastní spolky či organizovat sociální život v rámci subkultur odlišných od striktní dobové normy.⁷¹ K vzniku nového emancipačního hnutí nedošlo kupodivu ani během uvolnění v období pražského jara, následná normalizace tedy jednoduše neměla v tomto okruhu nic, co by mohla normalizovat či anulovat. Došlo-li později k liberalizaci práv sexuálních menšin změnou v zákoně, nebylo to výrazně ovlivněno občanským aktivismem, pokud vůbec.⁷²

Jak již bylo v předchozí podkapitole zmíněno, § 129 se silně negativní konotací v názvu „smilstvo proti přírodě“ byl zrušen roku 1950, neznamená to však dekriminální chování na našem území. Změna přichází kvůli přijetí Jednotného Československého trestného zákona Národním shromážděním, který po 32 letech existence

⁶⁸ Srov. SEIDL, Jan. Politický vězeň, politický vizionář, pěstitel tulipánů. Originální osobnost Bohumila J. Kosovského, (online), 2018, (citováno dne: 1. 11. 2020), s. 99. až 100.

dostupné na: <https://dspace5.zcu.cz/bitstream/11025/35753/1/SEIDL.pdf>

⁶⁹ Srov. HIML, Pavel, Jan SEIDL a Franz SCHINDLER, ed. "Miluji tvory svého pohlaví": homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí. Praha: Argo, 2013. Každodenní život, s. 274.

⁷⁰ Srov. SEIDL, Jan. Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti. Brno: Host, 2012, s. 257.

⁷¹ Srov. Tamtéž, s. 274. až 275.

⁷² Srov. Tamtéž, s. 280.

samostatného Československa konečně nahrazuje staré Rakouské zákony. Zahrnuje však také nový § 241, nesoucí neutrální název „Pohlavní styk s osobou téhož pohlaví“:

„§ 239

(1) Kdo vykoná soulož s osobou mladší než patnáct let, nebo kdo takové osoby jinak pohlavně zneužije, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až deset let.

(2) Odnětím svobody na deset až dvacet let bude pachatel potrestán,

a) má-li čin uvedený v odstavci 1 za následek těžkou újmu na zdraví, nebo

b) je-li tu jiná zvláště přitěžující okolnost.

(3) Odnětím svobody na doživotí bude pachatel potrestán, má-li čin uvedený v odstavci 1 za následek smrt.

§ 240

Kdo osobu mladší než osmnáct let nebo osobu svěřenou jeho dozoru přiměje k mimomanželské souloži, zneužívaje její závislosti, nebo

kdo takové osoby, zneužívaje její závislosti, jinak pohlavně zneužije,

bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let.

§ 241

Pohlavní styk s osobou téhož pohlaví

(1) Kdo se pohlavně stýká s osobou téhož pohlaví, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.

(2) Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán, dopustí-li se činu uvedeného v odstavci 1

a) s osobou mladší než osmnáct let, nebo

b) za úplatu.

(3) Kdo se nabídne k pohlavnímu styku s osobou téhož pohlaví za úplatu, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.⁷³

V citovaných paragrafech § 239 a § 241 lze vidět rozpor – první zmíněný určuje jako legální věk způsobilosti k pohlavnímu styku 15 let, zatímco § 241 určuje obdobnou hranici zletilosti (leč i při jejím dodržení nelegální) na 18 let, ovšem speciálně pouze v případě homosexuálního chování aktérů. Přestože podrobnosti projednávání onoho bodu v Národním shromáždění nejsou doložitelné, tento zvláštní paradox nabízí myšlenku, že nový trestní zákoník v původním znění neměl § 241 vůbec obsahovat, nýbrž byl přidán až během projednávání. K podložení této spekulace lze použít komentář Miloše Čerovského, syna výše citovaného Františka Čerovského: „*Ale těsně před tím, než návrh na odstranění paragrafu 129 prošel kodifikační komisí, ozvaly se (...) hlasy, že přece socialistické Československo nemůže legalizovat homosexualitu, když SSSR ji považuje za buržoazní jev, který v komunistické společnosti může existovat jen u asociálních živlů a je trestán.*“⁷⁴

Původní § 129 z roku 1852 sice s trochou nadsázky nabízel rovnou věkovou hranici pro heterosexuální i homosexuální chování, leč udával násobně vyšší taxu trestu za to homosexuální mezi dvěma dospělými a svéprávnými osobami než § 241 (a také explicitně

⁷³ Zákon č. 86/1950 Sb., in. zakonyprolidi.cz, (online), (citováno dne: 19. 8. 2020), dostupné na: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1950-86>

⁷⁴ SEIDL, Jan. Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti. Brno: Host, 2012, s. 258.

obsahoval urážku ve svém názvu). Je možné proto říct, že legislativní změna v roce 1950 byla veskrze liberalizací vůči sexuálním menšinám, leč pouze formální. Tabuizace ve společnosti zůstala beze změny, policejní spisy se dále vedly a množily (stejně jako v zemích západní Evropy té doby, které si uchovaly onu trestnost i bez vlivu SSSR). Navíc však byla trestnost homosexuálního chování používána k odstraňování nepohodlných lidí z vysokých mocenských pozic, a to nasazováním speciálních agentů (to znamená agentů homosexuálních, jinak přezdívaných „provokatér“). Ti měli za úkol styk s podezřelým a jeho následovné zatčení. V takto heteronormativním prostředí si z bezpečnostních důvodů zástupci sexuálních menšin zpravidla tvořili rodiny v heterosexuálním vztahu, což je sice krylo, ale zároveň nabízelo prostor ke kompromitaci.⁷⁵ Zakládání a vedení emancipačních či výhradně menšinářských spolků stále nebylo realizovatelné. Z toho vyplývá, že i když byla roku 1961 (s účinností od 1. 1. 1962) homosexualita dekriminována, v totalitním ovzduší ČSSR strach z kompromitace přetrval.

Formální změnu v legislativě zapříčinil mimo politických faktorů i výzkum českého sexuologa a psychiatra Kurta Freunda, který se věnoval „averzivní terapii“, tedy zdánlivému léčení homosexuality. Ta se realizovala podáváním látek způsobujících zvracení (emetin) při sledování obrazů osob stejného pohlaví (pacientům bylo zadáváno, aby si je představovali jako své sexuální partnery) střídaným vstříkáváním testosteronu při sledování obrazů osob ženského pohlaví. Ona zdánlivost léčby pramení z faktu, že cílem docenta Freunda nebylo odstranit samu homosexualitu jedince (kterou na výzkumech s identickými dvojčaty svých předchůdců doložil jako veskrze genetickou⁷⁶), ale pouze její projevy, mluví poté o „heterosexuální adaptaci“. Přestože se z dnešního pohledu taková praktika jeví jako brutální, pro odsouzené jedince ze sexuálních menšin šlo například o alternativu za soudem udělený pobyt ve vězení. Mnoho z nich se kléčbě přihlásilo samo, třebaže pravděpodobně pod nátlakem. Ve studii „Homosexualita u muže“ (1962) shrnuje Freund vyšetřování 270 mužů (žádná žena si nepřála zbavit se své homo-erotické náklonosti).⁷⁷ Averzivní terapie pro tuto studii se účastnilo 67 mužů, z nichž 20 na soudní doporučení. Výsledky byly velmi sporné – nějaké úrovně „heterosexuální adaptace“ došlo podle vlastního tvrzení 25 % pacientů, započtení však byli jen dobrovolníci a nelze zjistit, jestli šlo skutečně o následek léčby. Freund v závěru knihy konstatoval, že homosexualitu „zatím“ není možné prakticky léčit a nemá smysl ji trestat, pokud nebudí veřejné pohoršení.⁷⁸

Související dekriminace (odsouhlasená roku 1961, tedy ještě před vydáním výše zmíněné studie) však nebyla legislativním srovnáním homosexuálního a heterosexuálního chování na našem území, nýbrž jen formálním mezičlánem v dlouhém řetězci postupné liberalizace. § 241 nahradil §244 ve Freundem navrhovaném znění:

*„§ 243
[Zneužití závislosti osoby]*

⁷⁵ Srov. HIML, Pavel, Jan SEIDL a Franz SCHINDLER, ed. "Miluji tvory svého pohlaví": homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí. Praha: Argo, 2013. Každodenní život, s. 283. až 285.

⁷⁶ Srov. FREUND, Kurt. Homosexualita u muže. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1962, s. 159. až 160.

⁷⁷ Srov. Tamtéž, s. 37.

⁷⁸ Srov. Tamtéž, s. 231. až 250.

Kdo zneužije závislosti osoby mladší než osmnáct let nebo osoby svěřené jeho doзору, přiměje ji k mimomanželské souloži, nebo kdo takové osoby, zneužívaje její závislosti, jiným způsobem pohlavně zneužije, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

§ 244

Pohlavní styk s osobou téhož pohlaví

(1) Kdo se po dovršení osmnáctého roku svého věku pohlavně stýká s osobou téhož pohlaví mladší než osmnáct let, nebo kdo se pohlavně stýká s osobou téhož pohlaví, zneužívaje její závislosti, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let.

(2) Stejně bude potrestán, kdo

a) za pohlavní styk s osobou téhož pohlaví přijme nebo poskytne úplatu, nebo

b) pohlavním stykem s osobou téhož pohlaví budí veřejné pohoršení.⁷⁹

Rozpor ve věkové hranici legálnosti pohlavního styku zůstal. V porovnání s předcházejícím § 243 se však objevuje jiná nerovnost – obecně se zneužití závislosti trestá odnětím svobody až na dva roky, § 244 však explicitně udává jinou taxu (jeden až pět let), pokud jsou ony osoby téhož pohlaví. Nehledě na to, původní vyšší trestní taxu uděloval soud osobám ze sexuálních menšin dále, a to díky odstavci (2). Zákon lze vyložit mnoha způsoby a v totalitním státě lze i poměrně jasné znění „přijme nebo poskytne úplatu“ či „budí veřejné pohoršení“ překroutit ad absurdum, pokud se to zdá jako výhodné pro rozvoj socialistické společnosti. První jmenované bylo překrucováno tak, že úplata za homosexuální styk byla podle soudu například zaplacená večeře. Zneužitelnost znění řádku o veřejném pohoršení je již více spekulativní. Jestli stačilo k onomu pohoršení například, aby v bytovce žil spořádaný homosexuál v jedné domácnosti se svým stejnopohlavním partnerem na to, aby se soused či sousedka mohli označit za pohoršené, není jasné, za účinnosti § 241 se však v těchto případech udávalo a trestalo. Nutno dodat, že pro homosexuální pár muselo být o mnoho složitější vůbec nějaký byt sehnat.⁸⁰

Jako obhajoba takové diskriminace vládními orgány bylo využíváno ideologické tvrzení, že homosexualita se neslučuje s morálkou socialistického člověka a společnosti, je tedy nežádoucí. Legislativní zněma působila pouze jako uznání, že plošná trestnost homosexuality nijak nenapomáhá jejímu odstranění (či alespoň zakrývání jejich projevů). Vláda předpokládala, že za účelem utlumení projevů homosexuality ve společnosti vzniknou nové struktury. Šlo o blíže nespecifikované „společenské organizace“, které měly údajně fungovat jako výchovné subjekty. Pravděpodobně tím byly myšleny obecně tlaky normalizované socialistické společnosti v mnoha podobách. Mezi ty lze zařadit nově zavedené místní lidové soudy, u těch však není dodnes známo, jestli se otázkou homosexuality ve své poměrně krátké době působnosti (1961 až 1969) zabývaly. Pokud ano, v roce 1961 u nás reálně homosexualita odtrestněna nebyla.⁸¹

⁷⁹ 140/1961 Sb., in. Beck-online, (online), (citováno dne: 24. 8. 2020), dostupné na: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzgyyv6mjugawtg#>

⁸⁰ Srov. FANEL, Jiří. Gay historie. Praha: Dauphin, 2000, s. 434.

⁸¹ Srov. SEIDL, Jan. Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti. Brno: Host, 2012, s. 282. až 285.

Na skutečnou celospolečenskou liberalizaci si lidé z těchto menšin museli v Československu počkat více než dvacet let (na rozdíl od zemí Západu, kde mohli již zakládat spolky, a tudíž se aktivně podílet na své emancipaci). Důvod, proč se v polovině 80. let boří zaryté mlčení o Československé LGBT+ subkultuře, je paradoxně výskyt a rozšíření viru HIV. Kvůli němu byli i na našem území potřeba veřejnost informovat o cestách šíření viru a o tom, že rizikovou skupinou osob jsou ti, kdo provozují nechráněný anální pohlavní styk – to nutně zkomplikovalo komunistické vládě, aby opomínala existenci jiných osob než pouze heterosexuálních.⁸²

Tento fenomén měl ještě jeden sociálně kladný účinek. Pro osoby ze sexuálních menšin bylo v této době stále typické zakládat heterosexuální rodiny a uspokojovat svoje sexuální potřeby tajně a jednorázově. Pro tento typ seznamování fungovaly takzvané „holandy“ – parky, lázně, veřejné záchodky, a jiná místa ve větších městech vyhlášená vyšší šancí k nalezení vhodného partnera. Za nových okolností se ovšem pro většinovou společnost stalo výhodným, aby těmto lidem ulehčila seznamování s vhodným partnerem na dlouhodobé bázi, jelikož v takovém případě bylo riziko rozšíření nákazy (přes náhražkový heterosexuální vztah, přes bisexuální jedince atd.) do celé společnosti mnohem nižší.⁸³

Pochopitelně měla tato nová mediální prezentace sexuálních menšin (téměř výhradně homosexuálních mužů, tedy gayů, jelikož u homosexuálních žen nebyl přenos onemocnění tolik pravděpodobný a bisexuální osoby bývají upozadovány obecně) značně negativní vyznění. Kvůli globální pandemii HIV se v různých zemích začalo psát o takzvaném „gay moru“ (gay plague). I v Československu začalo hromadné testování na onen vir, což se osobám ze sexuálních menšin stalo rizikem pro jejich budoucí kvalitní život ve společnosti. Když se kvůli neprofesionalitě českých zdravotníků provalilo na testovaného například v práci, že byl na specifických testech (kromě testu na HIV to byl také test na syfilis), stal se zaměstnancem druhé kategorie, nebylo mu však zpravidla přiznán skutečný důvod, proč najednou například nedostává prémie jako dříve.⁸⁴

Přesto se ze zpětného pohledu jako hlavní jeví, že se existence sexuálních menšin vrátila do hlubšího povědomí společnosti. To dalo roku 1988 za vznik oficiálně fungující organizovanosti uvnitř totalitního systému, leč pod medicínskou záminkou – v Praze vznikl takzvaný „Socioterapeutický klub“ vedený sexuology Antonínem Brzkem a Ivem Procházkou. Šlo o otevřený spolek lidí nabízející důstojný prostor pro vytváření kontaktů (potažmo seznamování se) v rámci sexuální menšiny, dále také pozitivní identifikaci s vlastní jinakostí, pořádání výletů či večírků a podobně. Seznámení v takovém prostředí s sebou neslo pochopitelně vyšší šanci na vytvoření dlouhodobého vztahu. Tato praxe ale nevznikla z ničeho, předcházela ji socioterapeutická skupina ve více striktní dikci sexuologa Slavomila Hubálka, odstartovaná roku 1982 (obdobná a nejstarší skupina u nás tohoto charakteru z roku 1876 organizovaná sexuoložkou Dagmar Bártovou vznikla v Brně).⁸⁵

⁸² Srov. JANSOVÁ, Petra. Historik: Léčba homosexuality byla československá specialita (Jan Seidl), in. Aktuálně.cz, (online), 2014, (citováno dne: 25. 8. 2020), dostupné na: <https://magazin.aktualne.cz/historik-lecba-homosexuality-byla-ceskoslovenska-specialita/r~27580b4a17fb11e484a50025900fea04/>

⁸³ Srov. Tamtéž.

⁸⁴ Srov. HIML, Pavel, Jan SEIDL a Franz SCHINDLER, ed. "Miluji tvory svého pohlaví": homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí. Praha: Argo, 2013. Každodenní život, s. 294. až 298.

⁸⁵ Srov. SEIDL, Jan. Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti. Brno: Host, 2012, s. 306.

Výše zmíněný pražský klub ovšem výrazně přesahoval svůj oficiální socioterapeutický účel, šlo o zárodek budoucího svébytného občasného hnutí. Začali se zde mimo jiných scházet lidé takzvané „diskusní skupiny“, jejíž nejvýraznějším členem byl Jan Lány, který ze svých zahraničních cest na sdružení gay a lesbické emancipace v západních zemích věděl, jak takové emancipační hnutí vypadá.⁸⁶ Ovšem i Ivo Procházka se mimo své sexuologické činnosti zasadil jako výrazný emancipační aktivista.

Tyto jedinci se začali souhrnně označovat jako Lambda a od roku 1989 usilovali o založení oficiálně registrované organizace tohoto názvu. Ještě pod záštitou Socioterapeutického klubu začali aktivní jedinci sami vydávat ručně okopírovaný neprodejný stejnojmenný občasník, jenž nesl legitimizující podnázev „bulletin pro potřebu sexuologického ústavu Praha“. Pro ilustraci, klub měl v této době okolo 30-40 pravidelných členů a jeho propagace, stejně jako časopisu, závisela pouze na orálním předávání. První polooficiální participací Lambdy na nadnárodní scéně byla účast na východoevropské konferenci gayů a leseb v Budapešti (stále se píše rok 1989) a výroční konferenci Mezinárodního lesbického a gay sdružení (ILGA) ve Vídni.⁸⁷ Ze zmíněného periodika se o rok později stal oficiální měsíčník již povoleného Svazu Lambda.⁸⁸

Nezávisle na Lambdě se ještě v prosinci revolučního roku v Praze zformovalo i další uskupení homosexuálních (mužských) aktivistů, jehož název zněl Hnutí tolerance (hnutí na podporu homosexuálů a boje proti AIDS). Tohoto velmi rychlého seskupení dosáhl konkrétně student Jiří Kříž, který během sametové revoluce po hlavním městě vylepoval informační letáky a později se stal kontaktní osobou. V hnutí se angažovaly osoby mladší než ty z Lambdy, byli mezi nimi pro příklad studenti Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Náplní činnosti šlo o debatní kruh, jehož smyslem mělo být vytvoření vhodného konceptu soužití homosexuálů a většinové společnosti v nově se rodícím demokratickém státě. V tiskovém orgánu Občanského fóra Informační servis vyšel článek o tomto uskupení propagující argument, že nejlepší ochranou pro všechny před virem HIV, je nabídnout homosexuálům důstojné životní podmínky. Dále také, že hnutí žádá o možnost publikovat, a to proto, aby byly do široké veřejnosti vneseny informace, kterých do té doby dosáhla jen úzká skupina osob.⁸⁹

Lambda tento revoluční apel však nepodpořila, jelikož na něj podle jejich členů bylo brzy, co se týče připravenosti široké veřejnosti, dále se obávala „diskreditace“ samotné sametové revoluce. Směr snah těchto osob byl více osvětový – uspořádali akci spojenou s prodejem kondomů na Hlavním nádraží. I to bylo podle reportáže v periodiku organizace vnímáno okolím velmi rozporuplně. Akce se konala 1. prosince a večer na ni navazovala debata s hercem Divadla E. F. Buriana, Jiřím Hromadou,⁹⁰ budoucím prezidentem zastřešujícím organizace pro gay a lesbická hnutí.

⁸⁶ Srov. SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*. Brno: Host, 2012, s. 307.

⁸⁷ Srov. Tamtéž, s. 309. až 310.

⁸⁸ Srov. HIML, Pavel, Jan SEIDL a Franz SCHINDLER, ed. *"Miluji tvory svého pohlaví": homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí*. Praha: Argo, 2013. *Každodenní život*, s. 299.

⁸⁹ Srov. SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*. Brno: Host, 2012, s. 318.

⁹⁰ Srov. Tamtéž, s. 318. až 319.

4 Proměna celospolečenského diskurzu

V rámci zákona č. 175/1990 Sb. byl v červenci 1990 zcela odstraněn §244 aniž by ho nahradilo jiné speciální legislativní ošetření homosexuálních styků, čímž se narovnal homosexuální a heterosexuální chování v rámci trestního práva, přičemž podle vyjádření právního teoretika Adolfa Dolenského šlo o „projev humanismu“.⁹¹ O rok později byly zlikvidovány i takzvané „růžové listy“, tedy došlo ke zrušení institucionálního sledování homosexuálně se chovajících osob policejními složkami.⁹²

Po roce 1990 lze tudíž z jisté perspektivy mluvit o narovnaných legislativních podmínkách homosexuálních osob vůči těm heterosexuálním, je možné ale také argumentovat, že se jedná pouze o první z úrovní reálného narovnání práv a povinností těchto dvou skupin občanů. Hlavním motivem změny v trestním právu byl příklon k hodnotám liberální demokracie tak, aby se přiblížily stavu v západních společnostech.⁹³ Pokud zde měli zásluhu političtí aktivisté, tak jen díky tomu, že někteří členové Lambdy byli sexuology (Ivo Procházka) nebo právníky (Josef Košela) a ovlivnili zákonodárný systém přímo.⁹⁴

Dalším logickým postupem ze strany aktivistů a stupněm narovnání práv i povinností menšinových občanů, leč již hůře specifikovatelný a nárokovatelný, je to posun samotného vnímání české společnosti (a jejích vládních struktur) k toleranci oné konkrétní menšiny, z jejíž podpory v liberální společnosti benefitují všichni občané. Prvním krokem do této fáze lze označit lednový výstup Šimona Formánka z roku 1990 jako zastupitele Hnutí tolerance v Československé televizi, který vyzval všechny homosexuální osoby (i ženy) na debatu do Pražské restaurace U Vrtule.⁹⁵ Tato kapitola shrnuje dění od výše popsaných událostí až do přijetí zákona č. 115/2006 Sb. „O registrovaném partnerství“ dvou stejnopohlavních osob.

4.1 Vznik aktivistické organizace v zemi bývalého Východního bloku

Přes legislativní změny se i po transformaci Československé republiky v demokratický stát nebylo možno v onom krátkém časovém rámci zbavit jistého myšlenkového odkazu, který zůstal zakořeněn v celé české společnosti (stejně jako ve společnostech ostatních postkomunistických zemí střední a východní Evropy). Za jeho projev lze považovat rozšířenou latentní homofobii, která měla v době socialistické nadvlády příznivé podmínky pro šíření. Projevem tohoto strachu či nenávisti je považování homosexuality za jakousi přechýlenou či nepřirozenou heterosexuální, s tím souvisí popření či upozadění existence bisexuality a transsexualitu jako celku, v některých případech také popření existence ženské homosexuality. Takový postoj je zdánlivě tolerantním, jelikož jeho vyústěním nebývá záměrné

⁹¹ Srov. HIML, Pavel, Jan SEIDL a Franz SCHINDLER, ed. "Miluji tvory svého pohlaví": homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí. Praha: Argo, 2013. Každodenní život, s. 455.

⁹² Srov. HROMADA, Jiří. Deset let hnutí za rovnoprávnost českých gayů a lesbiček. (online), nedatováno, (citováno dne: 5.2.2021), s. 9., dostupné na: <https://doczz.cz/doc/336126/deset-let-hnuti%C3%AD-za-rovnopr%C3%A1vnost-%C4%8Desk%C3%BDch-gay%C5%AF-a-lesbi%C4%8Dek>

⁹³ Srov. VRÁBLÍKOVÁ, Kateřina. Gay a lesbické hnutí v České republice, (online), 2006, (citováno dne: 1.2.2021), dostupné zde: <http://www.globalpolitics.cz/studie/gay-lesbicke-hnuti>

⁹⁴ Srov. SEIDL, Jan. Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti. Brno: Host, 2012, s. 324.

⁹⁵ Srov. Tamtéž, s. 319. až 320.

porušování práv diskriminované skupiny obyvatel, zároveň však vede k pasivitě a nezájmu vůči takto odlišným jedincům – to značně ztěžuje činnost aktivistických uskupení.⁹⁶

Nutno dodat, že kvůli výše popsanému pojetí se i po revoluci na dlouhé roky rozšiřující hnutí omezuje téměř výhradně na homosexuální tematiku (například vedle témat porušování lidských práv trans osob, která se proto později vyděluje jako menší a v zásadě samostatná iniciativa), proto již v následujícím textu nelze souhrnně nazývat hnutí jako náležití sexuální menšinám, ale pouze jako hnutí homosexuální. To neznamená, že by v něm hráli své role pouze homosexuálové, jelikož tomu tak může být snadno i u bisexuálů, ale protože jeho východiský je dosažení určité úrovně rovnoprávnosti homosexuálních jedinců a homosexuálních párů (vůči heterosexuálním párům).

Debata v restauraci U Vrtule, na níž bylo pozvání uvedeno v začátku této kapitoly, proběhla 3. února 1990, zúčastněných bylo relativně mnoho, ovšem v drtivé většině to byli muži, mezi nimi i Jiří Hromada. Předmětem diskuse byly požadavky českých homosexuálů a následovně dohoda na podání žádosti o registraci oficiálního hnutí s názvem „Gay iniciativa – Hnutí za rovnoprávnost homosexuálních občanů“ (HRHO) fakticky nahrazující od tohoto okamžiku Hnutí tolerance. Podle jednání má nové hnutí fungovat jako politická akční platforma prosazující práva homosexuálů. Už 25. února téhož roku hnutí navázalo veřejnou manifestací svých požadavků na Staroměstském náměstí. Mezi hlavní postavy akce patřil Šimon Formánek, jenž v hnutí zastupoval značně radikální názory (sám je později pojmenoval „gay anarchie“), kvůli čemuž byly reakce tisku přinejmenším rozporuplné.⁹⁷

Mezitím byl českým ministerstvem vnitra a životního prostředí vyjádřen souhlas se stanovami organizace Lambda, která dostává oficiální název Svaz Lambda (SL). Svaz, jelikož v této době vznikají rychlým tempem další hnutí či uskupení mimo Prahu a SL se profiluje jako zastřešující organizace právě pro ně. Tyto nové aktivistické síly se rodí ve spojitosti s původní Lambdou (Moravská Lambda, Jihočeská Lambda) ale i nezávisle na ní, dobrým příkladem takového je „Hnutie Ganymedes“, které začalo působit na opomíjeném Slovensku. Ovšem ani v Česku se nehlásí všechny nové sociální struktury automaticky k Svazu Lambda – například tak nečiní „Společnost AIDS pomoc“ (dodnes aktivní⁹⁸), která se SL spolupracovala, nepovažovala se ale za součást hnutí. To vytváří na jednu stranu více pluralitní prostředí, na druhou tříštění sil a pnutí v SL.⁹⁹

V červnu stále stejného roku proběhly parlamentní volby a HRHO se usneslo na protlačení svého poslance, oslovilo tedy tehdejší politická uskupení a následně se domluvilo s Hnutím za občanskou svobodu (HOS). Osobou na kandidátku se stal Jiří Hromada, jakožto názorový střed v HRHO a zároveň veřejně známá osobnost. Jeho volební program vytvářelo

⁹⁶ Srov. HAŠKOVÁ, Hana, Alena KŘÍŽKOVÁ a Marcela LINKOVÁ, ed. Mnohohlasem: vyjednávání ženských prostorů po roce 1989. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2006, s. 254. až 256.

⁹⁷ Srov. SEIDL, Jan. Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti. Brno: Host, 2012, s. 320. až 322.

⁹⁸ viz: <https://www.aids-pomoc.cz/>

⁹⁹ Srov. SEIDL, Jan. Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti. Brno: Host, 2012, s. 325. až 327.

HRHO jako celek¹⁰⁰ a začleňuje body, které nepředstavují pouze ideje programu volebního, ale vystihují požadavky devadesátých let obecně:

„a) zrušit zákony trestající homosexuální projevy mezi občany jednajícími ve vzájemné shodě a stanovit shodnou věkovou hranici pro homosexuální a heterosexuální aktivitu (...)

b) zajistit likvidaci speciálních policejních seznamů (tzv. růžových listů) (...)

c) dosáhnout vynětí homosexuality ze seznamu nemocí, přerušit jakékoli léčení či výzkumy směřující ke změně homosexuální orientace (...)

d) zaručit rovnoprávné podmínky při výkonu profese

e) vytvořit poradenskou síť, schopnou pomoci řešit problematiku COMING OUT (sebepřijetí) a prevence HIV/AIDS (...)

f) uvést v život celorepublikový kulturně – společenský magazín (...)

g) prosadit vysílání pravidelného pořadu ve veřejnoprávním sdělovacím prostředku (...)

h) změnit postoj veřejnosti (...)

i) snížit podíl šíření HIV/AIDS homosexuálním přenosem (...)

j) zavést tradici velkých kulturních akcí, prezentujících životní styl minority v bohatším spektru, než jak je jednostranně skrze sexualitu vnímán veřejností (...)

k) nahradit diagnostický výraz homosexuál slovem širšího významu GAY, které přijímá celý svět (...)

l) prosadit zákon o registrovaném partnerství (...)¹⁰¹

HOS však v těchto volbách do Federálního shromáždění nezískalo jediného poslance.

V reakci se 5. května ustanovila konference SL s účastí 170 delegátů v kulturním sále Pražského Hlavního nádraží a byly zde zvoleny orgány svazu – koordinační výbor jako nejvyšší orgán, revizní komise a výkonný výbor s předsedou Petrem Folkem. Tříštění sil touto cestou ovšem zabráněno nebylo, Jihomoravská Lambda si nárokovala značnou autonomii. Vystoupil zde však Jiří Hromada s myšlenkou specializace jednotlivých organizací v rámci jednoho celku, což vedlo k navazující diskusi 24. červa s dvaceti zástupci v Brně. Zde byl dohodnut vznik federálního fóra pro všechny gay a lesbické organizace (s výjimkou komerční Lega Hradec Králové). Tato zcela nová struktura dostala název Sdružení organizací homosexuálních občanů v ČSFR (SOHO), přičemž HRHO se pod názvem „Gay iniciativa“ stalo platformou politických cílů

¹⁰⁰ Srov. SEIDL, Jan. Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti. Brno: Host, 2012, s. 322. až 324.

¹⁰¹ HROMADA, Jiří. Deset let hnutí za rovnoprávnost českých gayů a lesbiček. (online), nedatováno, (citováno dne: 5.2.2021), s. 9., dostupné na: <https://doczz.cz/doc/336126/deset-let-hnut%C3%AD-za-rovnopr%C3%A1vnost-%C4%8Desk%C3%BDch-gay%C5%AF-a-lesbi%C4%8Dek>

v jeho rámci. Některá hnutí zde byla také sloučena – Hnutí Ganymedes bylo sloučeno s dalším Slovenským hnutím Gay help pod názvem Ganymedes.¹⁰²

Výše zmíněné noviny Lambda, které byly v roce 1990 prodávány jako oficiální tiskovina svazu, se ve spojitosti se vznikem SOHO přestávají vydávat. Nahrazuje je měsíčník SOHO revue, který je vydáván státním nakladatelstvím Panorama a od roku 1991 nakladatelstvím Orbis. Zde vychází s půlroční přestávkou mezi lety 1992/1993 až do roku 1997. SOHO revue se stává prostorem mnoha témat, mezi nimi prevence HIV (díky čemuž také od roku 1993 dostává finanční podporu Národního centra podpory zdraví), otiskování LGBT+ literatury, rozhovory s osobnostmi populární kultury a obecná polemika o cílech gay a lesbické emancipace. Do širší veřejnosti se přes očekávání redaktorů časopis zpravidla nedostává, o homosexuální menšinu se v tuto období tedy majorita dozvídá převážně několika televizními pořady jako pětidílný cyklus „Žijeme mezi vámi, ale...“. Navíc má periodikum ekonomické problémy, na trhu jsou v této době k dispozici již více eroticky laděné konkurenční listy, mezi nimi časopis Princ¹⁰³ nebo také Afrodita, stvořený obchodní společností Lega (zajímavostí je, že Afrodita se přes své reálné odběratele profiluje jako časopis pro ženy).¹⁰⁴

V této době byla frekventovaným tématem otázka identity v rámci homosexuální subkultury. Bylo tak vyčleněno a definováno několik pojmů, mezi nimi „minorita“ (všichni lidé cítící náklonost převážně ke stejnému pohlaví), „komunita“ (příslušníci minority, kteří se identifikují jako součást subkultury a navazují v jejím rámci sociální vztahy), přičemž cílem emancipačního hnutí je začlenit co možná nejvíc osob z minority do komunity. Objevuje se myšlenka osobní cti, která funguje jako protiklad k negativně vnímané potřebě neviditelnosti zakořeněné v socialistické minulosti. Čest homosexuála vede (v ideálním případě) k veřejnému coming outu a občanské participaci v rámci své komunity.¹⁰⁵

Takové pojetí vyžaduje blízkost homosexuální sociability, což mělo za následek vznik dalších regionálních gay klubů. Původně kluby vznikají ve smyslu skupiny lidí, které se scházejí v (pronajatých) zařízeních, postupem času ale vnímání termínu přechází v samotný komerční podnik. V roce 1993 měla SOHO 15 členských organizací, v roce 2000 už 28. V severozápadních Čechách vzniká v této souvislosti Nadace Sokrates, která se v roce 1995 transformuje na Most k naději (MONA).¹⁰⁶ Pražská Lambda se v roce 1992 rozděluje na mužskou (M-klub) a ženskou (L-klub) část.¹⁰⁷

V první polovině devadesátých let se u nás formují dva specifické proudy neheterosexuálního aktivismu. Mezi ně patří lesbicko-feministický, o němž pojednává další text, a neheterosexuálně-křesťanský. Druhý zmiňovaný zastupuje převážně občanské sdružení Logos vzniklé v roce 1992¹⁰⁸, pro sledované téma je však Logos význačný až v následujících

¹⁰² Srov. SEIDL, Jan. Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti. Brno: Host, 2012, s. 328. až 329.

¹⁰³ Srov. Tamtéž, s. 384.

¹⁰⁴ Srov. Tamtéž, s. 329. až 342.

¹⁰⁵ Srov. Tamtéž, s. 339. až 342.

¹⁰⁶ Srov. Historie v kostce, in. Most k naději, 2011, (online), (citováno dne: 4.2.2021) Dostupné na: <http://www.mostknadeji.eu/o-nas/>

¹⁰⁷ Srov. SEIDL, Jan. Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti. Brno: Host, 2012, s. 342. až 347.

¹⁰⁸ Srov. Tamtéž, s. 362.

kapitole, jelikož jeho úsilí nabývá více politického charakteru ve spojitosti s manželstvím stejnopohlavních párů.

4.2 Emancipované lesbické hnutí

Aktivistická činnost realizovaná výhradně ženami náležícími k sexuálním menšinám mají svá specifika, proto se zdá být vhodné, věnovat této nedílné součásti LGBT+ aktivismu vlastní podkapitolu. Z chronologického hlediska je zde částečně předbívána podkapitola následující, a to pro vytvoření celistvosti textu s určeným tématem.

Při zkoumání snah těchto žen je nutné mít na paměti, že se aktérky zpravidla nevnímají jako náležící pouze k sexuálním menšinám, ale pochopitelně i mezi ženy, proto se jejich činnost z podstaty zakládá na duálním pojetí vlastní identity (potažmo jinakosti a diskriminace). Jejich potřeba nápravy nerovností ve společenském diskurzu, narušení je poškozujících stereotypů a podobně, se tedy teoreticky neomezuje pouze na LGBT+ aktivismus, ale je mezistupněm mezi ním a feministickým aktivismem.

Přestože ono duální pojetí samo o sobě není jednoduché, je potřeba dodat, že jeho „LGBT+ aspekt“ není ani sám o sobě homogenní (tedy že lesbické ženy mohou mít rozdílnou identitu jedna od druhé). Znamená to například, že mezi aktivisty sexuálních menšin patří dále také trans osoby jakožto samostatná složka, která je s lesbickým aktivismem potenciálně významně provázaná. Možné příčiny jsou nasnadě – trans-ženy jsou často samy lesbami (podle studií na toto téma je heterosexuální orientace u trans osob dokonce menšinová¹⁰⁹) a z druhé strany, mnohé lesby měly v dobovém kontextu sklon k chování či vystupování trans osob. České lesby v této době měly sklon napodobovat muže do té míry, že uvažovaly o chirurgické změně pohlaví.¹¹⁰ Nelze vyloučit, že některé z nich se cítily jako trans osoby, obecně jde ale o známý fenomén, kvůli kterému příslušníci sexuální menšiny (převážně gayové či lesby) v určité fázi vývoje své subkultury napodobují dynamiku vztahů majority, jde tedy o svévolné heteronormativní chování.¹¹¹

Kvůli kulturním kořenům Československa popsaným na začátku kapitoly bylo obtížné institucionalizovat početně významná feministická hnutí. Během socialistického odstřihnutí od nových myšlenkových proudů, týkajících se genderové problematiky, se síly požadující rovnoprávnost mužů a žen nevytvořily v dostatečné míře. Naopak – označení „feministka“ jako takové, bylo vnímáno buď jako urážka, nebo zůstalo nepochopeno. U nás tedy lesbické aktivistky, přes své výše zmíněné dualistické založení, zastávaly velmi odlišná stanoviska jedna od druhé, což způsobovalo často nepřekonatelné názorové spory tříšticí síly. Některé lesbické ženy upozadily feministický aspekt, a proto v rámci svého dobrovolnictví lépe splynuly se svými homosexuálními kolegy, respektive vytvořily spolek, který spadl pod fakticky gayskou

¹⁰⁹ Srov. JAMES, S. E., HERMAN, J. L., RANKIN, S., KEISLING, M., MOTTET, L., ANAFI, M. The Report of the 2015 U.S. Transgender Survey, (online), 2015, (citováno dne: 20. 12. 2020), s. 246. dostupné na: <https://www.transequality.org/sites/default/files/docs/usts/USTS%20Full%20Report%20-%20FINAL%201.6.17.pdf>

¹¹⁰ Srov. SEIDL, Jan. Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti. Brno: Host, 2012, s. 335. až 337.

¹¹¹ Srov. FAJEJTA, Martin. Sexualita a sexuální identita: sociální povaha přirozenosti. Praha: Portál, 2016, s. 88. až 89.

organizaci SOHO.¹¹² V Praze jde o L-klub a jmenovitě o jeho zástupkyni Marcelu Šulcovou, která byla zároveň mezi roky 1993-1998 viceprezidentkou SOHO pro ženy.¹¹³

Postavení aktivistických leseb v čistě homosexuálním proudu aktivistické činnosti (jde o členky L-klubu Lambdy) ovšem nebylo, minimálně během devadesátých let, nijak příznivé. Společensky nejpřijatelnější a v médiích nejreflektovanější formou homosexuálního aktivismu totiž byl ten ze strany gayů, a ti (jakožto muži) v zásadě neměli hlubší zájem na narovnávání postavení žen ve společnosti vůči nim samým. Odráží to i fakt, že v šedesátistránkovém *SOHO revue* byly lesbám vyhrazeny dvě strany.¹¹⁴ V důsledku se tedy dělo, že ženy nevyvíjely v rámci SOHO stejně výraznou aktivitu, nebyly totiž adresovány jejich specifické potřeby (skrze jejich gay kolegy). To se mění v rámci homosexuálního hnutí až po přelomu tisíciletí v souvislosti se vznikem GLL – Gay a Lesbické Ligy, která si zakládala na stejném počtu gayů a leseb ve své oficiální reprezentaci,¹¹⁵ její bližší specifikace ovšem do této podkapitoly nepatří.

Co se týče feministicko-homosexuálního proudu lesbického aktivismu u nás, tyto ženy se v roce 1993 definitivně oddělily od L-klubu a zorganizovaly skupinu okolo vlastního časopisu *Promluv* (předcházela mu sborník lesbické poezie stejného názvu z roku 1992¹¹⁶). Časopis vycházel jako čtvrtletník a nabízel mimo seznamky a literárních otisků i odborné články ve spolupráci s pražskou *Gender Studies*. Fungoval do roku 1997, než byl z důvodu nedostatku názorově jednotných redaktorek sloučen s nefeministickým časopisem *Alia* redigovaným lesbami z L-klubu, tato rozporuplná kombinace však fungovala jen dva roky.¹¹⁷ Tyto feministicky orientované lesby neměly tak silné politické ambice (jako uzákonění registrovaného partnerství), jejich činnost se zaměřovala (podle slov zakladatelky Moniky S. Benešové) na podpoře emocionálního zdraví žen a usnadnění jejich vzájemné spolupráce. V této spojitosti *Promluv* vedl informační centrum s knihovnou v Klimentské ulici.¹¹⁸

Dalším velkým tématem pro *Promluv* bylo umění – pořádaly (s finanční podporou SOHO¹¹⁹) první čtyři ročníky festivalu lesbické, potažmo obecně ženské, kultury *APRILES* (1995, 1996, 1997 a 1998), avšak úžící se aktivní feministická základna spolku se podepsala i na této činnosti. Pátý a šestý ročník musely ženy z *Promlupu* organizovat ve spolupráci s L-klubem, nově vzniklým *Kruhem A-klubu* a blíže nezařazenými dobrovolnicemi. I zde hrají změny přelomu tisíciletí roli, jelikož se dostává ve větší míře na scénu organizovanost pomocí internetu (stránky www.lesba.cz), čímž se zvyšuje možnost participace na dobrovolnické činnosti bez nutnosti patřit ke konkrétnímu spolku a vyhraněnému názorovému proudu. Kvůli

¹¹² Srov. KOTIŠOVÁ, M., VAMPOLOVÁ, V., České lesby: daleko k hnutí, daleko k feminismu, in. *Mnohohlasem: vyjednávání ženských prostorů po roce 1989*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2006, s. 268. až 271.

¹¹³ Srov. SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*. Brno: Host, 2012, s. 347.

¹¹⁴ Srov. *Tamtéž*, s. 358. až 359.

¹¹⁵ Srov. SOKOLOVÁ, V., Koncepční pohled na „sexuální menšiny“ aneb vše je jen otázka správné orientace..., in. *Mnohohlasem: vyjednávání ženských prostorů po roce 1989*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2006, s. 256. až 259.

¹¹⁶ Srov. SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*. Brno: Host, 2012, s. 349.

¹¹⁷ Srov. KOTIŠOVÁ, M., VAMPOLOVÁ, V., České lesby: daleko k hnutí, daleko k feminismu, in. *Mnohohlasem: vyjednávání ženských prostorů po roce 1989*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2006, s. 269. až 272.

¹¹⁸ Srov. SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*. Brno: Host, 2012, s. 349. až 356.

¹¹⁹ Srov. *Taméž*, s. 391.

nesmiřitelnosti spolků Promluv a nově organizujícího Kruh A-clubu byl šestý ročník festivalu (2000) formálně přejmenován na APRILFEST, a tak se jmenoval s různou organizací až do devátého a posledního ročníku. V roce 2004 měl být festival pořádán novou skupinou leseb, tu ale od oné činnosti odradily zbylé členky již neaktivního Promlůvu. Navazující festivaly s obdobnou tematikou pořádají zcela nová, integrovaná občanská sdružení.¹²⁰

Přestože v roce 2000 již samotný Promluv jako sdružení neexistuje, vzniká z pera jeho hlavních členek „Výzva 2002: Za rovná práva lesbických žen a gayů“. Jejím smyslem bylo dva roky systematicky tlačit na Parlament a vládu České republiky, aby řešily požadavky zde obsažené dřív, než skončí jejich volební období.¹²¹ Výzva obsahovala požadavek o ochranu před diskriminací (týkala se i trans osob), o uzákonění svazků párů stejného pohlaví (v kontextu již dvou odmítnutých poslaneckých návrhů zákona o institutu registrovaného partnerství) a požadavek právní jistoty pro děti v těchto svazcích. K plánovanému tlaku ze strany aktivistek však ve větší míře nedošlo.¹²²

4.3 Činnost organizace SOHO

V druhé polovině devadesátých let dvacátého století dospívá generace studentů, kteří prošli svým osobním coming outem až po revoluci, což je do jisté míry myšlenkově odděluje od jejich předchůdců. Zakládají zpravidla studentské gay a lesbické spolky, prvním z nich je STUD Brno vzniklý v roce 1995 z prostředí Masarykovy univerzity, jeho zakladatelem je Pavel Štěbla. Náplní činnosti spolku byly besedy a promítání filmů spojených s vytvářením bezpečného prostředí pro mladé a nejisté homosexuály v rámci sebezpečí (Od roku 2000 tento spolek pořádá filmový festival „Duha nad Brnem“, který je po dvou ročnících přejmenován na „Mezipatra“ a pokračuje jakožto uznávaná kulturní akce dodnes¹²³). STUD se o rok později přidal do SOHO stejně jako ostatní spolky této generace, například pražský Gales. SOHO v této době je neodmyslitelnou zastřešující organizací, již od roku 1992 zastupovala Československo na každoročních konferencích ILGA. Jejím prezidentem mezi roky 1991 až 2000 je Jiří Hromada, od roku 1993 je také šéfredaktorem SOHO revue.¹²⁴

V zásadě se programové cíle SOHO i v této době shodovaly s programovými body HRHO z roku 1990, které jsou citovány výše v této kapitole. Rozdílem ovšem bylo, že vynětí homosexuality ze seznamu nemocí již bylo splněno roku 1993, opět za to ale nenesli zásluhy aktivisté – Česká republika tak učinila v návaznosti na Světovou zdravotnickou organizaci (WHO). To mělo za následek, že SOHO reálně zbyly dva cíle – zavedení antidiskriminační legislativy a institutu registrovaného partnerství. První z jmenovaných bylo v rámci tehdejší politické reprezentace neproveditelné, proto se druhé stává hlavním tématem. Již roku 1993 SOHO vypracovalo první ucelený návrh tohoto institutu a předložilo jej k veřejné diskusi, formálně bylo inspirováno svou obdobou v Dánsku, mělo být umožněno pro páry homosexuální i heterosexuální. Ozvaly se jednotlivé hlasy politiků napříč spektrem podporující

¹²⁰ Srov. KOTIŠOVÁ, M., VAMPOLOVÁ, V., České lesby: daleko k hnutí, daleko k feminizmu, in. Mnohohlasem: vyjednávání ženských prostorů po roce 1989. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2006, s. 269. až 273.

¹²¹ Srov. SEIDL, Jan. Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti. Brno: Host, 2012, s. 400.

¹²² Srov. KOTIŠOVÁ, M., VAMPOLOVÁ, V., České lesby: daleko k hnutí, daleko k feminizmu, in. Mnohohlasem: vyjednávání ženských prostorů po roce 1989. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2006, s. 272.

¹²³ Srov. SEIDL, Jan. Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti. Brno: Host, 2012, s. 399.

¹²⁴ Srov. Tamtéž, s. 362. až 367.

zavedení institutu, mezi nimi Jan Ruml (ODS), Miloš Zeman (ČSSD), Jiří Dienstbier (Svobodní demokraté).¹²⁵ Požadavek o právní uznání tohoto vztahu v širším pojetí znamená, že se u nás diskurz v rámci komunity proměnil z existenční nutnosti odrestnění svého chování (tedy potřeby tolerance) v prožívání formy hrdosti na svou jinakost a přesvědčení o jistém právu na respekt.¹²⁶

Dva roky po vypracování SOHO tento návrh zaslalo nejvyšším ústavním činitelům ve spojitosti s projednávanou úpravou rodinně-právní novely občanského zákoníku a následně jednali s ministerstvem spravedlnosti. Ministerstvo vládě předložilo 3 různé varianty požadavků (všechny měly přiloženo negativní doporučení) a ty byly 8. listopadu 1995 zamítnuty jakožto „manželství nižšího stupně“, proti takovému rozhodnutí se svými vyjádřeními vystoupili prezident Václav Havel a Strana zelených. Po volbách roku 1996 byl za poslance zvolen předseda Sexuologického ústavu Jaroslav Zvěřina (ODS) a o rok později se Zuzkou Rujbrovou (KSČM) a Janou Gavlasovou (ČSSD) připravil nový návrh, tentokrát zahrnující pouze homosexuální páry.¹²⁷

Mezitím si SOHO předsevzalo zcela nový cíl, a to právo homosexuálů darovat krev, které jim bylo upíráno z důvodu vysokého rizika nakažení virem HIV (při análním styku dvou mužů), kvůli čemuž byly tyto osoby jako celek klasifikovány „rizikovou skupinou“. V reakci bylo hnutím a Národní komisí pro prevenci HIV/AIDS pořádáno mnoho akcí osvětového charakteru, mezi nimi dominuje „Týden boje proti AIDS“ (zahrnuje promítání filmů s převážně gay tematikou). V této souvislosti je nutné zmínit i historicky první český Pride Parade, který proběhl 9. května 1998 v Karlových Varech v rámci Duhového festivalu spoluorganizovaném SOHO (následovali na něj další tři ročníky).¹²⁸

Velmi složitě dosažitelným cílem SOHO, který je u nás tématem devadesátých let v rámci hnutí (a také je popsán již ve volebním programu Jiřího Hromady z roku 1990), je odškodnění homosexuálů poškozených nacistickými zločiny. Jelikož podle tehdejšího zákona homosexuální chování bylo trestným činem (i podle našeho práva), aktivisté neměli klíč, podle kterého by mohli odlišit nevinné a usoudit náležitou náhradu. I kdyby se jim to ale povedlo, nenašel se nikdo, kdo by toto odškodnění v České republice požadoval.¹²⁹

Jak bylo naznačeno v podkapitole o lesbickém hnutí, v období okolo přelomu tisíciletí silně ovlivňuje gay a lesbické hnutí rozmach internetu v České republice. Nabízí mnohem větší dostupnost informací (i mimo velká města) a více možností ke komunikaci v rámci minority (s čímž souvisí i velmi zjednodušená forma seznamování), navíc i v relativní anonymitě. Také to však znamená snazší a rychlejší politickou mobilizaci ohledně témat jako je registrované

¹²⁵ Srov. SEIDL, Jan. Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti. Brno: Host, 2012, s. 368. až 374.

¹²⁶ Srov. VRÁBLÍKOVÁ, Kateřina. Gay a lesbické hnutí v České republice, (online), 2006, (citováno dne: 13.2.2021), dostupné zde: <http://www.globalpolitics.cz/studie/gay-lesbicke-hnuti>

¹²⁷ Srov. SEIDL, Jan. Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti. Brno: Host, 2012, s. 375.

¹²⁸ Srov. Taměž, s. 376. až 392.

¹²⁹ Srov. HROMADA, Jiří. Deset let hnutí za rovnoprávnost českých gayů a lesbiček. (online), nedatováno, (citováno dne: 13.2.2021), s. 44., dostupné na: <https://doczz.cz/doc/336126/deset-let-hnut%C3%AD-za-rovnopr%C3%A1vnost-%C4%8Desk%C3%BDch-gay%C5%AF-a-lesbi%C4%8Dek>

partnerství. Tím se postupně snižuje vliv klubů (poslední regionální sdružení do SOHO vstupuje roku 1998¹³⁰), časopisů a kulturních akcí, jelikož přestávají být jedinou cestou k sociabilitě.¹³¹

Dalším velmi důležitým aspektem v rámci hnutí bylo snížení finanční podpory od státu, na které SOHO do značné míry záviselo (zatímco v roce 1997 v součtu všech příjmů organizace disponovala s téměř 4 miliony korun, o dva roky později to nebyla ani čtvrtina této částky). Zároveň bylo na rozhodnutí Ministerstva pro místní rozvoj zrušeno nakladatelství Orbis vydávající SOHO revue, které SOHO nyní nemá prostředky financovat, a tak podepisuje smlouvu s Adolfem Chodorou, který začátkem roku 1998 vydává SOHO Absolute revue. Periodikum už nenabízí ani onu dvoustránku vyhrazenou pro lesbické redaktorky a Jiří Hromada odchází z jeho redakce, čímž se organizace SOHO od tohoto časopisu fakticky odděluje a o rok později časopis zaniká. Současně se novým mediálním prvkem souvisejícím s aktivistickým hnutím stává Bona Dea, pořad v Českém rozhlasu 1 – Radiožurnál s Vladimírem Hrubým (člen SOHO). Navíc roku 1999 SOHO revue nahrazuje staré periodikum Gayčkem, které vzniká transformací časopisu Princ od nakladatelství Princ Press (mezitím také neslo název Gay kontakt), po dvou letech opět mění název na „Náš svět“ a do roka zaniká (i tento časopis postrádal strany vyhrazené lesbám).¹³²

Nová hlavní komunikační platforma se musela přenést do digitálního prostoru, stává se jí roku 2001 portál „004.cz“ provozovaný občanským sdružením z Hradce Králové Code 004 od aktivistů Ladislava Kelemena, Petra Kaňky a Bohdana Páska. Stránky nabízely články týkající se hlavně zdraví, zábavy a kultury, politický aktivismus nebyl jejich hlavním tématem.¹³³ Svoboda, anonymita a individualita vyjádření na internetu ale, hlavně u mladé generace gayů a leseb, nabízí zpochybňování legitimacy SOHO jakožto zastřešující organizace hnutí, navíc vznikají občanská sdružení s užší specifičností (jako sdružení neslyšících gayů a leseb Degeles), která se nestávají členem SOHO, negativní vliv měla i neschopnost finanční podpory ze strany SOHO kvůli nedostatku příjmů.¹³⁴

Naopak tradičním zdrojem kritiky SOHO byly lesbické aktivistky, ty ale zpravidla členkami SOHO byly. V roce 1999 se přidává již zmíněný Kruh A-klubu pod vedením Jany Kavánkové a jako politická platforma má vliv na nový návrh zákona o registrovaném partnerství. Lesby si na rozdíl od gay aktivistů v rámci tohoto institutu velmi zakládaly na otázce právního vztahu k biologickým dětem své partnerky.¹³⁵

Kombinace všech výše zmíněných důvodů způsobila, že se Jiří Hromada roku 2000 vzdává svého postavení prezidenta SOHO s vědomím, že je nutné ho transformovat ve sdružení fyzických osob stejné úrovně jako jsou ostatní gay a lesbické organizace. Dále by měla

¹³⁰ Srov. SEIDL, Jan. Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti. Brno: Host, 2012, s. 387.

¹³¹ Srov. SOKOLOVÁ, V., Koncepční pohled na „sexuální menšiny“ aneb vše je jen otázka správné orientace..., in. Mnohohlasem: vyjednávání ženských prostorů po roce 1989. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2006, s. 261.

¹³² Srov. SEIDL, Jan. Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti. Brno: Host, 2012, s. 381. až 384.

¹³³ Srov. Občanské sdružení CODE 004, in. 004.cz, (online), 2006, (citováno dne: 20. 2. 2021), dostupné na: <http://www.004.cz/obcanske-sdruzeni-code-004>

¹³⁴ Srov. SEIDL, Jan. Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti. Brno: Host, 2012, s. 386. až 388.

¹³⁵ Srov. Tamtéž, s. 390.

vzniknout nová platforma bez autoritativního charakteru, jejíž koordinaci by zajišťovaly jednotlivé organizace střídavě. Tento návrh byl projednán na 41. (předposlední) zasedání parlamentu SOHO 2. září 2000, kde proběhlo písemné hlasování s jednoznačným výsledkem pro. O rok později je SOHO nahrazeno Gay iniciativou (GI) s předsedou Jiřím Hromadou (důvodem změny názvu byla potřeba vynechat medicínské označení „homosexuál“).¹³⁶

Před pokročením k následující podkapitole je nutné připojit další oblast zájmu aktivistických organizací (popsané opět již v programu HRHO z roku 1990), tou bylo přijetí antidiskriminačního zákona. Účinnosti nabyl v roce 2001, a to ve spojitosti s přijetím novely zákoníku práce (Zákon č. 155/2000 Sb.) z roku předcházejícího. Jde o první právní dokument u nás výslovně popisující diskriminaci na základě sexuální orientace: „*V pracovních vztazích je zakázána jakákoliv diskriminace zaměstnanců z důvodu rasy, barvy pleti, pohlaví, sexuální orientace, jazyka, víry a náboženství, politického nebo jiného smýšlení (...)*“.¹³⁷

Znění zřetelně udává, že zákon zaštiťuje pouze vztahy pracovní, což je pouze jedna z oblastí, ve kterých může být osoba diskriminována na základě své sexuální orientace (nehledě na nezmíněnou genderovou identitu). Motivem přijetí zákona v tomto znění byla širší harmonizace českého práva s právem EU, do které Česká republika v následujících letech plánovala vstoupit.¹³⁸

4.4 Uzákonění registrovaného partnerství

První samostatný návrh zákona o registrovaném partnerství byl předložen 17. prosince 1997, zasadili se o to poslanci Zuzka Rujbrová (KSČM), Jana Gavlasová (ČSSD) a Jaroslav Zvěřina (ODS). Návrh byl velmi prostý – institut má stejné právní následky jako manželství, s výjimkou úpravy vztahů k nezletilým dětem, přičemž do něj mohli vstupovat pouze osoby téhož pohlaví. Přestože byl návrh předložen ještě za vlády premiéra Václava Klause staršího (ODS), k projednávání se dostává až za vlády premiéra Josefa Tošovského (bezp.), která s návrhem vyjadřuje nesouhlas. Návrh je zamítnut v prvním čtení v poměru hlasů 83:57 z 161 přítomných poslanců. Jednohlasně proti hlasovalo jen ultrapravicové SPR-RSČ, naopak jednohlasně pro pouze KSČM.¹³⁹

Od 22. července 1998 do 15. července 2002 v České republice fungovala jednobarevná menšinová vláda ČSSD s premiérem Milošem Zemanem na základě „opoziční smlouvy“ s ODS. Tento stav byl aktivisty za práva gayů a leseb vnímán jako příznivý pro brzké přijetí registrovaného partnerství (na rozdíl od stavu během vlády předchozích pravicových vlád). Motivy tohoto optimismu mohly být některá kladná vyjádření politiků z ČSSD, zároveň i zřízení Rady vlády pro lidská práva (RVLP), které byl Jiří Hromada členem.¹⁴⁰ Do jisté míry pozitivní (z hlediska přijetí návrhu), bylo zastoupení v Poslanecké sněmovně po volbách v roce 1998, kde o 13 mandátů posílilo levicové ČSSD naopak a ultrapravicové SPR-RSČ neobhájilo post parlamentní strany ani jedním mandátem.

¹³⁶ Srov. SEIDL, Jan. Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti. Brno: Host, 2012, s. 395. až 398.

¹³⁷ Zákon č. 155/2000 Sb., in. *Zákony pro lidi*, (online), (citováno dne: 24. 2. 2021), dostupné na: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-155/zneni-0>

¹³⁸ Srov. SEIDL, Jan. Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti. Brno: Host, 2012, s. 430.

¹³⁹ Srov. Tamtéž. 430. až 432.

¹⁴⁰ Srov. Tamtéž, s. 401.

4. února 1999 byl předložen druhý návrh, tentokrát nazvaný „o partnerském soužití osob téhož pohlaví“, který byl jen mírně odlišný (omezoval právo cizinců vstupovat do tohoto institutu a precizoval vyluku ohledně vztahu k nezletilým dětem, obojí v reakci na připomínky k prvnímu návrhu), ale stále postavený na principu odkazování se na manželství. Tentokrát ho kromě Jana Zahradila (ODS), Jitky Kupčové (ČSSD), Moniky Horákové (US) a Hany Orgoníkové (ČSSD) předkládalo 6 komunistů a komunistek. Vláda Miloše Zemana vyslovila kladné stanovisko s pár výtkami (například, že návrh zákona není určený pouze pro homosexuálně orientované občany, ale i některé více konstruktivní¹⁴¹). Tentokrát návrh zákona prošel prvním čtením a šel na projednávání do výborů a byl tam po rozpravách dvakrát znovu vrácen. 2. prosince 1999 byl zamítnut v poměru 91:69 ze 175 přítomných poslanců. Proti návrhu hlasovali všichni poslanci KDU-ČSL a žádný poslanec KSČM.¹⁴²

Co se týče samotného projednávání a výroků jednotlivých politiků, hlavní rozdíl mezi oběma návrhy závisel na tom, že charakter argumentace u prvního z nich byl více obecný, právě protože byl návrh zamítnut již v prvním čtení. Jednotlivé připomínky se týkaly případné možnosti zneužití institutu k nelegálním a pololegálním praktikám (Marek Benda z ODS), nejistoty z dopadů na výchovu dětí (Eva Fischerová z ODS) či dopadů na institut manželství a společnost (Josef Krejsa z SPR-RSČ). Poslední jmenovaný se zdá být i motivem výroku Pavla Tollnera (KDU-ČSL), který homosexuální a bisexuální chování označil za „prasečiny“, od čehož se někteří odpůrci návrhu distancovali. Za výjimečnou lze označit výhradu Jiřího Payne (ODS), který konstatoval, že takový návrh je protiústavní, jelikož by osoby v registrovaném partnerství vylučoval z práva osvojit si dítě podle Listiny práv a svobod.¹⁴³

Po těchto zklamáních změnili aktivisté strategii a rozhodli se domáhat na vládě zpracování návrhu zákona namísto poslaneckých iniciativ. V roce 2000 vláda Miloše Zemana (ČSSD) rozhodla, že ho ministerstvo spravedlnosti vypracuje a po rozsáhlém připomínkovém řízení se zúčastněnou GI předložila 27. září 2001 parlamentu návrh zákona o partnerském soužití dvou osob stejného pohlaví. Nový návrh vykazoval mnoho změn a byl objemnější oproti dvěma předchozím – nepoužíval vůbec odkaz k manželství, nýbrž nabízel plné znění zákona analogicky k manželství, nahrazuje se zde slovo „manžel“ slovem „partner“ a uváděl některé dílčí odlišnosti v závislosti na výtky k přechodným návrhům (nepřipouštěl adopci). Ze strany aktivistů následovalo pořádání akcí spojených s projednáním jako beseda se státními činiteli, kteří v předchozím návrhu hlasovali proti, pořádaná Kruhem A-klubu. Ovšem, v prvním čtení byl návrh vládě vrácen k dopracování poměrem hlasů 85:60 ze 166 přítomných (v KDU-ČSL byli všichni proti – všichni, pro tentokrát, nebyli v žádné straně), na dopracování ale nebylo do konce volebního období dost času, jak si všichni poslanci jistě uvědomovali. Z výroků pronesených v poslanecké sněmovně se nabízí ten od ministra spravedlnosti Jaroslava Bureše (ČSSD), který připouští, že jde o institut téměř totožný s manželstvím, ale zároveň upozorňuje, že tím přímo odpovídá rezoluci Evropského parlamentu. Odmítavé projevy měly z důvodu kvalitního zpracování návrhu principiální podobu a nechyběly ani nevhodné narážky – Vlastimil Tlustý (ODS) například zdůraznil, že takový zákon nikdy nepodpoří, protože se nechce dožít toho, jak dva pánové dítěti vysvětlují, který z nich je maminka.¹⁴⁴

¹⁴¹ viz: https://albatros.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/77BEF914E761847DC12571B6006BD12D

¹⁴² Srov. SEIDL, Jan. Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti. Brno: Host, 2012, s. 435. až 436.

¹⁴³ Srov. Tamtéž, s. 430. až 439.

¹⁴⁴ Srov. Tamtéž, s. 401. až 442.

Aktivistická činnost v dalších letech paradoxně neupadla, naopak se zvýšila, především od roku 2002, kdy po nových volbách ČSSD (která měla ve volebním programu předložení zákona o registrovaném partnerství) vyjednala vládu se čtyřkoalicí, jejímž členem bylo KDU-ČSL (kvůli kterému ČSSD svůj předvolební slib opustilo). Toho roku proběhla billboardová kampaň se sloganem „někomu pomůže, nikomu neublíží“ v režii obou organizací GI i STUD. Z členů STUD a Code 004 vzniká další nová síla s prozatímním názvem G-liga¹⁴⁵, jedním z jejich prvních přínosů byl dopis poslancům s otázkami ohledně ošetření práv lesbických a gay párů (jež následovně zmapovala na internetu) i jejich manifest „Provolání G-ligy“, ve kterém se profilují jako volné uskupení s pojičí snahou dosáhnout partnerského soužití v právním řádu ČR, a to bez nároku na výhradní pozici v tomto snažení. Současně Bohdan Pásek, provozovatel webu 004.cz, a jeho kolegové ze stránek kluci.cz spustili web partnerství.cz (dnes již nedostupný). V těchto projektech je citelná snaha použít moderní prostředky k oslovení široké veřejnosti.¹⁴⁶

V roce 2002 se přes opuštění volebního slibu registrovaným partnerstvím zabývá ministerstvo spravedlnosti znovu se svým tehdejším ministrem Pavlem Rychetským (ČSSD) a zařazuje projednání institutu do plánu legislativních prací vlády pro rok 2003, k čemuž v červnu toho roku skutečně dochází, když je návrh projednávám v připomínkovém řízení se zapojením GI. Ta i G-liga zaslaly dopis premiérovi Špidlovi, kde se nad návrhem vyhradili, šlo totiž prý o pouhou možnost uzavřít partnerství bez reálných důsledků. Na dopis odpověděla Andrea Baršová (pracovnice RVLP) souhlasně, vyjádřila však přesvědčení, že i dílčí změna pomůže k dlouhodobému prosazení celistvějšího zákona v budoucnu. Návrh měla vláda schválit a poslat do parlamentu začátkem roku 2004, premiér Špidla ho ale z obavy o stabilitu koalice s KDU-ČSL stáhl.¹⁴⁷

Andrea Baršová nebyla ve svém pragmatickém mínění jediná, v okruhu aktivistů za práva gayů a leseb byl (a lze spekulovat, že stále je) rozšířený předpoklad, že v nepřívětivém prostředí pro prosazení požadovaných práv lze pomocí menších úspěchů dojít k plnému zrovnoprávnění snáz a rychleji, než kdyby se aktéři otevřeně domáhali svého finálního cíle. Přestože jde do jisté míry o efektivní metodu, vedla v aktivistických kruzích k akcentování rozdílů mezi registrovaným partnerstvím a manželstvím nebo také zastření víry v právo osvojit si dítě partnera/partnerky,¹⁴⁸ což přineslo následky v dalších letech, na něž bude navázáno v další kapitole.

„Nepříznivým prostředím“ nemusí být myšleno mínění široké veřejnosti samotné, nýbrž pouze volení zákonodárci, kteří věrně neodrážejí názorové proudy ve společnosti. Pro nástin možného působení tohoto fenoménu na vykládané téma se nabízí využít průzkumy veřejného mínění. Průzkum zorganizovaný GLL z roku 2003 konstatuje, že pro registrované partnerství je 77 % dotázaných, výsledky Centra pro výzkum veřejného mínění (CVVM) však nabízí na tutéž otázku z téhož roku reakci 49 % respondentů pro.¹⁴⁹ Hodnota měla v

¹⁴⁵ Srov. VRÁBLÍKOVÁ, Kateřina. Gay a lesbické hnutí v České republice, (online), 2006, (citováno dne: 19.2.2021), dostupné zde: <http://www.globalpolitics.cz/studie/gay-lesbicke-hnuti>

¹⁴⁶ Srov. SEIDL, Jan. Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti. Brno: Host, 2012, s. 403. až 407.

¹⁴⁷ Srov. Tamtéž, s. 407. až 414.

¹⁴⁸ Srov. Tamtéž, s. 409. až 412.

¹⁴⁹ Srov. SOKOLOVÁ, V., Koncepční pohled na „sexuální menšiny“ aneb vše je jen otázka správné orientace..., in. Mnohohlasem: vyjednávání ženských prostorů po roce 1989. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2006, s. 265.

následujících letech podle CVVM stoupající trend, 2005 to bylo 62 %, v roce 2007 (po přijetí návrhu) dokonce 69 %.¹⁵⁰ Přestože i tato čísla nejsou nízká, nejsou schopna sama o sobě ukázat, zda společnosti skutečně záleželo na zavedení onoho institutu. S tím by mohl pomoci jiný průzkum CVVM z roku 2003, který vzorku populace nabídl několik oblastí společenského života a měřil, které se respondentům zdají být prioritními. Položka „morální a etické otázky (např. registrované partnerství)“ skončila z patnácti na povážlivém 13. místě, za ní se umístily už jen „potraty“ a „církevní otázky“.¹⁵¹

Roku 2003 se G-liga sloučila s lesbickými spolky L-platforma a Rozdílné rytmy (do poslední jmenované jsou integrována i témata trans osob¹⁵²), čímž vzniklo uskupení Gay a lesbická liga (GLL) se zásadou genderové vyrovnanosti v reprezentaci, o které již bylo v tomto textu referováno. Do tohoto zastoupení byli vybráni: Martin Strachoň, Tereza Kodíčková, Monika S. Benešová a Martin C. Putna. Ti vystupují v různých pořadech, stejně tak i Jiří Hromaha (příznačným se zdá vystoupení v pořadu „Uvolněte se, prosím“ z roku 2005, kde velmi neformálně diskutuje s Jiřím Karasem (KDU-ČSL)¹⁵³). Novým pořadem České televize z roku 2004 se stává LeGaTo s tématy nejen gay a lesbickými, ale také týkajícími se trans osob. V souvislosti jistě mediální viditelnosti zástupců komunity se po zamítnutí návrhu z roku 2004 objevily kritiky Jiřího Hromady jakožto hlas minulé generace.¹⁵⁴ Bez osobního hodnocení lze konstatovat, že Jiří Hromada byl bezesporu dominantním hlasem své menšiny. Mezi lety 1991 a 2004 byl ze všech 587 článků s tématem homosexuality (v širším slova smyslu) v hlavních tištěných médiích zdrojem citací, rozhovorů, politických i osobních rozhovorů, v 416 z nich, to dělá přibližně 70 % případů.¹⁵⁵

Stažený návrh Pavla Rychetského (ČSSD) však nebyl zcela ztracen. Vychází z něho další poslanceká iniciativa předložená 21. dubna 2004, předkládá ho 9 poslanců a poslankyň ze všech sněmovních stran s výjimkou KDU-ČSL. Návrh se zdá být kompromisním řešením (nenabízí společné jmění partnerů ani osvojení dětí, na druhou stranu ale dává právo na informace o zdravotním stavu partnera a dědění v první dědické skupině), vláda k němu zaujímá neutrální stanovisko, návrh prochází prvním čtením, petiční výbor doporučuje schválení zákona a ten prochází i druhým čtením. V třetím čtení dne 11. února 2005 zákon neprochází o jediný hlas, kdy pro hlasuje 82 ze 165 poslanců a KDU-ČSL je opět jednomyslně proti, ostatní strany jsou rozpolcené.¹⁵⁶

¹⁵⁰ Srov. ŠKODOVÁ, Markéta, Češi o některých právech homosexuálních párů, in. CVVM, (online), 2007, (citováno dne: 9.2.2021), dostupné na:

https://cvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a1020/f9/100694s_ov70607.pdf

¹⁵¹ Srov. REZKOVÁ, Miluše, Které oblasti by se měly řešit především?, in. CVVM, (online), 2003, (citováno dne: 9.2.2021), dostupné na:

https://cvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a382/f9/100294s_ps31203.pdf

¹⁵² Srov. VRÁBLÍKOVÁ, Kateřina, Gay a lesbické hnutí v České republice, (online), 2006, (citováno dne: 19.2.2021), dostupné zde: <http://www.globalpolitics.cz/studie/gay-lesbicke-hnuti>

¹⁵³ viz: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1176221164-uvolnete-se-prosim/205562222000018>

¹⁵⁴ Srov. SEIDL, Jan. Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti. Brno: Host, 2012, s. 412. až 415.

¹⁵⁵ Srov. SOKOLOVÁ, V., Koncepční pohled na „sexuální menšiny“ aneb vše je jen otázka správné orientace..., in. Mnohohlasem: vyjednávání ženských prostorů po roce 1989. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2006, s. 257.

¹⁵⁶ Srov. SEIDL, Jan. Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti. Brno: Host, 2012, s. 443. až 444.

Při rozpravě o tomto návrhu se objevuje defenzivní postoj u některých odpůrců zákona, který je variován až dodnes. Vlasta Parkanová (KDU-ČSL) referovala o mocném homosexuální lobby, které zavádí cenzuru a diktaturu politické korektnosti, na druhou stranu však také předjímal skutečný budoucí vývoj, když tvrdila, že jde o „bezzubý“ návrh, na který budou navazovat další, navíc některé jeho omezení odstraní Ústavní soud kvůli jejich diskriminačním prvkům, což se v případě adopcí jedním z partnerů skutečně stalo, jak bude v kapitole 4 popsáno. Jiným politiky dodnes variovaným motivem přispěl Jaroslav Plachý (ODS), když nastínil za příčinu pádu říše Římské veřejné orgie a oslabení starých Řeků zase všeobecně přijímanou láskou k mladým krásným chlapcům. Také konstatoval, že by společnost vymřela, kdyby v ní byly všechny páry stejnopohlavní,¹⁵⁷ čímž pravděpodobně chtěl poukázat na nenahraditelnost svazku muže a ženy.

Návrh byl po svém zamítnutí opět inspirací pro některé státní činitele a již za tři měsíce z něho vyšla nová poslanecká iniciativa. V pořadí pátý a poslední návrh byl předložen 29. dubna 2005 jedenácti poslanci ze všech parlamentních stran s výjimkou lidovců a obsahoval dva rozdíly oproti své předloze. Souhlas partnerů nyní nepřijímá starosta (či člen zastupitelstva obce) ale pouze matrikář, dále už partnerství může zrušit pouze soud (v předchozí verzi mohlo jít o dohodu partnerů). Vláda (ve složení ČSSD, KDU-ČSL a US-DEU) předložila své neutrální stanovisko, avšak tehdejší premiér Jiří Paroubek vyjádřil osobní podporu návrhu zákona. Aktivisté z GLL mezitím vypustili novou petici na podporu zákona, pod kterou nashromáždili téměř 3 tisíce podpisů a také rozběhli informační kampaň v tisku, rozhlase, televizi, ale například i na stanicích metra.¹⁵⁸

V prvním čtení 24. června 2005 pro zamítnutí návrhu hlasovalo „pouze“ 38 poslanců, druhým čtením prochází také, a 16. prosince je schválen ve třetím čtení v poměru 86:54 ze 147 přítomných. Pro návrh v posledním případě hlasovalo 45 z 46 poslanců ČSSD, a to přičiněním výzvy Jiřího Paroubka (ČSSD), aby ti z poslaneckého klubu, kteří s návrhem nesouhlasí, nehlasovali proti, ale odešli ze sálu. Tímto se zákon poprvé ve své historii dostal do Senátu České republiky, kde byl projednáván výbory, na výhrady zde vzniklé jednotlivým senátorům argumentovala GLL v zaslaných dopisech a Jiří Hromada osobně jednal s většinou ze senátorů a senátorek. Zákon byl 26. ledna 2006 přijat v poměru 44:15 z 65 přítomných senátorů, mezi nimi i Zdeněk Bárta (KDU-ČSL), čímž byl postoupen prezidentovi republiky. Václav Klaus starší však zákon vetoval, čímž ho vrátil do sněmovny.¹⁵⁹

Na přehlasování prezidentského veta je potřeba 101 hlasů, tedy většina všech poslanců bez ohledu na přítomné. Aktivisté začali znovu jednat s politiky, mimo jiné se Jiří Hromada dohodl s Jiřím Paroubkem, že pokud ČSSD maximálně podpoří přehlasování veta, GI (v kontextu blížících se voleb) zdůrazní zásluhu strany v rámci gay a lesbické komunity. Tentokrát ale v reakci vystoupili někteří poslanci ODS, kteří návrh zákona dříve podpořili, a ohradili se proti tomu, že by si ho měl „přivlastnit“ premiér z konkurenční strany. I toto hlasování se potkalo s mediální publicitou – Česká televize ho 15. února vysílala živě. Ve skutečnosti to byly ale hlasování tři, první (97 hlasů) bylo totiž zpochybněno kvůli neplatné absenci Karla Vymětala (KSČM), druhé (102 hlasů) bylo zpochybněno nesprávně vyhodnoceným hlasem Michaely Šojdrové (KDU-ČSL), až třetí hlasování prošlo kontrolou bez námítky a vyšlo na 101

¹⁵⁷ Srov. SEIDL, Jan. Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti. Brno: Host, 2012, s. 445. až 447.

¹⁵⁸ Srov. Tamtéž, s. 420. až 448.

¹⁵⁹ Srov. Tamtéž, s. 422. až 449.

hlasů, návrh prošel s nejnižším možným výsledkem.¹⁶⁰ V poměru nejvíce hlasů pro návrh ve finálním hlasování bylo 66 od ČSSD (94 % ze 70 poslanců), 7 od US-DEU (70 % z 10) a 26 od KSČM (63 % ze 71), z ODS hlasovali pro nakonec pouze 2 lidé (4 % z 57) a z poslaneckého klubu KDU-ČSL opět nikdo.¹⁶¹

Poslanci i senátoři během celého procesu projednávání samozřejmě pronesli mnoho, bude tedy znovu uvedeno jen pár vybraných příkladů. Václav Votava (ČSSD) vnesl myšlenku registrovaného partnerství jako veřejného zájmu v tom smyslu, že přispěje k monogamii a stabilitě homosexuálních párů, což vytvoří lepší prostředí pro výchovu případného dítěte v společné domácnosti. Tomáš Kvapil (KDU-ČSL) přišel s tezí, že návrh zákona je ve skutečnosti jedním z kroků malých změn k odstranění výlučnosti manželství muže a ženy, později také výlučnosti manželství dvou osob, a je založený na feministické literatuře. Odkázal tím na český předklad článku „Cestou malých změn: Jak se v Nizozemí prosadilo manželství párů stejného pohlaví“ od profesora Keese Waaldijka, který skutečně měl na myšlenku českých gay a lesbických aktivistů znatelný vliv (poslanec Tomáš Dub z ODS v této hyperbolické souvislosti navrhl, aby do partnerství mohlo vstupovat více osob různého pohlaví, návrh měl podporu 10 poslanců). Mezi méně produktivní lze zařadit projev senátora Jiřího Stodůlky (KDU-ČSL), zde jeho část:¹⁶² *„Druhý problém, který s tímto mám, je stabilita těchto vztahů, které jsou nám předváděny v krystalicky čisté podobě sdělovacími prostředky asi u dvou párů, které spolu žijí velmi dlouho, přičemž já sám jsem se měl mnohokrát možnost přesvědčit, že promiskuita těchto lidí je obrovská. Budiž to dělají všichni i heterosexuálové, nejenom homosexuálové, a proto jim to nejde vyčítat. Ale na druhou stranu je potřeba také vidět i v jiných statistikách, kdo je nositelem viru HIV a že se tam velmi často vzpomíná právě tato komunita.“*¹⁶³

Nicméně, návrh zákona byl přijat a 3. dubna vyhlášen ve Sbírce zákonů, nabyl účinnosti s 1. červencem 2006.¹⁶⁴ Z výše doložených aktivit gay a lesbických obránců lidských práv je jasné, že (na rozdíl od předchozích fází zrovnoprávnění) na tomto výsledku má podíl i jejich činnost, byť šlo samozřejmě o kombinaci rozličných vlivů. Zástupci spolků v médiích označili akt za velké vítězství – tak velké, že způsobilo rozpad GI i GLL. Sám Jiří Hromada řekl, že již byly splněny všechny hlavní požadavky, které si GI předsevzalo, a proto na konci roku 2006 sám inicioval rozpuštění organizace. GLL sice plánovala pomoci k novelizaci schváleného zákona po zhodnocení výsledků svého průzkumu zkušeností od již registrovaných párů a párů, které z nějakého důvodu registraci odmítají, reálně ale v roce 2007 přestává vykazovat životaschopnost.¹⁶⁵

¹⁶⁰ Srov. SEIDL, Jan. Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti. Brno: Host, 2012, s. 425. až 449.

¹⁶¹ Srov. Hlasování Poslanecké sněmovny 54/311, in. Poslanecká sněmovna ČR, (online), 2021, (citováno dne: 11.2.2021), dostupné na: <https://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?G=43270>

¹⁶² Srov. SEIDL, Jan. Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti. Brno: Host, 2012, s. 450. až 459.

¹⁶³ Senát PČR: stenozáznam z 1.dne 9.schůze, in. Senát ČR, (online), 2020, (citováno dne: 11.2.2021), dostupné na: <https://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/hlasovani?action=steno&O=5&IS=3340&T=203#st203>

¹⁶⁴ Srov. Předpis 115/2006 Sb., in. Poslanecká sněmovna ČR, (online), 2021, (citováno dne: 12.2.2021), dostupné na: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?O=4&T=969>

¹⁶⁵ Srov. SEIDL, Jan. Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti. Brno: Host, 2012, s. 460.

5 Dokončování procesu a zákon o stejnopohlavních manželstvích

Po přijetí zákona o registrovaném partnerství se aktivistická a dobrovolnická základna názorově rozdrobuje. Více výrazná je zprvu část, která vnímá svoji míru rovnoprávnosti jako dostatečnou, tito lidé tedy dále nemají potřebu aktivního domáhání se svých práv (pokud jim nemají být v budoucnu opět odepřena ta, která již byla přiznána), formálně je prezentuje převážně postava Jiřího Hromady, jež si dosažení registrovaného partnerství předsevzal jako svůj poslední cíl v rámci hnutí.¹⁶⁶

Přes všeobecné veselí z úspěchu však existoval i proud, z velké části feministický, který se s tímto výsledkem nespokojil (přestože za účelem protlačení zákona z roku 2006 mohlo být deklamováno, že spokojen bude). Mezi hlavní požadavky těchto osob patřilo osvojení si dětí partnera a jejich následné právní zajištění, tedy aspekty, které nebyly schváleným zákonem ošetřeny prakticky vůbec, jejich reprezentantem se stává Džamila Stehlíková. K osobám z onoho více progresivního proudu se postupem času přidává navazující generace mladých aktivistů a aktivistek vytvářející novou strukturu spolků a organizací, zároveň se nabízejí i způsoby realizace zrovnoprávnování neheterosexuálních osob dříve neosvojitelné.

Tato kapitola pojednává o motivech, činnosti a reprezentaci těchto lidí, dále tvoří vzhled do projednávání legislativních úprav na úrovni vlády a Parlamentu České republiky. V poslední podkapitole je odhlédnuto od tématu manželství pro získání pohledu na prosazování rovnoprávnosti neheterosexuálních osob z odlišné perspektivy. Jelikož se velká část zde zkoumaných skutečností odehrála v nedávné minulosti nebo se dokonce odehrává během psaní samotné kvalifikační práce, možnost odstupuje je velmi omezena.

5.1 Činnost ministerstva pro lidská práva a jiných vládních orgánů

Další etapa snah o zrovnoprávnování má odlišný charakter, je tomu tak z důvodu nástupu nové vlády po volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2006. Po první vládě Mirka Topolánka, která trvá jen několik měsíců, nastupuje jeho druhá vláda ve složení ODS, KDU-ČSL, SZ a nestraníků, jíž členem byl i ministr (potažmo ministryně) pro lidská práva a národnosti menšiny (bez portfeje), stává se jí Džamila Stehlíková (SZ) a jmenuje Jiřího Hromadu jako svého poradce (oficiálně je ovšem druhým ministrem pro lidská práva u nás, jako první se jím stal Petr Mareš (US-DEU) mezi roky 2002–2004¹⁶⁷). Z pohledu neheterosexuálních osob bylo ohledně ministerstva důležité vydání doporučení pro novelizaci, která by umožnila ženám bez partnera asistovanou reprodukci.¹⁶⁸ Rozpuštění GI doprovázené projevy a rozhovory Jiřího Hromady by se tedy zprvu mohlo zdát jako konec jeho činnosti v této oblasti, jde ovšem spíše o změnu způsobu, jakým věci veřejně ovlivňoval.

Ministerstvo pro lidská práva se jako hlavním aktuálním problémem neheterosexuálních osob zabývá nebezpečím pravicového extremismu ve společnosti, a proto i nutností přijetí

¹⁶⁶ Srov. HROMADA, Jiří. Deset let hnutí za rovnoprávnost českých gayů a lesbiček. (online), nedatováno, (citováno dne: 13.2.2021), s. 9., dostupné na: <https://doczz.cz/doc/336126/deset-let-hnut%C3%AD-za-rovnopr%C3%A1vnost-%C4%8Desk%C3%BDch-gay%C5%AF-a-lesbi%C4%8Dek>

¹⁶⁷ viz. <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2007-cr/vladimir-spidla/phdr--petr-mares--csc--38162/>

¹⁶⁸ Srov. SEIDL, Jan. Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti. Brno: Host, 2012, s. 460. až 462.

antidiskriminačního zákona (jehož obdoby byly již dříve v Parlamentu zamítnuty¹⁶⁹).¹⁷⁰ Vláda návrh sněmovně předložila v červenci 2007, ten prošel během roku 2008 Poslaneckou sněmovnou i Senátem, čekalo ho však veto prezidenta Václava Kaluse staršího. Zákon byl opětovně přijat Poslaneckou sněmovnou až v červnu 2009.¹⁷¹ Pro delikty založené na nenávisti vůči osobám předpokládané sexuální orientace či genderové identity je efektivně využitelná jak na poli přístupu ke zboží a službám, tak z hlediska zločinů z nenávisti. Během dalších let prošla třemi novelami, její znění v rámci zde zkoumaného tématu však zůstalo stejné:

„(2) Diskriminace je přímá a nepřímá. Za diskriminaci se považuje i obtěžování, sexuální obtěžování, pronásledování, pokyn k diskriminaci a navádění k diskriminaci.

(3) Přímou diskriminací se rozumí takové jednání, včetně opomenutí, kdy se s jednou osobou zachází méně příznivě, než se zachází nebo zacházelo nebo by se zacházelo s jinou osobou ve srovnatelné situaci, a to z důvodu rasy, etnického původu, národnosti, pohlaví, sexuální orientace, věku, zdravotního postižení, náboženského vyznání, víry či světového názoru.

(4) Za diskriminaci z důvodu pohlaví se považuje i diskriminace z důvodu těhotenství, mateřství nebo otcovství a z důvodu pohlavní identifikace.“¹⁷²

Poradní skupina zabývající se právy neheterosexuálů se postupně transformovala v plnohodnotný orgán s názvem Výbor pro sexuální menšiny RVLP. Současně byla v této době premiérem Mirkem Topolánkem (ODS) nahrazena ministrině Džamila Stehlíková Michaelem Kocábem (nestraníkem za SZ). Nový úřadující ministr jmenoval předsedkyni popisovaného výboru Martinu Štěpánkovou. Mezi hlavní kroky zde učiněnými patří vytvoření publikace „Homofobie v žákovských kolektivech“ ministerstvo školství a řešení otázky možnosti darování krve homosexuály.¹⁷³ Tento přesun snah o zrovnoprávnění sexuálních a genderových menšin ovšem nezůstal bez odezvy médií a některých politiků jako Petr Nečas (ODS), jenž označil výbor za „zájmovou lobbistickou strukturu“.¹⁷⁴

Po volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2010 vzniká vláda Petra Nečase (ODS), která ministra pro lidská práva ruší. Jako náhradu za něj volí poradce premiéra pro lidská práva, tím se však stává Roman Joch, který již tehdy netajil (a dodnes netají) svými odmítavými postoji a kontroverzními názory ohledně neheterosexuálních osob.¹⁷⁵ Výbor pro sexuální menšiny však funguje dál, zasedá v něm i Džamila Stehlíková nebo Ivo Procházka, 30. června 2010 Jiří

¹⁶⁹ Srov. Senát PČR: Detail historie tisku, in. Senát ČR, (online), 2020, (citováno dne: 15. 3. 2021), dostupné na: https://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/historie?cislo_tisku=201&fo=5

¹⁷⁰ Srov. SEIDL, Jan. Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti. Brno: Host, 2012, s. 463.

¹⁷¹ Srov. Sněmovní tisk 253, in. Poslanecká sněmovna ČR, (online), 2021, (citováno dne: 15. 3. 2021), dostupné na: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=5&t=253>

¹⁷² Zákon č. 198/2009 Sb., in. Zákony pro lidi, (online), (citováno dne: 24. 2. 2021), dostupné na: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-198/zneni-0>

¹⁷³ Srov. SEIDL, Jan. Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti. Brno: Host, 2012, s. 464.

¹⁷⁴ Srov. BARTOŠ, B. Adam. Homosexuálové lobbují za adopce dětí jako členové vládního výboru, in. iDNES.cz, (online), 2009, (citováno dne: 17. 3. 2021), dostupné na: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/homosexualove-lobbuji-za-adopce-deti-jako-clenove-vladniho-vyboru.A090626_195350_domaci_adb

¹⁷⁵ PERKNEROVÁ, Kateřina, Nečasův poradce: Homosexuálové jsou úchylní, in. Deník.cz, (online), 2010, (citováno dne: 22. 3. 2021), dostupné na: https://www.denik.cz/z_domova/poradce-joch-homosexualove-jsou-uchylni20100819.html

Hromada rezignuje také na tuto funkci.¹⁷⁶ Joch je sice v roce 2012 odvolán, ovšem z důvodu nevhodných výroků vůči prezidentovi Klausovi.¹⁷⁷ Onen ministr není opětovně zřízen ani v rámci následující vlády Jiřího Rusnoka (ČSSD), jelikož se jedná o úřednickou vládu pro překlenutí období do voleb roku 2013.

Po volbách do Poslanecké sněmovny PČR se následujícího roku formuje vláda Bohuslava Sobotky (ČSSD), ten ministra pro lidská práva a rovné příležitosti (zároveň předsedu legislativní rady vlády) zřizuje, jmenuje jím Jiřího Dienstbiera (ČSSD) jakožto zástupce liberálního křídla strany. Jeho prioritou ve funkci byla problematika romské menšiny a sociálního vyloučení a jelikož nejde o populární témata, ke konci roku 2016 byl předsedou oslabující ČSSD Sobotkou nahrazen, nastupuje za něj Jan Chvojka (ČSSD).¹⁷⁸ Nový ministr úřaduje jen jeden rok do konce Sobotkovy vlády, čímž se ovšem stává zatím posledním ministrem s touto agendou explicitně uloženou.

V úřadu ministra Jiřího Dienstbiera se však řešily i otázky neheterosexuálních osob, konkrétně v roce 2016 byl na vládě schválen ministrův návrh zákona (předložený společně s ministrem spravedlnosti Robertem Pelikánem), kterým by se měnilo registrované partnerství tak, aby si partneři mohli přisvojit biologické dítě svého protějšku, které má například z předchozího vztahu. Při obhajobě této novely referoval o přibližně jednom tisíci dětech (zjištěno při sčítání lidu roku 2011), které nehledě na legislativu reálně žijí v stejnopohlavních svazcích a jsou vychovávány oběma rodiči.¹⁷⁹ Návrh šel do sněmovny, ale kvůli odvolání ministra nebyl projednán ani v prvním čtení.¹⁸⁰

Neprosazené novely chronologicky předcházela jiná legislativní změna v rámci registrovaného partnerství, založená na nálezů Ústavního soudu z června téhož roku. Jak bylo predikováno odpůrci zákona o registrovaném partnerství při jednání o jeho zakotvení o deset let dříve, Ústavní soud skutečně shledal nemožnost adoptovat dítě jedním z partnerů jako protiústavní.¹⁸¹ Škrtnutí tohoto zákazu vestavěného do zákona nebylo reálně narovnáním práv neheterosexuálních osob vůči heterosexuálním, ale pouze vůči nesezdaným neheterosexuálním lidem, jelikož ti samozřejmě adoptovat jako jednotlivci mohli i před tímto rozhodnutím.

¹⁷⁶ Srov. Výbor pro sexuální menšiny Zápis ze schůze dne 30. června 2010, (online), 2010, (citováno dne: 29. 3. 2021), dostupné na: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/vybory/sexualni-mensiny/zapis-2010-06-30.pdf>

¹⁷⁷ Srov. TRACHTOVÁ, Zdeňka, Laciné by bylo mlčet, míní Joch, který nazval Klause kremlofilní bábou, in. IDNES.cz, (online), 2012, (citováno dne: 22. 3. 2021), dostupné na: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/roman-joch-oznacil-prezidenta-za-kremlofilni-babu.A121004_114454_domaci_zt

¹⁷⁸ Srov. STEHLÍKOVÁ, Džamila. Sobotka vzdává boj proti chudobě, in. Aktuálně.cz, (online), 2016, (citováno dne: 23. 3. 2021), dostupné na: <https://blog.aktualne.cz/blogy/dzamila-stehlikova.php?itemid=28434>

¹⁷⁹ Srov. Vláda schválila novelu zákona o NKÚ a novelu zákona o registrovaném partnerství, in. vlada.cz, (online), 2016, (citováno dne: 29. 3. 2021), dostupné na: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/pri-uradu-vlady/jiri-dienstbier/aktualne/vlada-schvalila-novelu-zakona-o-nku-a-novelu-zakona-o-registrovanem-partnerstvi-150053/>

¹⁸⁰ Srov. Sněmovní tisk 957, in. Poslanecká sněmovna ČR, (online), 2021, (citováno dne: 29. 3. 2021), dostupné na: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=7&t=957>

¹⁸¹ Srov. 234/2016 Sb. Nález ÚS ČR o zrušení § 13 odst. 2 zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, in. Zákony pro lidi, (online), 2016, (citováno dne: 29. 3. 2021), dostupné na: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2016-234>

5.2 Nová aktivistická struktura neheterosexuálních osob

Pokud se vrátíme k období po roce 2006 a zároveň odhlédneme od vládních orgánů, samotný aktivismus a osvětová agenda zažívá znatelný úpadek. Činnost organizací slučujících neheterosexuální osoby z velké části přesouvá svůj zájem například na pořádání volnočasových aktivit. Proto se staronovou platformou pro otevírání těchto témat stávají v zásadě volnočasové akce, takzvané „Pride Parades“ („průvody hrdosti“). Happeningy na pomezí karnevalu a protestu tak snoubí zábavu s uvědoměním kolektivní identity či historických kořenů brutálního zacházení s neheterosexuálními osobami.¹⁸²

Nové Pride Parades vznikají hned dva a překvapivě ani jeden v hlavním městě Praze. Dřívější z nich se odehrává v Brně a nese název „Duhová vlna 2008 - Queer parade Brno“. Mezi jeho organizátory patří stále činný STUD Brno a účastní se ho kromě dalších přibližně 500 jedinců i tehdejší ministryně Džamila Stehlíková. Už tento pochod si vzal za cíl znovuotevřít otázky lidských práv v rámci komunity a stal se terčem útoku pravicových extremistů¹⁸³ (zde lze vidět jeden z důvodů snahy ministerstva pro lidská práva o ochranu společnosti před pravicovým extremismem¹⁸⁴). STUD Brno v této souvislosti v téže roce zakládá skupinu „Stejná rodina“ právě s cílem vyřešení otázky adopcí stejnopohlavními páry.¹⁸⁵ O rok později proběhl pochod hrdosti i v Táboře a roku 2010 znovu v Brně.¹⁸⁶

Pokud je řeč o moravské metropoli, mezi již tradiční organizace, které nezanechaly své aktivity a přinášejí lidskoprávní témata neheterosexuálních osob do veřejného prostoru, patří tamější Mezipatra. Filmový festival se postupně modernizuje a rozšiřuje svůj závěr, jakou svou prioritu přímo uvádí otevírání dialogu, přičemž dodává, že se pravidelně okolo poloviny jeho návštěvníků identifikuje heterosexuálně. Mezi jim nabízené aktivity nepatří pouze filmová promítání a divadelní představení, ale také umělecké výstavy a panelové diskuse. Silné aktivistické stanovisko organizátorů Mezipater dokresluje i témata ročníků festivalu, mezi která patří „Rebelie a buřičství“ z roku 2006, jakožto protipól k představě spořádaného homosexuála (ve významu homonormativního chování), spojeného s prosazováním registrovaného partnerství. V roce 2009 organizace změnila své přízvisko z „gay a lesbického festivalu“ na inkluzivnější „queer filmový festival“, které si ponechává dodnes a šířeji spolupracuje s lidskoprávními organizacemi jako Amnesty International.¹⁸⁷

Z okruhu nových aktivistů vznikl roku 2011 PROUD (Platforma pro rovnoprávnost, uznání a diverzitu), stála za ním i již zmíněná Martina Štěpánková a dále Zdeněk Sloboda.¹⁸⁸

¹⁸² Srov. SLOBODA, Zdeněk. Dospívání, rodičovství a (homo)sexualita. Praha: Pasparta, 2016, s. 43.

¹⁸³ Srov. Duhová vlna Queer parade Brno – úspěch a bilance, in. STUD, (online), 2008, (citováno dne: 26. 3. 2021), dostupné na: <https://www.stud.cz/archiv/65-pro-media/36-duhova-vlna-queer-parade-brno-uspech-a-bilance.html>

¹⁸⁴ Srov. SEIDL, Jan. Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti. Brno: Host, 2012, s. 463.

¹⁸⁵ Srov. CÍSAŘ, Ondřej, VRÁBLÍKOVÁ, Kateřina. LGBT aktivismus v České republice: historie, organizace a aktivisté, in. Heinrich-Böll-Stiftung, (online), 2012, (citováno dne: 28. 3. 2021), s. 9, dostupné na: https://cz.boell.org/sites/default/files/studie_lgbt_v_cr.pdf

¹⁸⁶ Srov. SLOBODA, Zdeněk. Dospívání, rodičovství a (homo)sexualita. Praha: Pasparta, 2016, s. 43.

¹⁸⁷ Srov. Ohlédnutí za minulými ročníky, in. mezipatra.cz, (online), 2021, (citováno dne: 27. 3. 2021), dostupné na: <https://www.mezipatra.cz/festival/historie.html>

¹⁸⁸ Srov. SEIDL, Jan. Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti. Brno: Host, 2012, s. 473. až 474.

V podstatě mělo jít o novou zastřešující organizaci, která by koordinovala komunikaci těch již fungujících, vytyčila si z tohoto důvodu politické a celospolečenské cíle (zde se již veřejně objevuje idea manželství stejnopohlavních párů¹⁸⁹), jichž chtěla dosáhnout veřejnými debatami, lobbingem a dalšími rozličnými projekty. Jejím velkým počinem byla v roce 2013 příprava novely o registrovaném partnerství, která by umožňovala takzvané přisvojení si dítěte nebiologickým rodičem, (předcházela vládnímu návrhu od Jiří Dienstbiera z roku 2016), byla opakovaně předložena skupinou poslanců sněmovně, pokaždé neúspěšně.¹⁹⁰ PROUD v současnosti funguje převážně formálně (například jako člen nadnárodní unie lidskoprávních organizací zabývajících se právy neheterosexuálních osob ILGA EUROPE). Nové projekty ovšem přes ni zpravidla nejsou realizovány, nýbrž skrz jednotlivé specializované organizace nebo v navazující iniciativě „Jsme fér“, pokud jde o téma manželství stejnopohlavních párů.¹⁹¹

Téhož roku, jako vzniknul PROUD, také proběhl první pochod Prague Pride, okolo kterého pro svou masovou formu vznikl samostatný stejnojmenný spolek pořadatelů, mezi hlavní organizátory festivalu patřil Czeslaw Walek, bývalý náměstek ministra pro lidská práva a národnosti menšiny Michaela Kocába. Záštitu města Prahy dostal festival od primátora Bohuslava Svobody (ODS).¹⁹² Šlo o týdenní festival s příznačným pochodem hrlosti komerčního charakteru podporujícího turismus hlavního města. První ročník operoval s více jak miliónovým výnosem,¹⁹³ některé následující ovšem dosáhly více jak desetinásobku této částky, akci dlouhodobě sponzorují mimo malých podniků a jednotlivců i velké firmy jako Vodafone.¹⁹⁴

Festival se od Brněnského ekvivalentu do jisté míry lišil svým apelem na apolitičnost, pro dokreslení – mluvčí akce explicitně odmítl, že by mohlo jít druh protestu, politická kritika jako ta od Václava Kaluse staršího či katolické církve ovšem přišla stejně. (Až v později se do organizujícího spolku přidali aktivisté, kteří ve větší míře doplnili komerční a kulturní záměry o lidskoprávní agendu či přímo politický lobbing.¹⁹⁵) Zajímavostí je, že přes výše popsané se už s druhým ročníkem festivalu mezi jednotlivými spolky prezentujícími konkrétní menšiny začaly objevovat skupiny zastupující své politické strany a hnutí (či jejich mládežnické spolky) jako například Mladé ČSSD. V navazujících letech se k nim přidávají zástupci stran Zelený, Pirátů a

¹⁸⁹ Srov. podPROUDem, in. PROUD, (online), 2014, (citováno dne: 1. 4. 2021), dostupné na:

<http://www.proud.cz/podproudem.html>

¹⁹⁰ Srov. SLOBODA, Zdeněk. Dospívání, rodičovství a (homo)sexualita. Praha: Pasparta, 2016, s. 43. až 44.

¹⁹¹ Srov. podPROUDem, in. PROUD, (online), 2014, (citováno dne: 1. 4. 2021), dostupné na:

<http://www.proud.cz/podproudem.html>

¹⁹² Srov. SEIDL, Jan. Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti. Brno: Host, 2012, s. 474.

¹⁹³ Srov. Prague Pride v roce 2011 výroční zpráva, in. Prague Pride, (online), 2011, (citováno dne: 26. 3. 2021), s. 16., dostupné na: <https://www.praguepride.cz/cs/kdo-jsme/media-download/vyrocní-zpravy/9-vyrocní-zprava-2011/file>

¹⁹⁴ Srov. VÝROČNÍ ZPRÁVA 2019, in. Prague Pride, (online), 2019, (citováno dne: 26. 3. 2021), s. 58., dostupné na: <https://www.praguepride.cz/cs/kdo-jsme/media-download/vyrocní-zpravy/76-vyrocní-zprava-spolku-prague-pride-2019/file>

¹⁹⁵ Srov. ŠTORKÁN, Martin. Záměr Prague Pride byl původně komerční, politika se do něj dostala později, říká sociolog, host: Zdeněk Sloboda, in. e15.cz, (online), 2019, (citováno dne: 26. 3. 2021), dostupné na: <https://www.e15.cz/rozhovory/zamer-prague-pride-byl-puvodne-komercni-politika-se-do-nej-dostala-pozdeji-rika-sociolog-1361357>

STAN.¹⁹⁶ V této souvislosti je vhodné doplnit i informaci o participaci České odnože mezinárodní lidskoprávní organizace Amnesty International na prvních i následujících festivalech. Nejen však té – s festivalem Prague Pride pravidelně spolupracuje i spolek Transparent vzniklý v roce 2015 jakožto organizace pro vzájemnou podporu trans lidí a zároveň jako platforma pro prosazování legislativních změn pro tuto menšinu potřebných.¹⁹⁷

Podíl na rozšíření témat neheterosexuálních osob má i Česká televize, která roku 2007 začíná v nočních hodinách vysílat magazín „Q“ o reálném životě osob sexuálních a genderových menšin a otázkách stigmatizace se silně satirickým podtónem, který pokračoval do roku 2015 (plus čtyři díly v roce 2019).¹⁹⁸ Ve volné návaznosti roku 2013 nabízí veřejnoprávní televize také dokumentární cyklus „Queer“ mapující alternativní kulturu z více seriózního hlediska, dále nabízí i díly o neheterosexuálních dějinách a vědě (například queer geografie). Tento pořad vydržel s vysíláním do dnešních dní.¹⁹⁹

Mediální prostor a reprezentaci neheterosexuálním menšinám nabídly i coming-outy známých osobností. První Český vyoutovaný vrcholový politik je bývalý ministr dopravy Gustáv Slamečka (nestraník za ODS), dále si jako význačné osobnosti tímto procesem prošli: zpěvačka a skladatelka Aneta Langerová, současná česká poslankyně Karla Šlachtová (ANO), moderátor Václav Moravec, politik Matěj Stropnický (SZ), módní návrhář Osman Laffita, či youtuber Karel Kovář. Že česká společnost stále prochází pozvolným přijímáním neheterosexuálních menšin (nebo minimálně homosexuální menšiny) dokládá průzkum agentury CVVM, který uvedl, že v roce 2019 na otázku, zda Češi mají mezi známými a přáteli gaye či lesbu bylo odpovězeno následovně:

„Celkem 39 % dotázaných na tuto otázku odpovědělo kladně, 50 % záporně a 11 % zvolilo odpověď „nevím“. Oproti loňskému roku se zvýšil podíl těch, kteří uvedli, že mezi jejich přáteli či známými jsou homosexuálové, a to o 5 procentních bodů, podíl respondentů, kteří odpověděli, že mezi jejich přáteli či známými homosexuálové nejsou, se snížil o 5 procentních bodů a podíl těch, co zvolili variantu „nevím“ se nezměnil.“²⁰⁰ Navíc agentura již od roku 2008 klade respondentům otázku „Způsobí přiznání k homosexualitě potíže v soužití s ostatními lidmi ve Vašem městě či obci?“ a odpověď na ni má dlouhodobě stoupající tendenci.²⁰¹

5.3 Organizace za pojetí manželství

Od poloviny desátých let dvacátého prvního století se hlavní prioritou mezi aktivistickými snahami zde zkoumaných jedinců stává idea takzvaného „manželství pro všechny“, což znamená pro dva svéprávné a plnoleté jedince nehledě na jejich pohlaví a sexuální orientaci. Přestože se může zdát, že jde o legislativní změnu zrovnoprávňující osoby

¹⁹⁶ Srov. CÍSAŘ, Ondřej, VRÁBLÍKOVÁ, Kateřina. LGBT aktivismus v České republice: historie, organizace a aktivisté, in Heinrich-Böll-Stiftung., (online), 2012, (citováno dne: 28. 3. 2021), s. 10. až 23 dostupné na: https://cz.boell.org/sites/default/files/studie_lgbt_v_cr.pdf

¹⁹⁷ Srov. Kdo jsme – Transparent, in. Transparent, (online), 2021, (citováno dne: 3. 4. 2021), dostupné na: <https://jsmetransparent.cz/o-nas/>

¹⁹⁸ Srov. Historie magazínu Q, in. Česká televize, (online), 2021, (citováno dne: 27. 3. 2021), dostupné na: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10121061347-q/3995-historie-magazinu-q/>

¹⁹⁹ Srov. Queer, in. Česká televize, (online), 2021, (citováno dne: 27. 3. 2021), dostupné na: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10520528904-queer/dily/>

²⁰⁰ SPURNÝ, Martin. Postoje veřejnosti k právům homosexuálů – květen 2019, in CVVM, (online), 2019, (citováno dne: 9.02.2021), dostupné na:

https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a4940/f9/ov190607.pdf

²⁰¹ Srov. Tamtéž

pouze menšinové sexuální orientace, opak je pravdou – podle dnešní legislativy se manželství (a stejně tak i registrovaní partnerství) automaticky rozvazuje, pokud jeden z páru projde změnou pohlaví, potenciálně jde tedy o krok i pro aktivisty a aktivistky z trans okruhů.

Jednoznačně dominujícím koordinátorem aktivit, které mají vést k dosažení takového pojetí manželství se stává platforma „Jsme fér“ (je to také jejím jediným stanoveným cílem), která oficiálně počíná svoji činnost v roce 2016, jednu dekádu od přijetí zákona o registrovaném partnerství. Jejimi členy jsou přímo spolky a organizace, které pouze koordinuje v rámci tohoto konkrétního tématu. Jejimi členy je PROUD, Prague Pride, Logos, Mezipatra, a také Queergeography.²⁰² Nejvýraznějšími reprezentanty jsou výše uvedený Czeslaw Walek a právnička Adéla Horáková (často vystupující na podporu manželství stejnopohlavních párů v médiích²⁰³). Ve stručnosti o sobě platforma píše: „*Jsme iniciativa, která usiluje o úplné zrovnoprávnění LGBT lidí v Česku.*“²⁰⁴

Zde je znatelný rozdíl od rétoriky uskupení požadujících registrované partnerství, a to v konsenzuálním tvrzení. Takto formulovaný cíl nedovoluje žádnou míru abstrakce, které je možné více či méně dosáhnout různými variantami zákona či novely zákona, je to jasný požadavek plných práv pro diskriminovanou skupinu obyvatel České republiky. Mimo přehlednosti touto cestou dochází k dalšímu pozitivnímu následku – odpůrci ztrácejí možnost argumentu „salámovou metodou“ (pokud ho nepoužijí retrospektivně).

Mimo výše popsaných organizací se však do účastní na aktivitách platformy podílí i lidskoprávní organizace, jejímž předmětem činnosti není pouze problematika práv LGBT+ osob, ale porušování základních lidských práv obecně, je jí Česká odnož Amnesty International.²⁰⁵ I na této skutečnosti lze demonstrovat proces integrace cílů minoritních aktivistů s těmi majoritními. Samotná Amnesty International ČR na svém oficiálním webu dlouhodobě informuje ohledně stavu práv neheterosexuálů ve světě i u nás, propaguje petice a nabízí jasná stanoviska. Zde je vypovídající úvod stránky přímo věnované této problematice:

*„Všichni máme nějakou sexuální orientaci a genderovou identitu a tento sdílený fakt znamená, že diskriminace členů LGBTI+ komunity (...) založená na sexuální orientaci a/nebo genderové identitě je problém, který přesahuje tuto komunitu a týká se nás všech.“*²⁰⁶

Náplní činnosti Jsme fér jsou rozličné debaty, setkání, promítání filmů a podobně, nejčastěji ve spolupráci s ostatními neziskovými organizacemi. Důležitým přesvědčovacím prostředkem hojně využívaným jsou průzkumy týkající se České LGBT+ komunity, mezi nimi průzkumy veřejného mínění.²⁰⁷ Avšak stěžejní náplní činnosti Jsme fér se jeví propagace takzvané „petice za manželství pro všechny“, jejíž hromadné podepisování proběhlo ve dvou

²⁰² Srov. O kampani Jsme fér, in. Jsme fér, (online), 2021, (citováno dne: 7. 3. 2021), dostupné na: https://www.jsmefer.cz/o_nas

²⁰³ viz. <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10175540660-mate-slovo-s-m-jilkovou/218411030520011/>

²⁰⁴ Kdo jsme, in. Jsme fér, (online), 2021, (citováno dne: 7. 3. 2021), dostupné na:

https://www.jsmefer.cz/kdo_jsme

²⁰⁵ Srov. Manželství pro všechny bez rozdílu – je to fér?, in. Amnesty International ČR, (online), 2017, (dostupné na: 30. 3. 2021), dostupné na: <https://www.amnesty.cz/zprava/3874/manzelstvi-pro-vsechny-bez-rozdilu-je-to-fer>

²⁰⁶ LGBTI, in. Amnesty International ČR, (online), 2021, (citováno dne: 7. 3. 2021), dostupné na:

<https://www.amnesty.cz/lgbti>

²⁰⁷ viz. https://www.jsmefer.cz/podpora_manzelstvi_roste_67_procent

hlavních fázích lišících se převážně hlavní formou rozšiřování dokumentu – u první papírovou, u druhé elektronickou.

První z fází se konala od roku 2017 do 1. května 2018 (symboličnost lásky jako hlavní hodnoty v rámci manželství je znatelná i na tomto datu). Během té vznikla struktura míst, obcí, podniků, organizací a osobností, které „stojí za námi“, tedy se otevřeně vyjádřili k podpoře petice, případně se aktivně podílejí na její distribuci. Z nich byly stvořeny webové mapy, mezi nimiž je nejvýznamnější mapa „férových míst“, tedy podniků (převážně restauračních zařízení), ve kterých je možné petici podepsat, případně odtud být koordinován jako iniciátor podepisování ve svém okolí. Pro tuto „papírovou“ fázi petice byl stanoven cíl získání 50 000 podpisů, který byl do termínu překročen o dalších 18 tisíc.²⁰⁸ Druhá fáze propagace petice je během psaní této práce stále v průběhu a bude o ní proto referováno až na konci podkapitoly.

Ve spojitosti se svazky stejnopohlavních párů vzniká ještě jedna nezisková organizace, kterou je nutno zmínit. Je jí od roku 2017 „Aliance pro rodinu“ vedená Janou Jochovou, manželkou již výše zmíněného kritika narovnávání práv neheterosexuálních osob, Romana Jocha. Organizace stojí na dvou hlavních pilířích své agendy – podpora manželství jako svazku muže a ženy, s tím související obhajoba rodiny jako instituce primárně zodpovědné za výchovu a vzdělávání dětí.²⁰⁹ Z prvního bodu plyne odpor k stejným právům pro stejnopohlavní páry a z druhého snaha o ovlivnění osnov vzdělávacího systému tak, aby vyučující měli menší vliv na rozvoj hodnot svých žáků či studentů.

Tyto ideje realizuje vystupováním ve veřejném prostoru (z velké části v debatách proti zastáncům manželství pro stejnopohlavní páry), natáčením rozhovorů konzervativních či křesťansky založenými politiky, pořádáním besed převážně s tématem rodinné politiky, ale také publikační činností. Nejvýznamnější činností této organizace je ale bezesporu propagace takzvané „petice za ústavní definici manželství“, která vybízí politiky k zakotvení manželství muže a ženy v Ústavě ČR. Tato petice je dostupná na webových stránkách v elektronické podobě i ke stažení (velmi podobně jako její protějšek od Jsme fér) a do dnešních dní obdržela přes 100 000 podpisů, přestože na její rozšíření byl vynaložen jen zlomek financí, který měla k dispozici protistrana.²¹⁰

5.4 Návrhy zákona o pojetí manželství

Pro dokreslení situace nových snah o legislativní změny v tomto období je potřeba se vrátit k postu ministra lidských práv. První vláda Andreje Babiše (ANO) toto ministerstvo nejenže nezavedla, ale nejmenovala ani úředního zmocněnce pro lidská práva, proto veškerou agendu přenesla na ministra spravedlnosti Roberta Pelikána (ANO).²¹¹ Druhá Babišova vláda alespoň tento úřední post obsazuje, nejprve výše zmíněnou Martinou Štěpánkovou, od roku 2019 ji ovšem nahrazuje Helenou Válkovou (ANO).²¹²

²⁰⁸ Srov. KUBÍČKOVÁ, Klára, MÁME 68 TISÍC PODPISŮ. ZE SRDCE DĚKUJEME!, in. Jsme fér, (online), 2018, (citováno dne: 31. 3. 2021), dostupné na: https://www.jsmefer.cz/68_tisic_podpisu

²⁰⁹ Srov. Výroční zpráva 2018, in. Aliance pro rodinu, (online), 2018, (citováno dne: 31. 3. 2021), dostupné na: https://alipro.cz/wp-content/uploads/2021/02/Vyrocní-zprava-ALIPRO_2018.pdf

²¹⁰ Srov. Petice – Alipro, in. Aliance pro rodinu, (online), 2021, (citováno dne: 31. 3. 2021), dostupné na: <https://alipro.cz/podpora-manzelstvi/petice/>

²¹¹ Srov. KAŠ. Zrušením ministra pro lidská práva dala vláda najevo, že ji to téma nezajímá, tvrdí kritici, in. ČT24, (online), 2017, (citováno dne: 23. 3. 2021), dostupné na: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2342344-zrusenim-ministra-pro-lidska-prava-dala-vlada-najevo-ze-ji-tema-nejzajima-tvrdi>

²¹² viz. <https://www.vlada.cz/cz/ppov/zmocnenec-vlady-pro-lidska-prava/historie/>

Výbor pro sexuální menšiny pokračuje ve své působnosti dál až do dnešních dní s předsedou Zdeňkem Slobodou, mezi jeho současné členy patří například Marek Christ (Stud Brno) a stále též Džamila Stehlíková.²¹³ Zároveň Babišova vláda vede svou Radu pro lidská práva, jejímž členem jakožto zástupce občanské a odborné veřejnosti je mimo jiné Czeslaw Walek. Ovšem výkonnou místopředsedkyní výboru je také Helena Válková,²¹⁴ která nepovažuje porušování lidských práv neheterosexuálních osob za problém většiny, tudíž ani za svou prioritu,²¹⁵ a která se v minulém režimu podílela na „resocializaci“ disidentů.²¹⁶ Její veřejná vyjádření, znevažující přínos neziskových organizací zabývajících se neheterosexuálními lidmi vedl například k otevřenému dopisu od zástupců těchto organizací.²¹⁷

S přihlédnutím k uvedeným reáliím se jako logická cesta prosazení takové legislativní změny, díky které by neheterosexuální páry mohly vstupovat do manželství, nabízí návrh zákona předložený skupinou poslanců jako tisk 201. K tomu dochází v létě 2018, mezi předkladateli byli členové stran napříč spektrem – ANO (Radka Maxová...), Piráti (František Kopřiva...), STAN (Vít Rakušák...), KSČM (Jiří Dolejš...), TOP-09 (Dominik Feri), ČSSD (Lubomír Zaorálek...), žádný předkladatel se neobjevil od KDU-ČSL, SPD a ODS. Vláda k tomuto návrhu brzy vydala souhlasné stanovisko, následoval organizační výbor a první čtení.²¹⁸

Ovšem mezitím (dva dny po předložení popsaného návrhu zákona) je předložen skupinou poslanců návrh ústavního zákona z pera Marka Výborného (KDU-ČSL), který navrhuje zakotvit manželství jako svazek muže a ženy v Ústavě České republiky, což by výrazně ztížilo přijetí legislativní změny umožňující manželství stejnopohlavních párů. Sněmovní tisk 211 podepisují další poslanci za KDU-ČSL, ovšem také za ODS (Marek Benda...), za STAN (Petr Gazdík...), za TOP-09 (Miroslav Kalousek...), za ČSSD (Milan Chovanec...), a za ANO (Helena Válková...). Vláda k tomuto návrhu nabízí nesouhlasné stanovisko, jelikož je v rozporu s tím přechozím, ke kterému předložila kladné.²¹⁹

Než bude pokračováno v popisu legislativního procesu obou návrhů zákona, nabízí se možnost si přiblížit, který z návrhů by si pravděpodobně přála veřejnost, tedy de facto voliči do Poslanecké sněmovny ČR. K tomu lze opět použít výzkum agentury CVVM s daty do roku 2019. Vyplývá z nich, že na rozdíl od pokračujícího procesu přijímání homosexuální menšiny, na problematiku rovných sňatků pro stejnopohlavní páry se odpověď nemění. V roce 2009 odpovědělo pro manželství 47 % a proti 46 %, následovaly jen menší výkyvy a o deset let

²¹³ viz. <https://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rlp/sexualni-mensiny/pracovni-skupina-pro-otazky-sexualnich-mensin-24225/>

²¹⁴ viz. <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rlp/clenove/>

²¹⁵ Srov. PETIŠKA, Eduard. Válková: Manželství stejnopohlavních párů není moje priorita, in. Česká pozice, (online), 2019, (citováno dne: 22. 3. 2021), dostupné na: https://ceskapozice.lidovky.cz/tema/valkova-manzelstvi-stejnopohlavnich-paru-neni-moje-priorita.A190614_105331_pozice-tema_houd

²¹⁶ Srov. PŮR, Michal. Válková se v KSČ podílela na šikaně disidentů. S mužem, který poslal na smrt Horákovou, in. info.cz, (online), 2020, (citováno dne: 23. 3. 2021), dostupné na: <https://www.info.cz/zpravodajstvi/cesko/valkova-se-v-ksc-podilela-na-sikane-disidentu-s-muzem-ktery-poslal-na-smrt-horakovou>

²¹⁷ Srov. OTEVŘENÝ DOPIS HELENĚ VÁLKOVÉ, ZMOCNĚNKYNI VLÁDY PRO LIDSKÁ PRÁVA, in. Jsme fér, (online), 2019, (citováno dne: 31. 3. 2021), dostupné na: https://www.jsmefer.cz/otevreny_dopis_helene_valkove

²¹⁸ Srov. Sněmovní tisk 201, in. Poslanecká sněmovna ČR, (online), 2021, (citováno dne: 31. 3. 2021), dostupné na: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=8&t=201&sp=1>

²¹⁹ Srov. Sněmovní tisk 211, in. Poslanecká sněmovna ČR, (online), 2021, (citováno dne: 30. 3. 2021), dostupné na: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=8&t=211&sp=1>

později, tedy v roce 2019 na stejnou otázku odpovědělo 47 % pro a dokonce 48 % proti.²²⁰ (zajímavé je tyto data také porovnat se znatelně pozitivnějšími výsledky agentury MEDIAN, u které si průzkumy pravidelně nechává zadávat Prague Pride z. s.²²¹)

Při porovnání podpory obou návrhů je znatelný aspekt pokračující i následným projednáváním – většina poslaneckých klubů je názorově rozdělená. Protichůdná souvislost těchto dokumentů vede Poslaneckou sněmovnu 14. listopadu 2018 při prvním čtení sněmovního tisku 201 ke sloučení obou návrhů v jedné rozpravě. Rozprava trvala přibližně tři hodiny jakožto poslední bod schůze, přestože Ivan Bartoš (Piráti) žádal o prodloužení jednání po sedmé hodině večerní, nebyl při hlasování dostatečně podpořen. O slovo se při rozpravě přihlásilo 24 poslanců a poslankyň. Z části se jednalo o zopakování argumentace z projednávání zákona o registrovaných partnerstvích – z pohledu zahraniční politiky byl návrh vnímán euroskeptickými poslanci často jako „diktát Bruselu“ (Tomio Okamura), proevropští zákonodárci naopak vyzdvihli možnost symbolicky se posunout mezi rozvinuté západní společnosti (František Kopřiva). Objevují se tu však nové aspekty, výrazným bylo časté přetlačování průzkumy a vyjádřeními rozličných odborníků, z jedné strany o neexistenci negativního vlivu stejnopohlavních rodičů na výchovu dítěte, z druhé o potřebě mužského i ženského vzoru v rodině.²²²

Co se týče příznivců tisku 211, jeho předkladatel vyzdvihl Marek Výborný (KDU-ČSL), který vyzdvihl rodinu a manželství jakožto tisíce let starou prověřenou hodnotu, jejímž účelem je zejména tvoření nové generace a dále uvedl, že dítě má právo znát své rodiče. S kreativnějším tvrzením přišel Tomio Okamura (SPD), když jako následek přijetí návrhu zákona o stejnopohlavních manželstvích předpověděl „zrušení pohlaví“ a nesouhlasně se postavil k „tahání sexuality do politiky“, později během jednání se sněmovně svěřil se svou vlastní traumatickou zkušeností z dětského domova. Dále Pavel Bělobrádek (KDU-ČSL) nabídl tezi, že otázka manželství je kulturní záležitostí, což znamená, že v budoucnu ve společnosti může dojít k tlaku na uzákonění manželství více než dvou osob. Opakovaně se objevilo konstatování, že manželství je svazkem muže a ženy ze své definice. Argument o ideologické lobby, která využívá homosexuály, aby zničila tradici naší civilizace přinesla Zuzana Majerová Zahradníková (ODS). Ze stejného poslaneckého klubu vystoupil Jan Bauer s problematikou práv dětí v souvislosti náhradního mateřství, které je v této práci věnován prostor níže.²²³

Ani podporovatelé tisku 201 však nebyli vždy věcní. Karla Šlechtová (ANO) se během faktických poznámek dostala do posměšné polemiky s členem z vlastního poslaneckého klubu Alešem Juchelkou. František Kopřiva (Piráti) označil protinávrh neprávem za „trucnávrh“, na druhou stranu ovšem zdůraznil, že v návrhu zákona není nic o církevním sňatku, jedná se pouze o občanský svazek a že děti jsou ve stejnopohlavních vztazích vychovávány tak jako tak, zákon má pouze nabídnout jejich rodičům stejná práva a povinnosti. Z tohoto tábora zazněla několikrát i teze o společnosti, která se nezastavitelně vyvíjí, do extrému to bylo dovedeno Věrou Procházkovou (ANO), která označila občanský zákoník za „technicistní normu“. Proti

²²⁰ Srov. SPURNÝ, Martin, Postoje veřejnosti k právům homosexuálů – květen 2019, in CVVM, (online), 2019, (citováno dne: 9.02.2021), dostupné na:

https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a4940/f9/ov190607.pdf

²²¹ viz. https://www.jsmefer.cz/podpora_manzelstvi_roste_67_procent

²²² Srov. Sněmovna 14.11.2018 - manželství pro všechny, 17.11., autorský zákon, in. Youtube, (online), 2018, (citováno dne: 31. 3. 2021), čas: 6:41:00 až 9:21:00, dostupné na:

<https://www.youtube.com/watch?v=5n6giXTulbk>

²²³ Srov. Tamtéž

černobílému vidění tábora pro a tábora proti vystoupil Jiří Dolejš (KSČM) a jakousi třetí cestu zvolil i Patrik Nacher (ANO), když oznámil, že předloží návrh zákona narovnávající práva a povinnosti partnerů, pouze bez pojmenování svazku manželstvím.²²⁴ Takový návrh nejenže již je v tomto znění problematický, jeho idea byla později pozměněna a nedovoloval by ani společné adopce dětí z ústavu²²⁵, navíc k předložení tohoto návrhu (prozatím) nedošlo.

V obdobném duchu debata pokračovala 26. 3. 2019, kde byla odročena. Po dlouhé odmítnutí se sněmovna měla vrátit k projednávání obou návrhů dne 13. 3. 2021, po čtyřech minutách ji však vystřídal projednávání kauzy „Bečva“ jakožto pevný bod jednání předložený poslaneckým klubem KDU-ČSL.²²⁶ Tato druhá debata byla rozdílná převážně z toho důvodu, že výraznou část prostoru vyhrazeného na projednávání využili odpůrci z KDU-ČSL pro své argumenty, zatímco podporovatelé podle analýzy Jsme fér řečnili pouhých 27 % času, proto se také nedostalo na samotné hlasování.²²⁷

Během této dlouhé odmlky proces probíhal a probíhá dál na odlišných místech, například u Ústavního soudu. Přistála k němu žádost z roku 2020, která podává ke zvážení, jestli nemožnost osvojit si dítě registrovaného partnera není protiústavní (zatím nebyla projednána).²²⁸ Jiný návrh na projednání byl tímto soudem již zamítnut, a to možnost, že by ČR mohla v opodstatněných případech uzнат osvojení dětí ze zahraničí – po překročení hranic se rodičem dítěte stává pouze jeden z páru.²²⁹

Nečinnost Poslanecké sněmovny ČR byla patrně i hlavním motivem k vypuštění výše zmíněné druhé podpisové vlny petice Jsme fér, která začala 2. srpna 2020 a vzhledem k restrikcím spojených s pandemií COVID-19 byla rozšiřována primárně na sociálních sítích Facebook a Instagram. Původním cílem druhé fáze sbírání bylo získání dohromady 140 000 podpisů²³⁰, později byl milník zvýšen na rovných 200 000 (během psaní kvalifikační práce se ono číslo vyšplhalo na 143 000, přičemž projekt není ve svém finále).²³¹ Mimo ní iniciativa vybízí podporovatele, aby přímo oslovily poslance k podpoře či alespoň k dalšímu

²²⁴ Srov. Sněmovna 14.11.2018 - manželství pro všechny, 17.11., autorský zákon, in. Youtube, (online), 2018, (citováno dne: 31. 3. 2021), čas: 6:41:00 až 9:21:00, dostupné na: <https://www.youtube.com/watch?v=5n6giXTulbk>

²²⁵ Srov. KAŠPÁRKOVÁ, Petra, Manželství ne, dva otcové v rodném listě ano. Vzniká třetí varianta sňatku homosexuálů, in. echo24.cz, (online), 2018, (citováno dne: 31. 3. 2021), dostupné na: <https://echo24.cz/a/SUerR/manzelstvi-ne-dva-otcove-v-rodnem-liste-ano-vznika-treti-varianta-snatku-homosexuálu>

²²⁶ Srov. Jsme fér, in. Facebook, (online), 2021, (citováno dne: 1. 4. 2021), dostupné na: <https://www.facebook.com/jsmefer/photos/1506583889533100>

²²⁷ Srov. ANALÝZA: KDO BRZDÍ MANŽELSTVÍ PRO VŠECHNY A PROČ SNĚMOVNA JEŠTĚ NEHLASOVALA?, in. Jsme fér, (online), 2019, (citováno dne: 4. 4. 2021), dostupné na: https://www.jsmefer.cz/proc_snemovna_jeste_nehlasovala?fbclid=IwAR03J3LiUZkz-KB4Hum3on8Bnuuf_y8ZsziRmsWq6ooRs-NRoozS44jv2sk

²²⁸ Srov. Šance pro stejnopohlavní páry. Ústavní soud bude řešit osvojení dítěte partnera, in. Aktuálně.cz, (online), 2020, (citováno dne: 1. 4. 2021), dostupné na: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/us-musi-zvazit-moznost-osvojeni-ditete-registrovaneho-partne/r~c3950f923ad81e8a6f6ac1f6b220ee8/>

²²⁹ Srov. Ústavní soud: Česko nemůže uzнат zahraniční osvojení dítěte homosexuály, in. iDNES.cz, (online), 2021, (citováno dne: 1. 4. 2021), dostupné na: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/ustavni-soud-homosexualni-par-registrovana-manzelstvi-osvojeni-ditete-mezinarodni-pravo-soukrome.A210111_081832_domaci_flo

²³⁰ Srov. Spustili jsme online petici za manželství pro všechny, in. Facebook, (online), 2020, (citováno dne: 1. 4. 2021), dostupné na: <https://www.facebook.com/watch/?v=293731758379557>

²³¹ Srov. Online petice – JSME FÉR, in. Jsme fér, (online), 2021, (citováno dne: 1. 4. 2021), dostupné na: <https://www.jsmefer.cz/onlinepetice>

projednávání návrhu zákona. Součástí propagace „manželství pro všechny“ je i jakési webové počítačové měřicí, jak dlouho leží návrh zákona ve sněmovně (přes tisíc dní).

Jako nepřímou součást propagace petice i celé organizace Jsme fér lze jistě vidět i aktuálně připravovaný dokument „Zákon lásky“ od režisérky Barbory Chalupové (jež dříve pracovala na snímku „V síti“), ten má přinést vzhled do aktivistické činnosti podporovatelů obou předložených návrhů zákona, tedy platformy Jsme fér i Aliance pro rodinu. Jeho původním záměrem bylo zdokumentovat, jakým směrem se čeští zákonodárci vydají vzhledem ke svému hodnotovému zakotvení – nebylo ovšem očekáváno, že se rozhodnou pro naprostou ignoraci problematiky.²³²

5.5 Jiné cesty zrovnoprávnění neheterosexuálních osob

Předchozí podkapitolou nebylo odhaleno vše důležité, co se ve spojitosti se zrovnoprávněním neheterosexuálních osob událo, pouze věci přímo související s prosazováním (či znemožňováním) přijetí manželství jakožto svazku dvou osob. S případem nezávislým na probíraných dvou novelách zákona, které jsou dnes stále ve hře, přišla Karla Šlechtová - s úpravou v zákoně o sociálně-první ochraně dětí, která by měla umožnit pěstounskou péči jakémukoli páru osob nehledě na jejich vzájemný vztah či svazek.²³³

Pokud je ale cílem mluvit o právech všech jedinců náležících k sexuálním a genderovým menšinám, je nutno dodat, že dodnes se veřejná diskuse vede převážně v souvislosti s sexuální orientací. V obecné debatě o tématech neheterosexuální komunity bývá referováno nějakým zastřešujícím pojmem, převážně jím je „LGBT“, obsah sdělení se však týká pouze části zástupců, případně jsou uváděni pouze gayové a lesby jakožto ti diskriminovaní, na zbylé je zapomenuto úplně.

Ovšem celé další téma, které je možné zkoumat, tvoří rovná práva trans osob. Přestože podle Českého antidiskriminačního zákona je diskriminace na základě „pohlavní identifikace“ trestná,²³⁴ není možné se za žádných okolností úředně identifikovat nebinárně (zvláštní výjimkou je střední rod jména, který je nabízen trans osobám během procesu tranzice, „M“ nebo „F“ však v kolonce „pohlaví“ mají stále). Dále mezi hrubé porušování práv trans osob, ke kterému u nás legálně dochází, je požadavek sterilizace pro to, aby mohl jedinec projít úřední změnou pohlaví. Z tohoto důvodu se běžně děje, že trans osoby v Česku mají přes svůj zevnějšek v úředních dokladech zapsané pohlaví, se kterým se narodili, jelikož nechtějí přijít o možnost mít biologické potomky.

Že jde o velmi aktuální problém se lze jasně přesvědčit při pohledu na mapu Evropy z tohoto měřítka – žádné státy takovou praxi již nevyžadují, s výjimkou Česka, Slovenska, Rumunska, Lotyšska, Finska a zemí bývalé Jugoslávie.²³⁵ Liberálněji, než ČR se v této otázce jeví i Polsko nebo Maďarsko, v těchto zemích je ovšem situace naopak mnohem

²³² Srov. Zákon lásky, in. Česká televize, (online), 2021, (citováno dne: 1. 4. 2021), dostupné na: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/12547868546-zakon-lasky/22056227099/>

²³³ Srov. Karla Šlechtová, in. Facebook, (online), 2021, (citováno dne: 1. 4. 2021), dostupné na: <https://www.facebook.com/1530590783851799/videos/907537480084977>

²³⁴ Srov. Zákon č. 198/2009 Sb., in. Zákony pro lidi, (online), (citováno dne: 2. 4. 2021), dostupné na: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-198/zneni-0>

²³⁵ Srov. PITOŇÁK, Michal. Práva trans lidí v Evropě (požadavek sterilizace), in. Queergeography, (online), 2018, (citováno dne: 01. 04. 2021), dostupné na: <https://www.queergeography.cz/sexualni-obcanstvi/prava-trans-lidi-v-evrope-pozadavek-sterilizace/>

komplikovanější. V Maďarsku je hrubě porušováno právo na soukromí trans osob tak, že stát zakázal úřední změnu pohlaví plošně a rozhodl, že v dokladech má být uváděno „biologické pohlaví založené na zrození a genomu“.²³⁶

Česko je za svou legislativu v tomto směru dlouhodobě kritizováno, jelikož je v rozporu s rozsudkem Evropského soudu. Ve sněmovně sice leží návrh, jenž by situaci napravil, předložený Ondřejem Profantem (Piráti) a Barborou Kořanovou (ANO), ten je ale blokován ministrem vnitra Janem Hamáčkem (ČSSD). Řešit onen problém ovšem začal ze své pozice i Ústavní soud.²³⁷

Dalším tématem, které je spojováno s neheterosexuálními osobami je, jak již bylo v části o projednávání manželství stejnopohlavních párů uvedeno, náhradní (nebo také „surogátní“ mateřství). Patrně jsou tato dvě témata příkládána do souvislosti, protože pokud si stejnopohlavní pár nechá odnosit dítě náhradní matkou ve státě, který náhradní mateřství pro páry stejného pohlaví dovoluje a legislativně upravuje, zpravidla není možné určit, který z páru je biologickým rodičem dítěte, soud tedy v zásadě nemá jinou možnost než uznat oba. Tato forma realizace „duhových rodin“ v ČR existuje, známým příkladem jsou takzvaní „Dva tátové“, tedy stejnopohlavní rodiče dvou holčiček, které si pořídili v USA a vytvořili okolo tohoto příběhu svůj Youtube kanál, blog a e-shop s produkty pro děti.²³⁸

O náhradním mateřství by bylo možno napsat celou kvalifikační práci, pro záměry této, bude pouze uvedeno, z jakého důvodu se dostává do debaty ohledně neheterosexuálních osob. Zdá se jím být obava z obchodu s dětmi, ta je naprosto legitimní, proto by čeští zákonodárci měli specifikovat legální podmínky náhradního mateřství tak, aby nedocházelo k porušování práv dítěte (například aby náhradní matka nemohla dostat úplatu za poskytnutí dělohy). Jelikož však o náhradní mateřství žádají také neplodné heterosexuální páry, postavit to jako argument proti v diskusi o zrovnoprávnění neheterosexuálních osob je značně zavádějící. Objevuje se ale dál a má fungovat jako nástroj k poštvávání majority vůči minoritě, kdy si bohatí homosexuálové chtějí údajně „kupovat“ děti či zavést novodobé otrokářství. Modelovým příkladem je video Aliance pro rodinu s názvem „Dokumentární filmu o ‘Homosexuální manželství’. Poslední požadavek?“²³⁹

Nakonec, pokud odhlédneme od veškerých genderových konstruktů, emočně motivovaných postojů ideologických tvrzení a podobně, zůstanou nám logickou úvahou stejnopohlavní páry jako svazek dvou osob, které společně nejsou schopny pořízení dětí biologickou cestou – nic více, nic méně. To ostatně uvedl již v začátcích neheterosexuálního aktivismu Emanuel Chalupný, před rovnými 90 roky.

²³⁶ Srov. Nový zákon zakáže transgender a intersex lidem úřední změnu genderu. Zastavme to!, in. Amnesty International ČR, (online), 2020, (citováno dne: 2. 4. 2021), dostupné na: <https://www.amnesty.cz/pripad/madarsko-pravni-zmena-genderu>

²³⁷ Srov. Piráti se postavili proti povinným sterilizacím trans lidí, in. pirati.cz, (online), 2020, (citováno dne: 1. 4. 2021), dostupné na: <https://www.pirati.cz/tiskove-zpravy/pirati-se-postavili-proti-povinnym-sterilizacim-trans-lidi.html>

²³⁸ Srov. Jak se rodí děti do duhových rodin, in. dvatatove.cz, (online), 2019, (citováno dne: 2. 4. 2021), dostupné na: <https://www.dvatatove.cz/blog/jak-se-rodí-deti-duhove-rodiny/>

²³⁹ Srov. Proč Ústava – Alipro, in. Aliance pro rodinu, (online), 2018, (citováno dne: 2. 4. 2021), dostupné na: <https://alipro.cz/podpora-manzelstvi/proc-ustava/>

Závěr

Zpracoval jsem teoretickou bakalářskou práci s názvem „Proces zrovnoprávňování neheterosexuálních osob v České republice“. Po průzkumu primárních i sekundárních pramenů bylo dosaženo vyhrazeného cíle. Události související s legislativními změnami zákonů týkajících se neheterosexuálních osob byly vysvětleny a shrnuty. Ve výsledku se text tímto tématem zabývá v rozsahu od druhé do poslední (páté) kapitoly, přičemž předcházející první kapitola je stručným přehledem názvosloví. Tímto způsobem bylo popsáno množství rozličných vlivů, vyloženo konání mnoha společensky činných jedinců a odůvodněn vznik a činnost řady uskupení.

Pokud bude na práci nahlíženo z jejího chronologického hlediska, tedy bude vynechána první kapitola a čistě výkladovým charakterem, druhá kapitola začíná popisem pojímání neheterosexuality v dějinách prvních lidských kultur nám známých. Zde není přímo pojednáváno o tvoření či vývoji právních norem zabývajících se neheterosexuálními osobami a páry, jelikož to rázovitost nahlížených společenství ani neumožňuje. Místo toho kapitola vytváří historický exkurz do (z této perspektivy) významných kultur. Mezi nimi dává nejvíce prostoru kulturám antickým, kterými vysvětluje některé reálie rozeznatelné v moderních hnutích i organizacích, a to jak na straně neheterosexuálních aktivistů, tak na straně jejich odpůrců. Pro příklad, souvislosti zde nabízené jsou více či méně věrohodně interpretovány při jednáních v Poslanecké sněmovně, nabízí se zmínit již tradiční tezi (či dezinformaci) o pádu Římské říše způsobeném značnou liberalizací sexuality.

Dále se tatáž kapitola zabývá souhrnně středověkým diskurzem silně ovlivněným extrémně ortodoxní formou křesťanství a navazujícím právním ošetřením problematiky neheterosexuálních osob. Nejde ovšem o proces jejich zrovnoprávňování, nýbrž o systém jejich likvidace, tedy Karolínský trestní kodex z roku 1353 udávající jako jediný možný trest za soulož dvou stejnopohlavních osob smrt. Následují stovky let nenesou legislativní změny, a proto nejsou zkoumány, toto období na našem území uzavírá rok 1787. Za vlády panovníka Josefa II. byla změněna trestní sazba za soulož dvou osob stejného pohlaví na maximálně 5 let, 10 let v případě přitěžujících okolností. Poté je popsána další důležitá změna za Rakouské monarchie roku 1859, kdy se zločinem stává „smilstvo proti přírodě“, přičemž je čistě na soudu, aby uznal, co smilstvem je. Jako překvapující fakt se zde uvádí, že tento zákon na našem území platil do roku 1950. V následující kapitole je vysvětleno, že tomu tak je ze dvou hlavních důvodů – během První republiky se neobjevila politická vůle pro legislativní změnu a během socialismu byla homosexualita (případně jakákoli jiná neheterosexualita) obecně vnímána jako buržoazní jev, který je nebezpečný pro pokrokovou socialistickou společnost.

Třetí kapitola také představuje pozvolné utváření neheterosexuální subkultury v rodící se občanské společnosti První republiky. Jako jeden z hlavních aktérů tehdejších snah o emancipaci je označen Jiří Karásek ze Lvovic, přední česká kulturní osobnost a zároveň vysoce postavený neheterosexuální aktivista. Československá společnost tohoto období je textem vyobrazována jako pokroková, důraz je kladen na skutečnosti okolo vzniku prvního časopisu pro takzvané menšináře, je to „Hlas sexuální menšiny“ a později „Nový hlas“. Dalším důležitým milníkem je v této části práce vznik dvou neheterosexuálně věnujících se spolků – na sexuologické odbornosti postavené „Ligy za sexuální reformu“ (ČLSR) a menšinářském „Osvětovém a společenském sdružení přátelství“ (OSSP) jakožto prvních pololegálních organizací na našem území.

Pro neheterosexuální jedince práce tragicky zobrazuje příchod nacistické ideologie a tvrdého režimu následujících let. Je zde vylíčena velmi rozporuplná nálada tehdejších aktérů, kdy jsou veškeré jejich předchozí snahy o liberalizaci zdecimovány a oni sami jsou zlomeni – někteří jsou posláni do koncentračních táborů jakožto političtí vězni (nikoliv jako homosexuálové), jiní páchají sebevraždu z důvodu extrémního stresu. Paradoxně v práci není nalezena jasná odpověď na to, jestli režim Protektorátu reálně trestal homosexuální chování přísněji než ten za První republiky.

Období vlády socialistické ideologie není v práci pojmuto jako stěžejní, jelikož během ní není povoleno svobodně zakládat spolky s neheterosexuální agendou. Jako období příslivečného obrození jsou vyobrazena až 80. léta, a to z důvodu šíření smrtelného viru HIV, pro který se menšiny dostávají do veřejného povědomí a začínají se organizovat. Novým pololegálním uskupením vznikajícím těsně před pádem totalitního režimu je pražská Lambda. Čtvrtá kapitola již pojednává o spleťtém a dynamickém rozvoji i kooperaci již legálně revidovaných hnutí neheterosexuálů, jejichž vznikání je po sametové revoluci výrazné i regionálně. V této části je za hlavní postavu hnutí označen divadelní herec, Jiří Hromada, nejprve působí v politickém diskusním spolku HRHO. Hlavní jeho přínos ovšem přichází v zastřešující organizaci SOHO a následně v lobbistické platformě Gay iniciativa. Za stěžejní cíle aktivismu (převážně gayů a leseb) za toto období práce považuje viditelnost v médiích, boj s virem HIV a finálně získání registrovaného partnerství, k čemuž dochází po textem zachycené rozpravě zákonodárců v roce 2006.

Poslední kapitola se zabývá obdobím chronologicky přímo navazujícím, to znamená periodou mezi rokem 2006 a začátkem roku 2021. Jako stěžejní je vnímána činnost mladé generace aktivistů pořádajících queer filmový festival Mezipatra a pochod hrdoosti Prague Pride. Mimo to jsou popsány aktivity v nových organizacích, které fungují značně odlišně. Popsány jsou tři hlavní nezisková hnutí – prvním je „Jsme fér“, iniciativa neheterosexuálních osob požadující manželství stejnopohlavních párů, její ústřední osobou je označen Czeslaw Walek. Také je zaznamenán vznik protichůdně mířícího spolku „Aliance pro rodinu“ sdružující podporovatele výhradně tradiční rodiny složené z muže a ženy s předsedkyní Janou Jochovou. V neposlední řadě přibližuje lidskoprávní organizaci Amnesty International, která svou činností dlouhodobě podporuje manželství pro stejnopohlavní páry, přesto že nejde o její jediný záměr.

Důležitou změnu ve způsobu dosahování legislativních změn text vidí ve faktu, že v některých letech tohoto období vláda České republiky zřizuje Ministerstvo pro lidská práva s výborem pro sexuální menšiny, díky jemuž také v roce 2009 vyšel v platnost antidiskriminační zákon ochraňující osoby jak na základě sexuální orientace, tak na základě pohlavní identifikace (tedy trans osoby). Zvláštní důraz je kladen na shrnutí vzniku a propagace petice za „manželství pro všechny“ zmíněnou organizací Jsem fér i jí protichůdné petice za zakotvení manželství muže a ženy do Ústavy ČR Aliancí pro rodinu.

Následně bakalářská práce popisuje předložení i společné projednávání návrhů novel vzniklých na základě oněch petic. Tento proces byl a stále je zákonodárci blokován. Text nabízí odpověď na otázku, proč tomu tak může být, také představuje následné reakce a kroky neheterosexuálních aktivistů. Neméně důležité je pro téma práce vyobrazení postojů na průzkumech veřejného mínění. Zde lze vidět oproti sledovaným postojům Poslanecké sněmovny jistý nepoměr. Poslední podkapitola nabízí možné další legislativní kroky, které mohou zákonodárné orgány České republiky v blízké budoucnosti projednávat v rámci narovnávání práv neheterosexuálních osob.

Tato kvalifikační práce je odkázána k rychlému stárnutí a tím i ke ztrátě části své vypovídající hodnoty, jelikož v blízké budoucnosti budou, dnes zatím neznámým způsobem, dořešeny otázky popisované v poslední kapitole. Předjímám, že bude také potřeba někoho, kdo by je zdokumentoval a uvedl do souvislostí, jež době psaní tohoto textu nejsou viditelné. Silně vypovídajícím zdrojem takových informací bude jistě připravovaný celovečerní dokumentární film *Zákon lásky*, o kterém bylo též referováno. Zároveň si myslím, že vyvstane zajímavé a přínosné téma pro další výzkum v případě, že bude proces zrovnoprávnění dokončen. Budoucí výzkumník by mohl pojmout nově vyvstalá data (z hlasování) a faktory (například vliv církve) komparativně vůči jinému státu, kde k tomu již došlo. Mohly by takto vyjít najevo nově objevené skutečnosti o českém zákonodárství a občanské společnosti.

Seznam použitých zdrojů

Tištěné publikace

ARISTOTELÉS. Politika. 2. vyd. Praha: Rezek, 1998. ISBN isbn80-86027-10-4.

FAFEJTA, Martin. Sexualita a sexuální identita: sociální povaha přirozenosti. Praha: Portál, 2016, ISBN 978-80-262-1030-6

FANEL, Jiří. Gay historie. Praha: Dauphin, 2000. ISBN 8072720104.

FIALA, Luděk a Jaroslav ZVĚŘINA, ed. Moderní postupy v sexuologii. Praha: Mladá fronta, 2019. Edice postgraduální medicíny. ISBN 978-80-204-5513-0.

FRIEDMAN, R. Ina. The other victims: first-person stories of non-Jews persecuted by the Nazis. Boston: Houghton Mifflin Co., 1990, ISBN 0-395-50212-8.

FREUND, Kurt. Homosexualita u muže. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1962.

HAŠKOVÁ, Hana, Alena KŘÍŽKOVÁ a Marcela LINKOVÁ, ed. Mnohohlasem: vyjednávání ženských prostorů po roce 1989. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2006. ISBN 80-7330-087-7.

HIML, Pavel, Jan SEIDL a Franz SCHINDLER, ed. "Miluji tvory svého pohlaví": homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí. Praha: Argo, 2013. Každodenní život. ISBN 978-80-257-0876-7.

ONDRISOVÁ, Sylvia. Neviditeľná menšina: čo (ne)vieme o sexuálnej orientácii. Bratislava: Nadácia občan a demokracia, 2002. ISBN 80-968528-5-X.

PITOŇÁK, Michal. Strukturální základ menšinového stresu v Česku: vztah mezi diskriminací, stigmatizací a zdravím neheterosexuálních a genderově rozmanitých lidí. In. ŠMÍD, Martin, ed. Právo na rovné zacházení: deset let antidiskriminačního zákona. Praha: Wolters Kluwer, 2020. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-850-8.

SEIDL, Jan. Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti. Brno: Host, 2012. ISBN 978-80-7294-585-6.

SLOBODA, Zdeněk. Dospívání, rodičovství a (homo)sexualita. Praha: Pasparta, 2016. ISBN 978-80-88163-09-1.

SEIFERT, Jaroslav. Všecky krásy světa, Praha: Československý spisovatel, 1981, ISBN 80-85876-83-3

Diplomové práce

KOPULETÁ, Veronika. Homosexualita a coming-out v kontextu dějin a sociálních změn, Diplomová práce, Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, katedra sociální pedagogiky, 2009, vedoucí práce: Mgr. Ema Štěpařová, Ph.D.

MPOSO, Paulina S. Alternative Sexualities in India, diplomová práce, Leiden: University of Leiden, Faculty of Humanities, 2017, vedoucí práce: prof. Dr. P.R. Kanungo

SEIDL, Jan. Úsilí o odtrestnění homosexuality za první republiky, rigorózní práce. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, historický ústav, 2007

Internetové zdroje

140/1961 Sb., in. Beck-online, (online), (citováno dne: 24. 8. 2020), dostupné na: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzgyyv6mjugawtg#>

234/2016 Sb. Nález ÚS ČR o zrušení § 13 odst. 2 zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, in. Zákony pro lidi, (online), 2016, (citováno dne: 29. 3. 2021), dostupné na: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2016-234>

ANALÝZA: KDO BRZDÍ MANŽELSTVÍ PRO VŠECHNY A PROČ SNĚMOVNA JEŠTĚ NEHLASOVALA?, in. Jsme fér, (online), 2019, (citováno dne: 4. 4. 2021), dostupné na: https://www.jsmefer.cz/proc_snemovna_jeste_nehlasovala?fbclid=IwAR03J3LiUZkz-KB4Hum3on8Bnuuf_y8ZsziRmsWq6ooRs-NRoozS44jv2sk

BARTOŠ, B. Adam. Homosexuálové lobbuji za adopce dětí jako členové vládního výboru, in. iDNES.cz, (online), 2009, (citováno dne: 17. 3. 2021), dostupné na: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/homosexualove-lobbuji-za-adopce-deti-jako-clenove-vladniho-vyboru.A090626_195350_domaci_adb

CÍSAŘ, Ondřej, VRÁBLÍKOVÁ, Kateřina. LGBT aktivismus v České republice: historie, organizace a aktivisté, in. Heinrich-Böll-Stiftung, (online), 2012, (citováno dne: 28. 3. 2021), dostupné na: https://cz.boell.org/sites/default/files/studie_lgbt_v_cr.pdf

Duhová vlna Queer parade Brno – úspěch a bilance, in. STUD, (online), 2008, (citováno dne: 26. 3. 2021), dostupné na: <https://www.stud.cz/archiv/65-pro-media/36-duhova-vlna-queer-parade-brno-uspech-a-bilance.html>

HELLER, Jakub, PŘEHLEDNĚ: Sněmovna i díky Pirátům omládla. Přibylo žen a lidí bez titulu, in. iDNES.cz, (online), 2017, (citováno dne: 3. 4. 2021), dostupné na: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/snemovna-2013-2017-volby-srovnani.A171023_125620_domaci_hell

Historie magazínu Q, in. Česká televize, (online), 2021, (citováno dne: 28. 3. 2021), dostupné na: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10121061347-q/3995-historie-magazinu-q/>

Historie v kostce, in. Most k naději, 2011, (online), (citováno dne: 4.2.2021) Dostupné na: <http://www.mostknadeji.eu/o-nas/>

Hlasování Poslanecké sněmovny 54/311, in. Poslanecká sněmovna ČR, (online), 2021, (citováno dne: 11.2.2021), dostupné na: <https://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?G=43270>

Homosexualita v dějinách, in. Experiment, Česká televize, (online), 2016, (citováno dne: 9. 8. 2020), dostupné na: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10211487240-experiment/2814-homosexualita-v-dejinach/>

HROMADA, Jiří. Deset let hnutí za rovnoprávnost českých gayů a lesbiček. (online), nedatováno, (citováno dne: 24.2.2021), dostupné na: <https://doczz.cz/doc/336126/deset-let-hnut%C3%AD-za-rovnopr%C3%A1vnost-%C4%8Desk%C3%BDch-gay%C5%AF-a-lesbi%C4%8Dek>

https://albatros.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/77BEF914E761847DC12571B6006BD12D

<https://www.aids-pomoc.cz/>

<https://www.ceskatelevize.cz/porady/10175540660-mate-slovo-s-m-jilkovou/218411030520011/>

<https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1176221164-uvolnete-se-prosim/205562222000018>

https://www.jsmefer.cz/podpora_manzelstvi_roste_67_procent

<https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2007-cr/vladimir-spidla/phdr--petr-mares--csc--38162/>

<https://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rlp/sexualni-mensiny/pracovni-skupina-pro-otazky-sexualnich-mensin-24225/>

<https://www.vlada.cz/cz/ppov/rlp/clenove/>

<https://www.vlada.cz/cz/ppov/zmocnenec-vlady-pro-lidska-prava/historie/>

JANSOVÁ, Petra. Historik: Léčba homosexuality byla československá specialita (Jan Seidl), in. Aktuálně.cz, (online), 2014, (citováno dne: 25. 8. 2020), dostupné na: <https://magazin.aktualne.cz/historik-lecba-homosexuality-byla-ceskoslovenska-specialita/r~27580b4a17fb11e484a50025900fea04/>

JAMES, S. E., HERMAN, J. L., RANKIN, S., KEISLING, M., MOTTET, L., ANAFI, M. The Report of the 2015 U.S. Transgender Survey. Washington, DC: National Center for Transgender Equality, (online), 2015, (citováno dne: 20. 12. 2020), dostupné na: <https://www.transequality.org/sites/default/files/docs/usts/USTS%20Full%20Report%20-%20FINAL%201.6.17.pdf>

Jsme fér, in. Facebook, (online), 2021, (citováno dne: 1. 4. 2021), dostupné na: <https://www.facebook.com/jsmefer/photos/1506583889533100>

Karla Šlechtová, in. Facebook, (online), 2021, (citováno dne: 1. 4. 2021), dostupné na: <https://www.facebook.com/1530590783851799/videos/907537480084977>

KAŠ. Zrušením ministra pro lidská práva dala vláda najevo, že ji to téma nezajímá, tvrdí kritici, in. ČT24, (online), 2017, (citováno dne: 23. 3. 2021), dostupné na: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2342344-zrusenim-ministra-pro-lidska-prava-dala-vlada-najevo-ze-ji-tema-nezajima-tvrdi>

KAŠPÁRKOVÁ, Petra, Manželství ne, dva otcové v rodném listě ano. Vzniká třetí varianta sňatků homosexuálů, in. echo24.cz, (online), 2018, (citováno dne: 31. 3. 2021), dostupné na: <https://echo24.cz/a/SUerR/manzelstvi-ne-dva-otcove-v-rodnem-liste-ano-vznika-treti-varianta-snatku-homosexuálu>

Kdo jsme – JSME FÉR, in. Jsme fér, (online), 2021, (citováno dne: 7. 3. 2021), dostupné na: https://www.jsmefer.cz/kdo_jsme

Kdo jsme – Transparent, in. Transparent, (online), 2021, (citováno dne: 3. 4. 2021), dostupné na: <https://jsmetransparent.cz/o-nas/>

KUBÍČKOVÁ, Klára, MÁME 68 TISÍC PODPISŮ. ZE SRDCE DĚKUJEME!, in. Jsme fér, (online), 2018, (citováno dne: 31. 3. 2021), dostupné na: https://www.jsmefer.cz/68_tisic_podpisu

LEVY, Michael. Gay rights movement, in. Britannica, (online), 2020, (citováno dne: 22. 8. 2020), dostupné na: <https://www.britannica.com/topic/gay-rights-movement>

LGBTI, in. Amnesty International ČR, (online), 2021, (citováno dne: 7. 3. 2021), dostupné na: <https://www.amnesty.cz/lgbti>

Manželství pro všechny bez rozdílu – je to fér?, in. Amnesty International ČR, (online), 2017, (dostupné na: 30. 3. 2021), dostupné na: <https://www.amnesty.cz/zprava/3874/manzelstvi-pro-vsechny-bez-rozdilu-je-to-fer>

MATHUR, Tasha. Tertiya Prakriti: the hidden third gender in Hinduism, in. PinkNews, (online), 2018, (citováno dne: 25. 2. 2021), dostupné na: <https://www.pinknews.co.uk/2018/03/06/tritiya-prakriti-hinduism-hijras/>

MULLEN, Mat. The Pink Triangle: From Nazi Label to Symbol of Gay Pride, in. History, (online), 2019, (citováno dne: 19. 8. 2020), dostupné na: <https://www.history.com/news/pink-triangle-nazi-concentration-camps>

Nový zákon zakáže transgender a intersex lidem úřední změnu genderu. Zastavme to!, in. Amnesty International ČR, (online), 2020, (citováno dne: 2. 4. 2021), dostupné na: <https://www.amnesty.cz/pripad/madarsko-pravni-zmena-genderu>

Občanské sdružení CODE 004, in. 004.cz, (online), 2006, (citováno dne: 20. 2. 2021), dostupné na: <http://www.004.cz/obcanske-sdruzeni-code-004>

Ohlédnutí za minulými ročníky, in. mezipatra.cz, (online), 2021, (citováno dne: 27. 3. 2021), dostupné na: <https://www.mezipatra.cz/festival/historie.html>

O kampani Jsme fér, in. Jsme fér, (online), 2021, (citováno dne: 7. 3. 2021), dostupné na: https://www.jsmefer.cz/o_nas

Online petice – JSME FÉR, in. Jsme fér, (online), 2021, (citováno dne: 1. 4. 2021), dostupné na: <https://www.jsmefer.cz/onlinepetice>

OTEVŘENÝ DOPIS HELENĚ VÁLKOVÉ, ZMOCNĚNKYNI VLÁDY PRO LIDSKÁ PRÁVA, in. Jsme fér, (online), 2019, (citováno dne: 31. 3. 2021), dostupné na: https://www.jsmefer.cz/otevreny_dopis_helene_valkove

PECHOVÁ, Olga. Diskriminace sexuálních minorit v ČR. Antidiskriminační vzdělávání a veřejná správa: příručka pro zaměstnance veřejné správy. 1. vyd., Praha: Multikulturní centrum Praha, o.s., 2006, dostupné na: <https://mkc.cz/doc/MKCA4korekturaIII.pdf>

PERKNEROVÁ, Kateřina, Nečasův poradce: Homosexuálové jsou úchylní, in. Deník.cz, (online), 2010, (citováno dne: 22.3. 2021), dostupné na: https://www.denik.cz/z_domova/poradce-joch-homosexualove-jsou-uchylni20100819.html

Petice – Alipro, in. Aliance pro rodinu, (online), 2021, (citováno dne: 31. 3. 2021), dostupné na: <https://alipro.cz/podpora-manzelstvi/petice/>

PETIŠKA, Eduard. Válková: Manželství stejnopohlavních párů není moje priorita, in. Česká pozice, (online), 2019, (citováno dne: 22. 3. 2021), dostupné na: https://ceskapozice.lidovky.cz/tema/valkova-manzelstvi-stejnopohlavnich-paru-neni-moje-priorita.A190614_105331_pozice-tema_houd

Piráti se postavili proti povinným sterilizacím trans lidí, in. pirati.cz, (online), 2020, (citováno dne: 1. 4. 2021), dostupné na: <https://www.pirati.cz/tiskove-zpravy/pirati-se-postavili-proti-povinnym-sterilizacim-trans-lidi.html>

PITOŇÁK, Michal. Práva trans lidí v Evropě (požadavek sterilizace), in. Queergeography, (online), 2018, (citováno dne: 01. 04. 2021), dostupné na: <https://www.queergeography.cz/sexualni-obcanstvi/prava-trans-lidi-v-evrope-pozadavek-sterilizace/>

podPROUDem, in. PROUD, (online), 2014, (citováno dne: 1. 4. 2021), dostupné na: <http://www.proud.cz/podproudem.html>

Prague Pride v roce 2011 výroční zpráva, in. Prague Pride, (online), 2011, (citováno dne: 27. 3. 2021), dostupné na: <https://www.praguepride.cz/cs/kdo-jsme/media-download/vyrocnizpravy/9-vyrocnizprava-2011/file>

Proč Ústava – Alipro, in. Aliance pro rodinu, (online), 2018, (citováno dne: 2. 4. 2021), dostupné na: <https://alipro.cz/podpora-manzelstvi/proc-ustava/>

PROCHÁZKA, Ivo. Historie právních postojů k homosexualitě, in. Sexuologický ústav 1.LF UK, Praha, (online), (citováno dne: 16. 8. 2020), dostupné na: <http://zpravodajstvi.ecn.cz/PRIVATE/logos/pravhist.htm>

Předpis 115/2006 Sb., in. Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR, (online), 2021, (citováno dne: 12.2.2021), dostupné na: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?O=4&T=969>

PŮR, Michal. Válková se v KSČ podílela na šikaně disidentů. S mužem, který poslal na smrt Horákovou, in. info.cz, (online), 2020, (citováno dne: 23. 3. 2021), dostupné na: <https://www.info.cz/zpravodajstvi/cesko/valkova-se-v-ksc-podilela-na-sikane-disidentu-s-muzem-ktery-poslal-na-smrt-horakovou>

Queer, in. Česká televize, (online), 2021, (citováno dne: 27. 3. 2021), dostupné na: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10520528904-queer/dily/>

Queer, in. Online Etymology Dictionary, (online), 2021, (citováno dne: 14. 3. 2021), dostupné na: <https://www.etymonline.com/word/queer>

RAY, Sanjana. Indian Culture Does Recognise Homosexuality, Let Us Count the Ways, in. The quint, (online), 2018, (citováno dne: 9. 8. 2020), dostupné na: <https://www.thequint.com/voices/opinion/homosexuality-rss-ancient-indian-culture-section-377>

REZKOVÁ, Miluše. Které oblasti by se měly řešit především?, in. CVVM, (online), 2003, (citováno dne: 9.2.2021), dostupné na: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a382/f9/100294s_ps31203.pdf

Roger of Hoveden: Philip II Augustus and Richard The Lionheart from Annals, in. Fordham University, (online), 2020, (citováno dne: 10. 8. 2020), dostupné na: <https://sourcebooks.fordham.edu/pwh/hoveden1.asp>

Senát PČR: Detail historie tisku, in. Senát ČR, (online), 2020, (citováno dne: 15. 3. 2021), dostupné na: https://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/historie?cislo_tisku=201&fo=5

Senát PČR: Stenozáznam z 1.dne 9.schůze, in. Senát ČR, (online), 2020, (citováno dne: 11.2.2021), dostupné na: <https://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/hlasovani?action=steno&O=5&IS=3340&T=203#st203>

SEIDL, Jan. „Kde budeme velkou rodinou“, in. Dějiny a současnost, (online), 2007, (citováno dne: 19. 8. 2020), dostupné na: <http://dejinyasoucasnost.cz/archiv/2007/12/-kde-budeme-velkou-rodinou-/>

SEIDL, Jan. Politický vězeň, politický vizionář, pěstitel tulipánů. Originální osobnost Bohumila J. Kosovského, in. MUNI, Faculty of Arts, (online), 2018, (citováno dne: 1. 11. 2020), dostupné na: <https://dspace5.zcu.cz/bitstream/11025/35753/1/SEIDL.pdf>

Sněmovna 14.11.2018 - manželství pro všechny, 17.11., autorský zákon, in. Youtube, (online), 2018, (citováno dne: 31. 3. 2021), čas: 6:41:00 až 9:21:00, dostupné na: <https://www.youtube.com/watch?v=5n6giXTulbk>

Sněmovní tisk 201, in. Poslanecká sněmovna ČR, (online), 2021, (citováno dne: 31. 3. 2021), dostupné na: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=8&t=201&sp=1>

Sněmovní tisk 211, in. Poslanecká sněmovna ČR, (online), 2021, (citováno dne: 30. 3. 2021), dostupné na: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=8&t=211&sp=1>

Sněmovní tisk 253, in. Poslanecká sněmovna ČR, (online), 2021, (citováno dne: 15. 3. 2021), dostupné na: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=5&t=253>

Sněmovní tisk 957, in. Poslanecká sněmovna ČR, (online), 2021, (citováno dne: 29. 3. 2021), dostupné na: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=7&t=957>

SPURNÝ, Martin, Postoje veřejnosti k právům homosexuálů – květen 2019, in. CVVM, (online), 2019, (citováno dne: 9. 2. 2021), dostupné na: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a4940/f9/ov190607.pdf

Spustili jsme online petici za manželství pro všechny, in. Facebook, (online), 2020, (citováno dne: 1. 4. 2021), dostupné na: <https://www.facebook.com/watch/?v=293731758379557>

STEHLÍKOVÁ, Džamila. Sobotka vzdává boj proti chudobě, in. Aktuálně.cz, (online), 2016, (citováno dne: 23. 3. 2021), dostupné na: <https://blog.aktualne.cz/blogy/dzamilastehlikova.php?itemid=28434>

Šance pro stejnopohlavní páry. Ústavní soud bude řešit osvojení dítěte partnera, in. Aktuálně.cz, (online), 2020, (citováno dne: 1. 4. 2021), dostupné na: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/us-musi-zvazit-moznost-osvojeni-ditete-registrovaneho-partne/r~c3950f923ad811eba6f6ac1f6b220ee8/>

ŠKODOVÁ, Markéta, Češi o některých právech homosexuálních párů, in. CVVM, (online), 2007, (citováno dne: 9. 2. 2021), dostupné na: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a1020/f9/100694s_ov70607.pdf

ŠTORKÁN, Martin. Záměr Prague Pride byl původně komerční, politika se do něj dostala později, říká sociolog, host: Zdeněk Sloboda, in. e15.cz, (online), 2019, (citováno dne: 26. 3.

2021), dostupné na: <https://www.e15.cz/rozhovory/zamer-prague-pride-byl-puvodne-komercni-politika-se-do-nej-dostala-pozdeji-rika-sociolog-1361357>

TRACHTOVÁ, Zdeňka, Laciné by bylo mlčet, míní Joch, který nazval Klause kremlofilní bábou, in. iDNES.cz, (online), 2012, (citováno dne: 22. 3. 2021), dostupné na: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/roman-joch-oznacil-prezidenta-za-kremlofilni-babu.A121004_114454_domaci_zt

Ústavní soud: Česko nemůže uznat zahraniční osvojení dítěte homosexuály, in. iDNES.cz, (online), 2021, (citováno dne: 1. 4. 2021), dostupné na: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/ustavni-soud-homosexualni-par-registrovana-manzelstvi-osvojeni-ditete-mezinarodni-pravo-soukrome.A210111_081832_domaci_flo

VENDEVILLE, Geoffrey. U of T's Fisher Library acquires copies of Der Eigene, the world's first gay magazine, in. University of Toronto, (online), 2019, (citováno dne: 16. 8. 2020.), dostupné na: <https://www.utoronto.ca/news/u-t-s-fisher-library-acquires-copies-der-eigene-world-s-first-gay-magazine>

Vláda schválila novelu zákona o NKÚ a novelu zákona o registrovaném partnerství, in. Vláda ČR, (online), 2016, (citováno dne: 29. 3. 2021), dostupné na: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/pri-uradu-vlady/jiri-dienstbier/aktualne/vlada-schvalila-novelu-zakona-o-nku-a-novelu-zakona-o-registrovanem-partnerstvi-150053/>

VRÁBLÍKOVÁ, Kateřina. Gay a lesbické hnutí v České republice, (online), 2006, (citováno dne: 1.2.2021), dostupné zde: <http://www.globalpolitics.cz/studie/gay-lesbicke-hnuti>

Výbor pro sexuální menšiny Zápis ze schůze dne 30. června 2010, (online), 2010, (citováno dne: 29. 3. 2021), dostupné na: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/vybory/sexualni-mensiny/zapis-2010-06-30.pdf>

Výroční zpráva 2018, in. Aliance pro rodinu, (online), 2018, (citováno dne: 31. 3. 2021), dostupné na: https://alipro.cz/wp-content/uploads/2021/02/Vyrocnizprava-ALIPRO_2018.pdf

VÝROČNÍ ZPRÁVA 2019, in. Prague Pride, (online), 2019, (citováno dne: 26. 3. 2021), s. 58., dostupné na: <https://www.praguepride.cz/cs/kdo-jsme/media-download/vyrocnizpravy/76-vyrocnizprava-spolku-prague-pride-2019/file>

Zákon 117/1852 ř.z., in. epravo.cz, (online), (citováno dne: 3. 3. 2021), dostupné na: <https://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=17&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>

Zákon č. 86/1950 Sb., in. Zákony pro lidi, (online), (citováno dne: 19. 8. 2020), dostupné na: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1950-86>

Zákon č. 155/2000 Sb., in. Zákony pro lidi, (online), (citováno dne: 24. 2. 2021), dostupné na: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-155/zneni-0>

Zákon č. 198/2009 Sb., in. Zákony pro lidi, (online), (citováno dne: 24. 2. 2021), dostupné na: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-198/zneni-0>

Zákon lásky, in. Česká televize, (online), 2021, (citováno dne: 1. 4. 2021), dostupné na: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/12547868546-zakon-lasky/22056227099/>

Abstrakt

Martin Jindra, **Proces zrovnoprávňování neheterosexuálních osob v České republice**, České Budějovice, 2021. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra společenských věd. Vedoucí práce: PhDr. Salim Murad, Ph.D.

Klíčová slova

Rovnoprávnost, neheterosexualita, Česká republika, legislativa, politický lobbying, stejnopohlavní manželství, dekriminlizace homosexuality, antidiskriminační zákon, aktivismus, neziskové organizace, heteronormativita, LGBT

Cílem bakalářské práce je zmapování stále probíhajícího procesu získávání rovných práv neheterosexuálních jedinců na území České republiky. Největší prostor je věnován třem hlavním obdobím – První Československé republice, období 90. let dvacátého století a posledním pěti letům jakožto nejdůležitějším milníkům zkoumaného tématu. Hlavním přínosem práce je shrnující a přehledný popis klíčových aktérů, struktury organizací, vládních zásahů a společenských jevů hrajících důležitou roli v rámci legislativních změn narovnávacích práva těchto menšin vůči heteronormativní většině. Je zde chronologicky analyzován způsob, jímž probíhaly změny vnímání neheterosexuálních jedinců na našem území od roku 1918 do současnosti i s dějinným kontextem tomu předcházejícím. Pro doložení společenských postojů kvalifikační práce též představuje dostupná sociologická šetření na dané téma.

Abstract

The process of settlement of equal rights for non-heterosexual people in Czechia

Keywords

Equality, non-heterosexuality, Czechia, legislation, political lobbying, same-sex marriage, decriminalization of homosexuality, anti-discrimination law, activism, non-profit organizations, heteronormativity, LGBT

The aim of the bachelor thesis is to map the ongoing process of obtaining equal rights for non-heterosexual individuals in Czechia. Most of the text is devoted to three main periods of time – the First Czechoslovak Republic, period of the nineties in twentieth century and the last five years as milestones of the researched topic. The main contribution of this writing is a summarizing description of key actors, organizational structures, government interventions and social phenomena that played an important role in the legislative changes in human right settlement of these minorities to the heteronormative majority. The Thesis offers a chronological analysis of changes in the perception of non-heterosexual individuals in this territory from 1918 to the present days with the historical context preceding it. To demonstrate the standpoints of the society the writing also presents sociological surveys related to the topic.